

वि. वि. च. - ११ २५

ह

आशा अरु काथि

2209

I

ASHA ARCHIVES

291
Tirtha
Cintamani

य
तीर्थ

१६ नमः श्री कृष्णाय ॥ कनकनलिनलक्ष्मीरुद्रिवाधकठाय यथितनयनं गङ्गासुखका मूजशीशानवगगलतमा
लयासलोमन्दगा ॥ ४ ॥ मयदुसमकमकुवमकुवमिगु ॥ श्रीकृष्णकल्याणमया विजात सनाकवादीनवलोकयता ॥
यथामुद्रमिधुननायवाठस्मजिन्नीधिविधिनोति ॥ ॥ विधिः ॥ तवले ॥ सविधिः ॥ वरु ॥ योक्ता ॥ वेदविद्यया
कामा ॥ ॥ कर्तव्यवयथातर्क यथवरुवमव
ना नानासंगवविमवा ॥ यायानयाथि
नरि वसीरुते ॥ यायविदेनयिविधिः
यथिष्टिव ॥ सयीणां यवमगुद्र मिधमक
मनयाय नित्रागलि तीर्थानि नगिमयव ॥ मयवाका ॥ नगा ॥ याविदा जायत नवे ॥ ॥ यथिष्टिमादि विदे
विष्टाविष्टनयविष्टी ॥ नउरुलमवा ॥ यावितीथीतिगमननय ॥ ॥ यथिष्टिमादि विदे
सर्वकामसमृद्ध ॥ सख्यनोकेमरीयते ॥ ॥ मन्त्रवततेतित्य धनधान्यसमाकुल ॥ ॥ ऐश्वर्यज्ञानसमन्तः सदातव

तितोगवान् ॥ तारिताथितरेतेन नरकात्यपितामहा ॥ सुवगौ ॥ सदायरदिते ॥ एकात्मनि ॥ पत्नीरदिते ॥ असंखिते ॥ अवि
गादिरदिते ॥ ॥ अत्राप्रापति ॥ तनत्रिरात्रोपघणती ॥ यातिगमनकाश्चनगोदानानां चतुर्णां मिथियत्येकदारिद्र्यात्तावथ्य
लमित्यर्थः ॥ तथा ॥ यस्य रुद्रो वपादो व मनस्यापि मुसंयतः ॥ विद्यातपश्चकीर्तिश्च सतीर्थफलमश्नुते ॥ ॥ रुद्रसंयमः
परस्वस्वग्रहणानि वृत्त्यः ॥ मनुसंयमः ॥ कु
सायवासादिलक्षणां ॥ कीर्तिः ॥ सच्चरित्वे
केनचित् ॥ अरुंकारविमुक्तश्च सतीर्थफल
विमुक्तः ॥ सच्चरित्वे सतीर्थफलमश्नुते ॥ ॥ यतिग्रहादपावृत्तवन्मु यात्राननुरसवयात्रासु पक्वमोवातिधानात् ॥
अकल्पाकोदतरदितः ॥ निगरस अथाह्निनादिद्यापाररदितः ॥ सच्चरित्वे सतीर्थफलमश्नुते ॥ ॥ अको
नत्वरजेषु सत्यवाददिवतः ॥ आत्मापमश्चतेषु सतीर्थफलमश्नुते ॥ ॥ आत्मापमदति सच्चरित्वे

य
ती

तेरतः॥ रुसंयसनादिकीतीर्थमिनादिकामाङ्गं घात्रामुपकाम्यातिवनात् ॥ वाथो॥ तीर्थान्यनुसरश्च
 रश्चद्वेन॥ समाहितशक्तपायोविशुद्धतर्कपुनः शुद्धकर्मकृततिथ्यानिगच्छेत् कुदेनैवजाय
 ते। स्वर्गीतवतिविविधोमाक्रोपायश्चविद्यति ॥ अथद्वेनपायात्मा मासिकोक्तिनसंशयशरुनुनिष्ठश्चय
 श्रुतेनतीर्थफलतागिनशायायात्मावदुपा
 लतदुर्तनृणां पापकृतातीर्थपायनामनं
 नसंशयः फलोपायतिवर्तयताथनिष्ठय
 ॥ कामकोपश्रुतातश्चयाजिवातीर्थमाविशेत् ॥ नतेनकिञ्चिदपात्रं तीथातिगमनेनव। तीथानिचयथोक्त
 विधितारसंवरतिथे। सर्वद्वेनसकधीरास्तनरा॥ स्वर्गगामिनः। द्दसक॥ शीतातयादिक्रान्तासहिष्ववृष्ट।
 बाह्य॥ गंगादितीर्थेषुवसन्निमन्त्या देवालयेयद्विगणाश्चसन्ति। तावोऽस्तेनफललतन्तीतीथोच्चदेव

यतनाच्चमुखात् ॥ सावंततोहृत्कमलेनिधायतीथानिसेवेतसमाहितात्मा॥ यातीर्थयात्राकथितामुनीन्द्रेऽकृता
 यमुक्ताश्चतुर्दशविधाः। तद्विष्णुवारीविधिवत्करोति सुसंयतो गुणानामनियुक्तः॥ सर्वस्वनाशोयथवाचय
 केसद्वारुणान यतएवकृत्वा। यज्ञाधिकारश्चयवानिष्टन्तेवियुक्ततीथानिपरिजुमन्तु॥ तीर्थफलंयज्ञ
 फलंरियसा। योर्त्तमुनीन्द्रेरमलस्वतावे॥ यस्यैष्टियज्ञेचधिकारितासिर्वरं गुरुं गुरुं धर्माश्चसर्वे ॥
 एवंगुरुभ्यामसमसंयुतस्यतीर्थगतिः॥ पूर्व
 नेवतिवयंवदाम॥ वृद्धवारीत्यादिब्रह्म
 नाधिकारदतिवर्तुनाथशातथायोयः कश्चितीर्थयात्री गच्छेद्यत्सुसंयतः॥ सर्वयुद्धं गुरुं सुकृतोयवासः॥ शु
 संयतः॥ सर्वयुद्धं गुरुं सुकृतोयवासः॥ शुविश्वमन्त्रः॥ संयुजयेकस्मिन्मोगाणामादिवानपिष्टुवाह्मणाश्च
 वसाधूनक्षीमान् वियो। विन्नरात्राययन्नान् ॥ यथागतत्वापिपुनस्तथैव देवानां यद्वनूवाह्मणानूपजयन्त।

पुन
ती

एवं कुर्वेत्तत्तस्य तीर्थाद्यदुर्लभं तस्योन्नतमंदेरुमस्ति ॥ सुसंयतदूतियुद्धदिने कृतकतक्तादिनियमशुद्ध
रदिने कृतोपवासश्च उत्तरदिने गणेशं यलानिष्टदेवतासुसंयुज्य पावणिकुवावाक्याणामसंयुज्य दृढश्च
पावणिकुवावाक्याणामसंयुज्य दृढश्च पावणिकुवावाक्याणामसंयुज्य दृढश्च
यः ॥ इति तत्तद्विषयपुराणवचनात् ॥ दृढमाच्यु दशिकामिति वचनात् ॥ तन्मयकृतिवचनं उपनिष्कृतिना
वचनात् ॥ याये पावणिकुवावाक्याणामसंयुज्य दृढश्च पावणिकुवावाक्याणामसंयुज्य दृढश्च
पुनः गतीर्थयात्रायां विश्रुमाद्युविद्योगतः ॥ कवानां वचनं कुर्याद्विधानविकचोत्तवेत् ॥ इति स्मृतं
समुच्चयलिखनविष्णुवचनात् ॥ कार्ये ढिचिषेण तीर्थगमने विकीर्षित आदौ वचनमित्यर्थः ॥ आद्यानमरश्च गमन
संकल्पस्ततो विषयभरणां ॥ वायो ॥ उद्यतश्चेन्नयां गदु ॥ आर्द्धकृत्वा विधानतः ॥ विषयकार्ये ढिचिषेण कृत्वा ग्रामपदं
तां ॥ ततो ग्रामात्तरंगवा ॥ आर्द्धकृत्वा विधानतः ॥ विषयकार्ये ढिचिषेण कृत्वा ग्रामपदं

स्यात्कलंगकृतो गयां ॥ दृढं च कार्ये ढिचिषेण तीर्थगमने विकीर्षित आदौ वचनमित्यर्थः ॥ आद्यानमरश्च गमन
मेव कृतं ॥ तथापि तीर्थान्तरयात्रायां मायदृष्ट्या ॥ एकत्र निष्कृतिदूतिना यातु ॥ फलाकांक्षायां गमनफलवेन
एतस्यैवान्यत्रापि गमनफलमुचितमन्तरंगवात् ॥ मनुविष्णुजिज्ञासादत्र फलकल्पनं तस्य बहिरङ्गवेनापि स्थिति
गारवात् ॥ ग्रामात्तरंगवा ॥ आर्द्धकृत्वा विधानतः ॥ विषयकार्ये ढिचिषेण कृत्वा ग्रामपदं
कथयिष्यामि ते वचनं तीर्थयात्राविधिक्रमः ॥ आर्द्धकृत्वा विधानतः ॥ विषयकार्ये ढिचिषेण कृत्वा ग्रामपदं
एतस्यापि यत्फलं ॥ तत्र केवसते चोरे गवां को
एतस्यैवान्यत्रापि गमनफलमुचितमन्तरंगवात् ॥ मनुविष्णुजिज्ञासादत्र फलकल्पनं तस्य बहिरङ्गवेनापि स्थिति
निषेधश्च यागमात्रपरशतत्पुकराण एव ॥ मन्त्र ॥ गोयाने गोवधश्चोक्ता ॥ कुर्यान्नेन निष्फलं ॥ नरया
नेतद्वद्वे स्यात्तद्वा ॥ इति ॥ उपानादिवृत्तिरेकनसातिशयं तीर्थफलं त्वति ॥ मनुतत्परिधाने योष ॥ निषे
धश्च वचनात् ॥ मितोद्धरायामपि अर्द्धं कुर्यात्पादुकेति वचनात् ॥ तन्मात्रं रेव नितश्चकारे रनादरणादना

पु
नी

करमिति निर्णयते। एवं चोपानश्रुतिषेधवारिते वर्षादुपादुके कृत्रीदण्डाद्यद्वीषुव॥ नरीरत्राणकामेन सो
पानस्कवजेदिति ॥ विष्णुपुराणे ॥ नियतिपक्षसदाशब्दस्मरसात्। तीर्थयात्रायामथुपानत्परिधानमावश्यकमिति ॥
एवं वर्षास्तिपितननिषेधतः सदादाखदादिनिषेधवत् ॥ कायद्वति ॥ तदयमत्रानुष्ठानकामः ४ काश्विद्धिने १ क
मुक्तादिकं कृत्वा तदुत्तरदिनेऽधिकारिवि शेषार्थनयार्थं मुंडनमुपवासश्च विधाय तदुत्तरदिने
कृतनित्यकियोगाणां गृहानिष्ठदेवता अर्चय्य ॥ उच्छ्रयतीर्थयात्रायामावर्णस्याद्धमर्क
रिष्ये कृतिर्मुक्त्या कृत्वा श्राद्धं निर्वर्त्य वास्नाणत्रयसंयुज्य हिराणादिना परितोषा ॥ उच्छ्रयादि ४
यतिपदाद्यमेधयज्ञजन्तुफलसमफलयोगिकामोऽमुकतीर्थयात्रामर्ककरिष्ये ॥ इति संकल्प्य तत्रैव मुडाकं
करा काषायपरिधानं नृपं कृत्रोपानरुदादुधारणात्पञ्चकार्यटिकवर्षकृत्वा यासंवासावकिर्नयदक्षि
णपरिवृत्य कोनात्पुनरेयामाशरंगत्वात् श्राद्धशेषघृतादिना तोजनं कुर्यात्। ततो दिनात्तरेयात ४ शुविक्वयुगे

नष्टोत्तमस्नानावतादिगृहीतकार्योद्योवेधः पूर्वोक्ततीर्थोतिमुखंगच्छेत्। तेषधरणायात्रांगत्वात्तनकालएव न
वाक्किंकोतो जनादिकालेपिमानातावात् ॥ एवमेव यावन्तीर्थयात्रियत्यर्गगच्छेत् ॥ तीर्थेपितत्तन्तीर्थोदिकीम
नुसरकार्योद्योवेधं विच्छेत् ॥ तदुत्तरस्नानश्राद्धादिकालेपि यमाणातावात् ॥ एवं तीर्थोत्तैव यत्वाष्टनः स्यात्मान्य
नरेकोनात्पुनरेतयापि दिने कृतोपवासस्तदुत्तरदिने यरुनिष्ठदेवता अर्चय्य ॥ उच्छ्रयतीर्थयात्रायामावर्णस्याद्धमर्क
यावर्णस्याद्धमर्ककरिष्ये इति संकल्प्य तथैव द्युतेन यावर्णं विधाय वास्नाणत्रयसंयुज्य स्वया
मंयायती पूर्ववत् यदक्षिणी कृत्य स्वगृहं यवेश्य वेधधरणाश्रुतेवेधमुक्तिवात् श्राद्धशेषघृतेन पार
णां कुर्यादिति ॥ शीखः ॥ तीर्थयात्रायामुपगन्तुं स्नानं तीर्थे समावरेत्। स्नानं फलमाप्नोति तीर्थयात्राफलं ननु ॥
अनुषङ्गेन विदेनाम्ने पित्रादिपणासायवर्तितो मद्यतीर्थयात्रात्वात् तत्स्नानं न मेव फलं तवति ॥ यदीनसी ॥
घोडनार्सं सत्ततो यः परार्थेन गच्छति ॥ उच्छ्रयतीर्थे फलं तस्य यश्च संगतगच्छति ॥ परार्थेन परवतनादिना

सामा
ती
५

यस्येतेन उद्देशेन तीर्थोत्तरस्य संगे न गंगेश्वरमिथादयो ये वं ॥ देवीपुराणे ॥ तीर्थेषु बाह्याण्येव परीक्षितकदाच
 नाञ्जनादिनमनुयायं तोज्यं तमनुस्ववीत ॥ सङ्कतिः पिण्डदानश्च संयावेपायसंनवा ॥ कर्त्तव्यमपि तिष्ठत्योक्तं
 पिण्डाकेन गुडेन वा ॥ पिण्डाकमिलरवलिः शब्दश्च तत्र कर्त्तव्यमद्यावाहनवर्जितम् ॥ श्रद्धां कृत्वा कानां नैव दृष्टि
 र्हर्तव्यम् ॥ शब्दनुतीर्थिकं योक्तं पिण्डाणां कर्त्तव्यकारकं ॥ अकाले यथा काले तीर्थे शब्दे तथा न वै ॥
 याज्ञेयैव सदा कार्यं कर्त्तव्यं पिण्डतया ॥ ० ॥ विलम्बेनैव कर्त्तव्यं नैव विद्यं समावस्तु ॥ तत्रुति ॥ द्रव्यं
 मधिकरणसप्तमीननुनिमित्तसप्तमी ॥ उपपद्यते वित्तं ॥ कारकवित्तं किंचित् नैव सीति न्यायात् ॥ तेन ती
 र्थाधिकरणशब्दं सर्वमेवाद्यावाहनवर्जितं ॥ ननु तीर्थयात्रिकनिमित्तकमात्रमिति केचित् ॥ तत्र याज्ञेयैव क
 र्त्तव्यमित्युपसंहारद्वयनादुपक्रमोपसंहारकदासात्तया तीर्थयात्रिनिमित्तक एव शब्दः ॥ अद्यावाहननिषेध
 यतीति शनवावाहनापि न्यायिसन्निधियस्ती ॥ तेन तीर्थनित्यमनिरुक्ता एवेति ॥ तीर्थाधिकरणकथाद्वयं सार्ज

एवावाहनवाधजवित्तो वै यथादिति चेत् ॥ मशारीस्यैवाहस्य वासनिधेर्देवताधिकरणत्वेन निरस्यत्वा
 त् ॥ किमर्थं तद्वन्मन्त्रायावाहनं ॥ अहंकारमिदमेवेति ॥ अतएव नावाहनमत्रोक्तं ॥ नन्वेवं ततो वदन्तत्रा
 दृष्टार्थकथं मन्त्राहुः ॥ समवेतार्थमिति यदि कथं तर्हि पुनरुपवदन् वचनययोगद्वयं ॥ उच्यते अस्य कुत
 न्नदेवतायकावाकत्वेन समवेतप्रकृति कर्त्तव्यमिति पुनरुपवदन् एतद्वक्ष्यते ॥ वास
 द्वातिजन्यनपृथक्पृथक्त्ववन्तत्वादे वानेवैव यद्वत्तावित्तं त्रैसमवेतार्थविकृतावपि तथा
 यथास्वधेति ॥ यान्तेन ययुक्ता कृत्यत्र वा रमिति यद्वित्तं किंचिदुपरेकोद्विष्टं ॥ एतद्वक्ष्यते ॥ वास
 द्वातिस्थात् वित्तं त्रैयकृतावेवा समवेतीर्थवादिति चेत् ॥ प्रान्ते सिद्धिर्वा विवर्तनीनामसमवेतार्थत्वं
 मन्त्रातिवादवलादाकावलाच्च तत्रार्थं प्राणाधिकरणे ॥ अतएव तद्विकृतावपि बहुपानाशून्यायावद्वचन
 नाह एव पानाशून्ययोगद्वयसिद्धान्तः ॥ द्वितीयस्तु वाक्यविषयमात्रे सत्तरतियावद्वचनीहिवाचनिकमि

रा
ही

तिन्यायात् ॥ अकाले अमावास्यादिव्यतिरिक्तकालेन न रात्र्यादेति प्रेषविरोधादिति । यद्युक्तकाले रात्र्यादा रिते
नरुकोपिवारः कापिति रिवाद्याद्यनकालः सर्वत्रैव स्याद्विधानादिति । तस्मादकालेन रात्र्यादिके
क्यस्य तद्वृत्तिकेचित् ॥ तत्र सर्ववारतिथादीनां स्याद्वकालेनैव यावश्यकस्याद्वकालेनैव स्यात्तावदेव इदं
कुतीर्थस्याद्वमावश्यकते न यत्तर्थायसि नपिकाले यति यदा दोषाद्वसनावश्यकतया यिच्छतीर्थेया
पियन्केत्याद्वमावश्यकार्थमिति । अत्र न केचिदाहुः यस्यादेव गत्या सायक्यादेतीर्थेतातमस्य
तस्यापि निमित्तकस्याद्वबाधएव तद्विनेवि दितमुक्ततावाहुः नरादिनेच यपिदिनवातावादि
दिति । वस्तुतस्तु तत्र यत्तरदिनेनैव विरोधितमुक्तं तद्वयान्नरं स्याद्वमुचितमेव यायुत्तरविहितमुक्त
नैव स्याद्वविधानात् ॥ न विलम्बो दोषाय अयमकरणात्वात् न च नैव यायुत्तरपदं ह्येतत्तदपि तद्वदय

निश्चयात् न तत्र विहितमुक्तं तस्य यायुत्तरवर्कत्वेयमित्यनेन तद्वद्विधिकरणेन विहितस्य व्यतिक्रमादिति । पिण्डदान
मिति स्याद्वान्वेनेव पिण्डदाने याप्येयुनः पिण्डदाने वनं यत्र दद्यात्संपत्त्यादिना स्याद्वमसतावितत्र पिण्डदानमपिकाये
मित्येवंपरं । एकस्यायावामेकस्मिन्निवेसने तीर्थे एकमेव स्याद्वयात्राते देतीर्थे तेदेवाप्यत्रातयापि निमित्तकत्वादतएव गया
दावेकस्मिन्निवेनानातीर्थेयासौ तन्निमित्तका निनानायाद्वानीति ॥ ॥ यहीनसी ॥ कुश ॥ यत्तिष्ठति कुशमयी
तीर्थवारिणि मङ्गयेत् । मङ्गयन्नुपमुद्दिश्य सौ पुतागफलं लभेत् ॥ यत्तिष्ठति ॥ यतिमा ॥ यद्युक्तुशोसि कुशपु
त्रोसि वस्त्राणि निर्मितः पुरा । अयि स्नाते नु सस्ता तो यस्येदं यन्मवधनं । इति मन्त्रेन वदयन्ते द्वकुशस्य मङ्गलं ।
तन्निवृत्तद्विद्वन्नुपगृह्णताकरमिति ॥ तीर्थोपवासश्च फलविशेषाश्च निश्चायकमतीर्थमधिगम्य तृतीयवासनियममु
क्तं चारुमवगाहं सांनश्चिरात्रमुषिवा सर्वपापेभ्यो विमुच्यते ॥ स्तुतिमाश्च तवतीति देवलवचनात् ॥ एवं चात्र त्रिरात्रो
पवासश्चरुतस्तीर्थवासस्तानां सर्वपापविमुक्तिस्त्वस्ति मन्वेकलं । आदितः पूत आरुवनीयो रवतीति वचनात् ॥

मा
नी ७

एकवाक्यार्थे विहितं विनिर्णयार्थं यावत् ॥ तदुपत्येकमत्रयोवाक्ये दायपत्रे ४ केचिन्मुखे त्रयतीर्थे याद्विदिने मुंडन
मुपवासश्चेत्यति ॥ मुण्डनं वापवासश्च सर्वतीर्थे धर्मविधिः ॥ वज्रयिन्वाकुबुद्धेर् विनाला विरजंगया ॥ स्तुते ॥
सर्वपदसमुच्चरणं जयादि विनोपनिषेधात् ॥ तन्न सर्वपदस्य सकां चेतिय संज्ञात् ॥ तथा ॥ सोमानामपि तीर्थो
नां युष्मिन्नेकारणं ॥ यथा नारी रसो द्वे शाः केचिन्मुखे तमाः स्मृताः ॥ तथा ग्रथिचामुद्देशः ४ केचि
त्यापतमाः स्मृताः ॥ यथा वादद्भुताः स्मृताः ॥ तस्य लक्ष्यते जसा ॥ परियुक्तान् नीनाश्च तीर्थो नां युष्मिन्नेकारणं ७
ति ॥ तारते ॥ तीर्थो द्वे नतीन्वाक्य ॥ साति शयफलकम्यन्तस्य च तीर्थे वादति धनान् ॥ नवेष्टाय
निःस्वदेनान्नं तयस्य वापादो वपनोपवासोऽसर्वदेनो यनिष्ठाचारविबुद्धवान् ॥ सर्वपदं विदेन तीर्थ
परं सधमश्च देनो यानां ॥ सकलनिष्ठानुमतस्य यागवपनस्य विलोपायने ॥ नवयेष्टवमरुतीर्थेषु विशेष
तो मुण्डनं विहितं मस्ति तत् परमेव सर्वपदमिति वाच्यं यथा गादन्यत्र पतद्विधनाश्च वापात् ॥ अथ ॥

तीर्थ

गंगां संयाय योधीमान् वपनं नैव कारयेत् ॥ क्रिया तस्या क्रिया सर्वतीर्थे दोषी तवेन्नरः ॥ गंगायां तास्करे द्वे मुंडनयो
न कारयेत् ॥ सकोटिकुलसंयुक्त आकल्यो ररेव वसेत् ॥ गंगायां सारिक्छि कायने पापसंश्रया भवेना नाशि
त्यतिष्ठति तस्मात् नूपरिवहेयेत् ॥ यावन्निनखलो माणि गंगातोये पतन्निवेता वद्वर्षसंख्या ॥ त्विस्वर्गलोके मदी
यतेति वचनाद्गंगायां यागव्यतिरेकेपि सु
पयागं गंगयोरवमुण्डनं विधानात् ॥ विशे
स्यासाधनात् ॥ नचेतद्विधिष्वनिषेधवला
गामुण्डनं विधमका नासमीक्षा कल्पतनुकारादिति ४ सर्वे रवनिवृत्ते न निर्मूलत एव ॥ गंगायां तास्करे द्वे मुंडनयो
तापेन्द्रादुरास्मृते ॥ आधाने सोमपाने च वपनं सप्तस्मृतं ॥ तास्करे द्वे त्रयागं मुंडनमिति स्मृतिः समुच्चयनिषि
तवचनाद्गंगायां सपिबधनमिति कवित् ॥ मुण्डनं वापवासश्च सर्वतीर्थे धर्मविधिः ॥ वज्रयिन्वाकुबुद्धेर् विनाला विरजंगयां गंगां वि

सा
ती

गातां विवर्तयति ॥ मूत्रयुवा ॥ गंगा गय विगाला विवर्तयति विकरी ॥ ध्वनं विवर्तय गङ्गायामर्थता वयनस्य
निवर्तय ॥ तर्हि वा रुगी यरुणा कल्याणि विवर्त ॥ गवय वयं यद्वि विवर्तयत तव ना विवा ॥ नम्यात नव व
युवनि नेवता मानि वायुना यवितानि वै । यतं निजा क्व वीताय तवानीयु कसमि म ॥ तावद्वयं सरुसा निव
गुला कसरी यत ॥ ॐ त्यादि वव नाना गंगा यामकलमगुन विवर्तय काना मयि गीष्टा वा वा यद्वर्तन
यया गा वक्ति न गंगा वयन निवर्तय वव नस्य व तद न वक्ति न गंगा यव वृत्ति ति निवृत्ता ॥ कथं तर्हि
सर्व तीर्थे सि विवर्तय व सर्व तीर्थे यदस्य व कवी लि गाय यी गव वन तमिद्व तस्य विवेक्ति त वा ७
यदसमाप्तीति व ॥ कथं तर्हि गयादि विगष निवर्तय ॥ ॐ नृयथा सोमं शुभं वृत्ति विगष विविधे न वसा वादि
निवर्तय सिद्ध पुन वयं ह्या व सा वा ॐ ति ताष निवर्तय वव न । यथा यति निवि विवर्तय यि सा वा न या म्मूत्र
काय ह्यि यत्वा दिव्य वं यव तथा गय दिव्य वन निवर्तय यत्वा यत्वा गम्य व ॐ ति । सर्व तीर्थे यदस्य यया गवा

वव यव वक्ति मान मिति वत ॥ नर्व क वय को कय सर्व तीर्थे निवर्तय न । याव ह्यी व वृत्ति यायं तद्वृत्ता य व न स्य तीति ॥
यया गव वृत्ति नाय क व वृत्ति सस्य यवा गव वन मित्य वरि ॥ ॐ ति सा धा व ग विविध ॥ ॥ मूत्र यया ग विविध ॥
यय युवा ॥ क वृत्ति ग स मा गंगा यरुता गव गदि ता । तस्माद् गगु ना या का यरु वि वि न म गता । तस्माद् गु
गु ना या का का ग्ना मु क व वा दिनी । यक्ति मा रि मूर्खी गंगा । का ति द्या सरु म गता । रु नि क ल्य क री या य
सा मा धु नृ य द ल्ले ग ॥ गगु र्ग कथु त म ड न मा व नी रु वि की र्ति ता । तस्य सा ध मू क रु नु य वा ना म
यि द ल्ले ग ॥ ॥ तथा । युधि यो या नि व न्ना नि येथु ४ म नी रु या ४ पु न ४ म्ना रु सा या नि ता व ग्ना सा ध
ता सि न वा धि य ॥ व द्वा विष्णु म रु द वा वृ द्वा दि त्य म वृ ज्ज ४ गं व द्वा ति क यो ता थ य क कि न व गु द्वा का ४ ।
गु नि सा दि गु ना य ता य वा नु त व द नि न ४ । व द्वा गी या वृ ती ल क्ती ४ ग यी म वा दि ती व ति ४ । स व सा द व य
वी व तथा ना ग ग ना नृ य । वृ ता वी म न का र्वा ४ । उ वृ गी व ति ता क म । ग ना य्वा म्म व म्म म्म वि नृ ना म्म ग ना म्म

य

लि

तासुमायीनवायाति सुगता कं विवस्मयशने सिध विष्णु मावृयं युक्कवव काला निवी मूखल
स्य लोकादि कुरवव साधतः साधय वदव विष्णु था ग सिद्धि रुत यदः यरासमकवादि
स्थ साधवद गला रवः यया गदवता ददः नवा रवति साधतः साधमाननता विष्णु गामथा
सयनरव शरु सदा सदा काल दु कावकवद तथा तीलावद नील साधवद
लोके मदीयत ॥ सवसि सविता वि यमसावा साकववको नीन न सव को सोनाम १०
वानु जायत नृप ॥ साधसु यायत व नैः यया गद्विज सकुत सयन रव द तग सि
तासि ता जल यतः गायनि दवाः सत र दिविष्णु साधः यया ग किल ता र विद्या नि साता
नवा यन नृग रवयना यथा निति किल व विष्णु स निक्षे तथा ती धवत दोन सया सिव
धवः साध विवशतुलया धृति यया साधः यया ग यथा द्या वद साधा गरी या यथा यथा

साधिका वातामवपणी नानदेरु नोषण भूयोति नृपे स्थिर काल राश्चितः योगे स्य संयाति नराय यां गतिं स्तानात्र यागस्य हि
यान्तिता कतिम ॥ स्ताना दिये सा करता स्तरो दये तीर्थे यया गे सूर सिधु री गमे ते वां शुद्धार मलं करोति चंगावली कुंजर
काकुतालिता यिराज मूया दवर मेव यजतः स्ताना त्कलं सय ददाति वा रिल पायानि सवोणि विष्णु यली लया नून
यया ग स कथं न वामोत ॥ वतु च दयु य लुप्ति सत्य वादि युत वदि स्ताना त एव दिये योति गंगा यमु
न संगम ॥ तत्रा तिषे ककुं वने सप्त मे संधि तवतः तुल्य फल सवा योति राज मूया त्व मेध योऽयश्च
योजन विस्तीर्ण यया ग स्य तु माडलं यव नादय च्छ मोतु अश्व मेधऽयद पदे ॥ त्रीणि कुंडा निराडो
न्य ते वां मधे कुजा कृवी ॥ यया ग स्य यव नो न प्रापं न स्यति तत्कालात ॥ त्रीणि ति एकै यया ग नगरे द्वितीयं यति
शाननगरे तृतीयं यमुना दक्षिण भुनक्तु नगरे कुण्डा नि कृपा द्द तथेऽमा स मेक वरु नायीत पयोगा नित्यं तदि
या मुच्यते सर्वपा पत्या यथा दृष्टं स्वयं तु वा ॥ शुक्लं पु यतां च्छ वा हिंसकऽयद यो चितऽमुच्यते सर्व पापे च्छ

सगच्छेत्परसंपदं ॥ ययागस्तु वरुणयुयोपलक्षितं यदेनाशु तथा शृणु राजन ययागस्य साक्षात्संयुनरे वृद्धिः ॥ नैमिषं युक्
रं ववगातीर्थं सिद्धसागरं ॥ गयाश्च वैकुण्ठश्च वरुणासागरमेव च ॥ एते चान्ये वरुणो यैव युगाप्यथ शिलोच्चयः ॥ दशती
थे सरुचाणि त्रिशतकोट्यसु तथा परं ययागे सन्निहितं ॥ नित्यं मेव सा कुरु मे नीषिणः ॥ त्रिणिवायुमिर्कुंडानि तेषां मध्ये तु
जा कुरु वी ॥ ययागादतिनिष्कान्ना सर्वतीर्थेषु ॥ रक्षता ॥ तपनस्य मुता देवी त्रिषु लोकेषु विश्रुता ॥ यमुना गं
गया सार्द्धं संगता लोकपावनी ॥ गंगा यमुने
नारुनिषोडशी त्रिंशः कोट्यो द्वे कोटी वती ॥ यामध्ये दृष्टिर्वायित्यरं स्मृतं ॥ ययागं राजा इह लो कर्ता
वी स्मृता ॥ ययागं समधिष्ठाय कम्बलास्तत्राबुतो ॥ तोगवत्या यस्या वैद्या वेदिरेषा यजायते ॥ तत्रत्य वेद्या यजा
त्यमूर्त्तिमन्त्रो युधिष्ठिरः ॥ यजायति मुया सन्ने सपयश्च तपोधनाः ॥ यजन् कुरुति देवा मन्त्रावकधरा नृपः ॥ ततः
युष्यतमानाग्नि त्रिषु लोकेषु तारत ॥ पतानान्मूर्त्तिर्धु त्थः यतवत्या धिकीवितो ॥ तथा ॥ तत्र दृष्ट्वा बुत तीर्थः

ययागं परसंपदं ॥ मुच्यते सर्वपापेभ्यः नृणां कुरु वरा कुरुता ॥ ततो गन्वा ययागं सर्वदेवातिरक्षितं ॥ वरुणा वारी
वसन्तासं पिष्टुं देवास्तथ ययन ॥ इक्षिता लूनतते कामान्यत्र तत्रातिजायते ॥ ॥ सितासिते तयो मङ्गे दधिपाप
नाते वृत्ता ॥ मकरं च रवौ साद्ये नुसर्गतिं शुभं हुति ॥ दुर्ज्ञेया वैष्णवी माया देवैरधिमुकुत्तया जा ॥ ययागदह्यते सा तु सा
धमासितराधिय ॥ ते युते युचला केषु नुक्का ॥ तोगानन कन्या यथा च क्रिणितीयन्ते ययागे साद्य मङ्गलं
उपस्थाना त्रि यो साद्ये मकरा केशि तासिते ॥ तस्य युगाप्यस्य संख्यानां विचित्रा योपिवेत्यते ॥ राजसूयसंख्य
स्य राजन विकल्पं फलं ॥ सितासितेषु मध्येषु ॥ स्नातानां तवति ध्रुवं ॥ आ कव्यजमतिः यथायं साश्चित्यनरे
या तद्भवत्समानाद्ये स्नातानां नुसितासिते ॥ गंगा यमुनयोश्चैव संगे मूलोका विश्रुताः स एव कामिकं तीर्थं तत्र
स्नानेन तत्कृतं ॥ यस्य यस्य च यः कामनस्य तस्य तवेक्षितः ॥ तोग कामस्य तो गस्थिः ॥ दार्ज्यं वैराज्यं कामिनः ॥ स्वर्गं च
स्वर्गं कामस्य तो द्रव्यं तो द्रव्यं कामिनः ॥ कामय दानि तीर्थानि ॥ तैलोक्ये यानि कानि च ॥ तानि सद्योपि सेवन्ते गंगा यमु

प
ती

नसंगमं ॥ गंगाद्वारेययागेव गंगासागरसंगमे ॥ स्नात्वा वैवस्वक्रणो विष्णोः शनिवस्य चयुरैव जेत ॥ शितासिते तु य
स्नानं साधमासं युधिष्ठिरानतेषां युनरावृत्तिः कल्पकोटिना तेरपि ॥ मन्त्रो ॥ सत्यवादी जितकोत्साः इति सा परमा
श्रुतिः ॥ कर्मानुसारी तवज्ञो गोवाक्षाणां हिते रतः ॥ गंगा यमुनयोर्मध्ये स्नातो मुच्यते किं विधातुः ॥ सनसा विविता कामा
मुच्यते ॥ योऽपि कृतान् ॥ पात्रो ॥ श्राद्धात्तारसं क
दिना ॥ श्राद्धं स्नानं ॥ गवाक्षातसं कृतं सस्यं सस्यं
सावन्मरुतं सार्यं निराकारस्य यत्कलं ॥ ययागं
सम्बन्धरश्च तत्रयं ॥ ययागसाधमासं च श्राद्धं स्नानं न मानवः ॥ घ्राप्यं च क्वादिर्वयाति जीर्णं च मिदं रगः ॥ ययागसाधमा
सं च श्राद्धं स्नानं सस्यं यत्कलं ॥ नाथ मेधसं कृतं तत्कलं ततः तु वि ॥ श्राद्धं स्नानं कलं साधयुराकाश्च न मातिनी राक्षसा
यददो ह्यपतेन मुक्तः स पापकृतः ॥ श्राद्धात्पापकृतो जातः स र्धं विंशतिदिने ॥ शेषं च दत्तुं पापी तेन देववमागता ॥

रममानाठु कैलाशे गिरिजायाः प्रिया सखी ॥ जातिस्मरा तथा जाता ययागस्य यसादतः ॥ तथा ॥ अवन्ती विमये राजा वी
रसेनोत्तवत्पुरा ॥ नमोदातीरसाधित्य राजसूर्यचकार सः ॥ प्रोक्तं रश्मिमेधे स्वर्णावाट विराजितः ॥ स्वर्णोदधौ राध्या
धरी जेराजायथा विधिः ॥ यददो धान्यं रात्रिं श्रद्धिजेत्यः पक्षतोपमः ॥ यद्वावा न्येवता तत्क्रो गोयदः सखवणदशवा
क्षणात्तदक्रानामसुखादीनकुलस्तथा ॥ क
द्विमेव च तिस्रसमावेतः ॥ दत्तस्ततः परिक्रमा
श्रितः ॥ सस्यं साध्यां ॥ पुरकृत्य सन्नोत्तत्रदिनत्र
तिष्ठत्तस्माद्युनयस्मात्समागतः ॥ सराजामोपि विद्युत्विपुना वकदातदा ॥ तयोर्गतिः समादृष्ट्वा मया शकस्य सं
निधौ ॥ तेजोवर्षवर्षं नृदेवयान विदुषां ॥ मालाचुपा विजातस्य नृत्तं गीतं समन्तयोः ॥ दत्तिदृष्ट्वा हि मादत्तं
क्षेत्रस्य कथमुच्यते ॥ साधो नोता नितो विद्य राजसूर्यः समानयः ॥ ॥ एतेषां च श्राद्धं स्नानं फलत्वेन विकल्पो यो

७
गी

योगसिद्धिर्वायात॥परिग्रहेष्टिकाएवविनिगमकातावातायत्तुचरुसंकल्पकोडीकृतापिमाधसप्तमीप्रति-
स्तानादावसाधारणसंकल्पेनयुतसदेवयातःस्तानाचरातिदशुक्तीतदसकृन्तानस्यवविकृतत्वात्।अन्य
थातन्त्राचरुफलकामनायातिदानन्वायत्ते॥कथन्तुर्दिदिवानानातीर्थलातेस्तानानादृष्टिःविशेषवचनादि-
ति॥अचरुसंकल्पस्तुयातःस्तानमात्रविषय दृष्टिनिष्ठा॥॥तथा॥धनुर्द्विशतिविस्तीर्णसितनीलाम्बु
संगम॥साद्यादयुनराष्ट्रि राजसूयितवे पुनः॥साद्यमासीयवातोपिसितासितजलेसुशुभ्रान् १३
धन्यान्सुशुभ्रान् महायातकराहिसः॥क विलाश्चतरोनागोवियुलयमुनातटे।तत्रस्तावाचपीवा
च सर्वपापेभ्यमुच्यते॥तत्रगवाचसक्ताने महादेवस्यधीमतः॥नरभारयतेपुसादेशयुद्धादशवराभू ॥
कृपश्चवदुसामुदं प्रतिष्ठान्मुविशुतम॥वस्त्रचारीजितक्रोधस्त्रिरत्रयदितिष्ठति।सर्वपापविशुद्धात्मासोश्च
सधफलललते॥अनरेतप्रतिष्ठानाद्वागीरथास्यपूर्वतः॥सययतर्ननामत्रिषुलोकेषुविशुतमाअश्वमेध

फलंतपुस्तानमात्रेनतारत॥यावच्चक्षुष्यसूर्यश्चितावत्मुक्तेमहीधते॥ततोतोगवतीगवावायुकेबुत्तरेणम्बु।
दशाश्वमेधिकीनामततीर्थपरमंतवेत्॥कृत्वातिषेककनरः॥सोश्चमेधफललतेत॥धनाद्यात्रयवाद्यक्रोधात्
तवतिधामिकः॥चतुर्ध्वेषुयत्पुण्यं सत्यवादिषुयत्फलं॥अहिसायाचुयोधमागमनादेवतत्फलं।तत्र
तोगवतीनामयालुकेबुत्तरेननु।तत्र तिषेकयः॥कुयासोश्चमेधमवाधुयात्॥॥यामुने
चात्तरकुलेययागस्यबुद्धिः॥वा॥ सोचनकीनामतीर्थतुपरसम्पत्तम॥एकराश्रोषितः
स्तावा ॥॥सर्वेभ्यमुच्यते॥स्वर्गलोक मवाध्यातिअमृतञ्चसदातवेत्॥तथा॥वित्तञ्चयातका
नानुपयागेशामयत्यलं॥त्रिकालमेकः॥नायीतआहारंनक्तमाचरेत्॥त्रितिमासेःसमृद्धतययागतुन
संनयः॥तथा॥तत्रस्तावाचपीवाचयमुनायायुधिष्ठिर।कीर्त्तनाल्लततेपुण्यं दृष्ट्वातदाणिपथ्याति।अव
गाह्यचपीवाचयुनात्यासप्तमकुलं॥अत्रचयातज्ञानमनुणादयवलायायातःस्तानायुनुणाकवयस्याया

य
नि

जीमवतोक्ततायवितिविधुवचनात्॥ यन्माकरताकरोदयेद्व्यादिवाक्यवणाः स्योदयकालोपि
ययागेयातः स्नानमिति तत्र तस्य फलमात्रविधयकत्वेन कालविधयकत्वात्॥ समीथलक्षणया च कवाक्य
संज्ञितवति॥ वाक्यतेदस्यान्याथवात्॥ मकारश्चेरवासाद्येन स्नात्यनुदितरवो॥ कथं पाययमुच्येत क
थं वा त्रिदिवं वसेत्॥ इत्यादिवक्त्रा नुदितस्नानश्चवापात्॥ सश्चाद्रुद्राननुको सः यदु
रदयात्यन्तरएव॥ सूत्राद्वैकवमुच्यते॥ तत्र यद्यपि कल्पत १४
नुकारणाय यागे मुंडनं नोक्तं न वा यमाणा दक्षितं सपितयापि वक्तुं निर्वच्युतिक्षपरिशुद्धीतानि
तद्वचनाद्युपसंगृह्यते॥ तथा॥ ययागे वपनं कुर्यान्नियायापि उपातनं॥ दानं दद्यात्कुबुक्त्रे वाराणस्या
तर्जुत्यजेत्॥ किं गयापि उदानेन काश्याम्वारणं न किं॥ किं कुबुक्त्रे दानेन ययागे मुंडनं यदि॥ अत्र य
यागे वपनं कुर्यादिति विधिः॥ अत्र फलाकाङ्क्षायां रात्रि सत्रवदर्थवादिकं सवफलमन्वीयते॥ तच्च किं गया

यापि उदानेन त्यादित्यवापात्॥ गयापि उदानादिजं फलं तेन गयापि उदानजन्यकाशीमरणजन्यकुबुक्त्रे दान
जन्यफलकाशोत्राधिकारी॥ दृढं नु विन्यते यद्यपि मुंडनस्य परिवापनतया तथार्थवादफलनिर्देशान्न विधि
ते वपनफलान्वयः॥ यतितातिवयं न वायनयो रुद्रात्॥ तथापि विहितं कस्माच्च दार्थवादस्य तत्र फलमात्र
समर्थकतया विधेः प्राधान्यात्॥ विहित ए वात्र फलसम्बन्धः न चैवं वदन्नु फलस्या ननु वापयितुं रित्वित
न चिधरयि हि वापनपरत्वात्॥ तेन कार येदित्यर्थे कुर्यादिति लवलायेन निर्देशः न चैवं निगति च
नत्रार्थस्युक्तिकरोति॥ यथाक्तफलाकामः य यागे वपनं मरुकरिष्येति लायः कार्य इति चेत्॥ सत्यं किन्तु
यकृतिविकृतिन्यायेन यकृत्यनुसारेण वकरिष्ये॥ यथातिलाघोत्रावितः॥ स्वतएव यत्रात्रे श्वारापीजानि चोद्यते
तत्रापि यजेत तत्र विधनुरोधतः॥ यजमानो यद्वत्तद्वत्वात्तिलपितं नु याजयिष्यदितिके वितुं॥ अत्राद्यते यकृति
वद्विकृतिवितिरिविकृतियोगेषु॥ यकृतियागधर्मातिदेनो न नु याजयिष्यदितिके वितुं॥ आर्षवाक्यस्य ह्यनियमवि

ॐ

प्र
ती

विधिषावद्वयतिवारात् ॥ नचयथा शुते परीक्षारद्वितियवणात् । यदेवपदं हृतं तद्व्याजमिति वाक्यं देवतापरशद्व
स्य अद्वयोपयुक्तजयादिनाद्वयवतथा ॥ अथर्वथेपरशद्वयस्यैववापनस्यात्र दक्षितवात् ॥ नचस्तु तथा पितु
पुलकमेवनिद्विश्यतां कुर्यादित्यत्रेवात्रयधीः स्यादिति चेत् ॥ रुतेर्वापरिवापनस्येदं नित्यं स्मदायकं नद्वययोगे कि
मित्यवावर्क्ययोग्यामरुद्वितियायात् ॥ कार यिष्टाद्वयवास्तु ॥ यद्यद्वितियोगं गृह्यन्ते नो वेधमात्रत
त्ररुदेवतादेशक रुविस्त्रागायाग ॥ सच यजमानकद्रुकएवसन्नितागयुक्तेकस्यागार्थवादः तत्पक्ष १५
द्वयपक्षेपफललोम ॥ सएवमविकर्तृक कृतएवमविजोयाजकानुयुष्टारः ॥ अतएवत्राद्विजोयाज
कानुयुष्टारः ॥ अतएवविश्वामित्रिर्नृकुंयाजयामासद्विटीकापीति ॥ एवंययागावकिन्नगंगायासपिमुंडनं
केशानां यावती सखाहिन्नानजिद्रवीजने तावद्वर्षसरुचा ॥ एतत्तुल्ये महीयते ॥ यावत्तिनखलोमानिवायुनाये
रितानिवापततिजाद्रवीतोये नराणां पुण्यकर्मणा ॥ तावद्वर्षसरुचा ॥ एतत्तुल्ये महीयते ॥ इत्यादिति ॥ निष्पयवि

गुडीतैर्वचनेनत्रापिमुंडनविधानात् ॥ रुते वंस्त्वर्गफलकमिदं मोक्षफलकं अथयागीयं मुंडनमनयो ॥ अतत्रेवायसीग
नवायुगपतु सिद्धिः ॥ मानाफलकामाधिकारिकत्वात् कामनयोश्चयुगपदसंतवात् ॥ ततश्चयथोक्तपुण्यसाक्षात्का
यां गंगायां मुंडनमाद्यं गंगायायेत्यादित्यवणात्तस्ययागमात्राधिकारिकत्वात् ययागमुंडनेतुतथातत्रकालाथवणा
त् ॥ मन्त्रययागमुंडनश्चापवासश्चेत्यादिश्रु त्यामुंडनोपवासयोरेककालीनत्वं प्राप्यते उपवासस्यत
त्रयापिदिनकर्त्तव्यं ॥ इतितत्रमुंडनमपि तथास्तिवित् ॥ सत्यंउपवासमुन योद्वयोरपितत्रयापि
निमित्तिकत्वात् ॥ तस्यवमुंडनस्यगंगामुंड नेनैवकामो नघसंगतोनिर्वाह्यत् ॥ यन्नुतत्रकामामुंडनेत
दनियतकालमतादिनात्रययागमुंडनात्पन्नेरसुलेतादनुष्ठानं तच्चिदमुंडनं केवलकामवित् ॥ स्नानवत्यति कि
नमापद्यते ॥ याप्रिनिमित्तिकमपिचेत् ॥ यथमारुह्यक्रियते निमित्तकामनयास्तद्वरुवसन्निपातात् ॥ समर्थ
स्यन्केपायागादिति ॥ अत्रकेचित् सन्मरुद्विमासानुनश्रीर्थवदेद्यादि । मुंडनंवापवासश्चततायत्नेनका

य
नी

शयुर्वक्तुं द्रव्याधिकरणकगमनमरुं करिष्ये ॥ इति संकल्प्य ॥ यथा गंगया यथा आदावुद्धतो यकेन सा वा ततश्च वि
वर्ती ॥ यविष्ये ॥ असाद्य ॥ उच्छ्रयविष्णुयुरगमनकामा गंगायामुनसंगमस्तानमरुं करिष्ये ॥ इति संकल्प्य
स्वशास्त्रोक्तविधिमावा तदज्ञानेन च साधारणविधिना ज्ञायात् ॥ साद्य उच्छ्रयकुबुद्धे वाधिकरणं क
रविग्रहकालीनत्राह्मणसंयुक्तकमुव फुत्तारसरुचदानजन्यफलसमफलयाधिकामासाद्य
वर्णास्तानमरुं करिष्ये ॥ इति संकल्प्य सायात् ॥ नीतासितायुवाहसंतदावर्द्धिनेर्विशति ११
धनुर्वर्द्धिनेपक्षिसवर्द्धिगंगायामुन यवाहकवृत्तज्ञान ॥ उच्छ्रयायुनराष्ट्रिकासासाद्य
नीतासितज्ञानमरुं करिष्ये ॥ अत्रैव सत्यवादिब्रजितकाधुवाहिसापस्त्वधुमाथसाधितवज्ञचगेव
ह्मणहितपरवविशिष्यसाज्ञान ॥ किंविषयविमुक्तिमनुश्रितितयुक्तकामयाधिष्णु ॥ तदिदं ययोग ॥
उच्छ्रयकिंविषयविमुक्तिमोक्षयाधिकामागंगायामुनयामथज्ञानमरुं करिष्ये ॥ कामान्तरपदमुक्ति

पदमपरायतदेवतासंगारुययोज्य ॥ अथैवं स्नानानित्यकामदेवार्चनामंश्रुत्वा ॥ उच्छ्रयागङ्गापतिव्यावच्छेदतीय
लोमससंख्यवदुवधुसिद्धसावर्द्धिनस्वर्गलोकमहितवकासागंगायविषयनमरुं करिष्ये ॥ इति संकल्प्य मुक्तोपविष्टु
थावापयद्यथा ॥ यथाकेनानुस्वयमेवगंगायामति ॥ ॥ उच्छ्रयस्वर्गयाधिकामतीर्थयापवासमरुं करिष्ये ॥ उपवास
वर्द्धलोकयाधिष्णुसंश्रुतिकेचित् ॥ तत्रैव
षष्ठ्युषपिण्डदानमपि वस्तुतस्तु नैमित्तिकत याश्चर्यवासावुष्ठानसंतवविश्वजिज्ञायेनफलकल्यनगर
वादिमपुपवासोनिष्कलएवदेन सावतात ततश्चानेनोपवासतसम्यग्नाधिकारमुत्तरदिनमणमात्र
नतीर्थस्नायात् ॥ ॥ तथा कवलस्थतरयुर्व्ययागयामतिमतिव्यायुत्तरकूलावर्द्धिनयमुत्तयामृणमात्र
नतीर्थ ॥ तत्र उच्छ्रयसकलामुविमुक्तित्वर्गलोकायाश्चर्यवकासाणामावनतीर्थस्नानमरुं करिष्ये ॥ संकल्प्य
ज्ञानतयाणकुयात् ॥ यातस्नाने ॥ उच्छ्रयगङ्गापतिमहाराजवत्तवनकामागंगायामुनसंगमसाकरतास्करावय

स्नानमर्हकरिष्ये ॥ अरुं ॐ समस्तत्रगोलज्जन्मफलसमफलयाधिकामोद्यादिययागेमाद्येचरुं स्नानमर्हकरिष्ये ॥ तथा
सायसम्बत्सरनातावक्रिन्नोपवासजन्मफलसमफलयाधिकामोद्यादिययागेमाद्येचरुं करिष्ये ॥ ॐ समस्तत्रगोलज्जन्म
क्रिन्नयोगात्पासजन्मपुण्ययाधिकामोद्यादिययागेमाद्येचरुं स्नानमर्हकरिष्ये ॥ ॐ पापविमुक्तिपूर्वकस्वर्गगे
मनूकामोद्यादिययागेमाद्येचरुं स्नानमर्हकरिष्ये ॥ ॐ अद्यात्पासमेधसकृजन्मफलाधिकफलयाधि
कामोमाद्यययागेमाद्येचरुं स्नानमर्हकरिष्ये ॥ ॐ मुक्तिकामोद्यादिमाद्येचरुं स्नानमर्हकरिष्ये ॥ ॐ सकल
तिलयामर्हकरिष्ये ॥ ॐ सतीर्थकृतवससी
मावयथाविधिषोडशाश्वमेधब्राह्मणसंयदानकधूर्वतोपसधनैरानिदानदेवतातुक्तिगालुवाणदानजन्मफल
समफलयाधिकामोद्यादिययागेमाद्येचरुं स्नानमर्हकरिष्ये ॥ ॐ माक्रियातश्रवणैर्यकावेनोपसाद्यो ॥ ॐ अद्यादिय
४ मविष्णुय ४ मूर्ययद्विनातधिक ४ ॥ पातोचतीयात ४ यात्यहितयोगगणपठित ॥ गोडा ॥ अनुणादयवलायां शुक्रा

माद्यस्यसप्तमी ॥ ययागेयदिलत्वेतसकृमाक्रियैस्समेति ॥ ज्योतिषे ॥ अयनेकोटियुगं स्यात्सकृद्विषुवेफली ॥ षड
शीत्यासकृद्विषु तथविष्णुपदीषुष ॥ अन्येदुयकालविशेषोपाधिनाफलविशेषार्गगायां समर्थते ॥ तेषसातिशयाद्
रुदष्टया ४ ॥ यमुनायजन्तैरकृतेकाललाक्षतरसमीपे ययागेयक्रिमेयमुनास्ताने ॥ ॐ अद्यसर्वपापविनिर्मुक्ति
कामाकम्बलाक्षतरसमीपेयमुनायां स्नानम
र्हकरिष्ये ॥ तत्रस्नानतर्पणं कुर्यात् ॥ अत्रतज्ज्ञानयानेय
तदेवसफलं ॥ द्वादशुक्तानमर्हदेवस्यएत
नमनेतु ॥ ॐ अद्यदशपूर्वदशावरयुवुषताराणकाम ४ काल
लाक्षतरापलक्षितयमुनातटद्वयमर्हदेवम्
नमर्हकरिष्ये ॥ तत्रमूर्धन्यायात ॥ वास्तुके ४ समीपेदशाश्वमे
धिकनाममूर्धनं तद्वमनेतु ॥ ॐ अद्यचतुर्वेदाध्ययनजन्मसत्यवादिताजन्मार्हिसाजन्मफलसमफलयाधिकामोद्याद
थमेधिकगमनमर्हकरिष्ये ॥ सकल्यातवगक्रेतु ॥ ॐ अद्याश्वमेधजन्मयज्ञफलसमफलयाधिकामोद्याद
कवधमिकवतवनकामोद्यादशाश्वमेधिकतीर्थस्नानमर्हकरिष्ये ॥ स्नानतर्पणं ॥ तोगवतीनदीस्नानेतथेव ॥

उ
ती

ॐ अथाथ (सप्तमं) ऊनमसकलशमिह (सा) (अगवर्णं) नानमरुकरिष्ये ॥ नाना उर्योर्गं कथयति ॥ गंगा
वृक्षलेयति स्नानं नाम नगरं ॥ उल्लिख्य मा मुद्रा नाम कथय ॥ उल्लिख्य च यत्र तो जित को धम्य ॥ ॐ सर्वपापविशुद्धातीया
य मेधफलसमाफलया प्रिका मोद्यादि विरार्व सामुद्रकपसमीये स्वमूने सरुद्रा विषये ॥ इति सक्त्या अक्षरात्र
यद्यापीवासः ॥ तन्नगरान्तरं गंगाधुर्वरुं स यपतननाम कृडं तत्रा ॐ अद्याथ मेधयज्ञजन्मफलसमफ
लयावच्चद्वयस्वग्रसहीतव को मोरुं सप यतने स्नानमरुं करिष्ये ॥ स्नानतयाणी ॥ ययागमादलावकि
नयमुता मानेव ॥ ॐ अद्यासप्तमकुलपवित्री करणकाम ४ ययागमादलात्यन्तरयमुताया स्नानमरुं क
रिष्ये ॥ स्नानतयाणी कुर्यात् ॥ एतद्रूपानयेत देवफलं ॥ यद्वकदाचित्तासयापि निययागान्तरमूने वस्त्रवययु
क्तस्यापि नृदेवतयाणी नीलस्य तद्रूपमधिकरणेष्टेष्ट वद्रुकामलात ४ फलं ॥ सासयुणस्नाने ॥ ॐ सर्वपापविमु
क्तिपरमपदया प्रिका मोद्यादि मासीययागमानमरुं करिष्ये ॥ साधस्यापित स्नानमुत्ततल्लोकाधिकरणकवद्रु

जोगोयतो गपूर्वकचकिलीनवका मोद्या विपयागे माद्ये स्नानमरुं करिष्ये ॥ माद्येयत्तुं द्विकालं स्नायात् ॥ ॥ यया
गावच्छिन्नगंगा मात्रमानेव ॥ ॐ अद्यात्तु च मन्त्री काविकरणको धुष्टकोटि तीर्थस्नानजन्यफलसमफलया प्रिका
म ४ ययागावच्छिन्नगंगायां स्नानमरुं करिष्ये ॥ स्नायात् ॥ अथ कसिन्नयिमास कसिन्नयिदिने ययागमुडर्न तत्र
ययागनगरात्तन्त्रेव मयूयसनिक्षानादो कापियुवोदेशे कार्यं कारितं गंगावयनस्य धितत्रा वि
कार ४ कामनातेदादावत्य कवाचि ॐ अद्य गयापिण्डदानजन्यफलसमफलकाशी मरणजन्यफ
लसमफलकुवुद्रदानजन्यफलसमफल सापिकामः ययागवपनमरुं करिष्ये ॥ संकल्पमूल एव
कारयितव्यं ॥ कोविन्दनेदमाचवन्ति ॥ तत्र दानं यदा तर्ह्ययथा वितव विस्तरं तेन तीर्थफलं च ववद्वेतेना वसं शय ४
स्वर्गातिष्ठति राजेन्द्र यावदाहूतं सन्निव ॥ गंगायमुनयो मध्ये यमुना विषयकृति ॥ मुवाणिमि मुक्ता वि यद्विवा
नययकृति ॥ तथा ॥ कपिलपिण्डलवर्णा यन्त्रवप्रयकृति ॥ त्रिणष्टिर्गन्ध्याखुर्न च लकांटी ययास्वनी ॥

५
ती

पुयागेशोत्रियेसावुंगारुयिवायथाविधि ॥ यावन्निरोमकूपानितस्योगोर्वनकस्यच । तावद्वर्षसहस्रणिस्त्वर्ग
लोकेमरुच्यते ॥ यत्रासोलततेजन्मसागोभुत्रातिजायते । नवपाश्यान्नितरकांदातारमनकममाण ॥ उत्तरांश्च
कुत्रुयायुमादतकालमकर्य ॥ गवानातसरुस्योदद्याद्येकाययस्विनीम ॥ पुत्रान्दारांस्तथातृत्पानुगोरका
पतिकारयेत् ॥ तस्मान्मूर्ध्वयुधानेषुगोदा ननुविनिष्ठात ॥ दुर्गमेविषमेद्यारे मरुपातकसंक्रामे । २०
गोरवरकाकुबुते तस्मादेयाद्विजोत्तमे ॥ तद यमत्रययोग ॥ ॐ सोपकरणमवसु कपिलगव्येतम ॥
ॐ ब्राह्मणाय नमः ॥ ॐ अध्यामुकानिमित्ते ग गायमुनर्गमेदातेयगोवन्मोतयगोमकूपसमस्तस्यव
र्षसरुसावकिन्नस्वर्गलोकेमरुहीतवृत्तरकादमनोत्तरकुबुयासिपूर्वकाद्यकालरुषवकुपुत्रदारतृत्पयासि
दुर्गविषमद्यारमरुपातकसंक्रमपरित्राणेकासदमागकपिलस्त्वर्गुदीरोयसुराचलकाही मरुर्गवद्वा
विविधवदुरत्नशातिता ययस्विनीसवन्मात्रुदेवता अमुकगोत्रयामुकनामने ब्राह्मणाय नमः सर्वस्यदद ॥

दद्यात् ॥ ॐ स्वस्तीति यतिवचनं ॥ ॐ अद्यकृतं तत्सोपकरणमवसुकपिलगवीदानयतिष्ठार्थममुं सुवर्णमग्निदेवतममुकगोत्राया
मुकनामो ब्राह्मणाय दक्षिणां नुत्यमर्हसंयदत्तं ॥ ॐ स्वस्तीति यतिवचनं ॥ यतिगृहीता युर्कगृहीता यथाशार्त्तकामस्तुतिं कुर्यात् ॥
तद्यथा । आसुदे कद्वदकस्मा अदात्त कामायादात् । कामोदाता कामश्च यतिगृहीता कामश्च मुदमाविशेत् । कामेन वायति
गृह्णामि कामे तत्ते गृह्णसि द्यास्त्वाददात्त गृथिवीवायतिगृह्णात् ॥ यजुर्वेदे ॐ द्यास्त्वाददात्त गृथिवीवायति
गृह्णामि कामे तत्ते गृह्णसि ॥ ॐ कोदात्तकस्मा अदात्त कामोदात्त कामायादात् । कामोदाता कामश्च
यतिगृहीता कामे तत्ते ॥ सामवेदे कद्वदकस्मा अदात्त कामोदात्त कामायादात् । कामोदाता कामश्च
यतिगृहीता कामे तत्ते ॥ अथर्ववेदे कद्वदकस्मा अदात्त कामोदात्त कामायादात् । कामोदाता कामश्च
यतिगृहीता कामे तत्ते ॥ कामेन वायतिगृह्णामि कामे तत्ते ॥ नृत्वायतिगृह्णात्तत्तरिकमिर्मरुतामा
रुपीणेन ॥ दानान्तरेषु तीर्थफलवृद्धिवावदाहृतसंज्ञ वस्त्वग्नाम्नित्तिष्ठत्त ॥ गंगायमुनयोर्मथ यत्तुर्गायितिय

य
ती

द्योतस्त्वपिमुनिमुक्तावायदिवान्यतिग्रहं ॥ अकार्येपिदृकार्येवा देवताचर्चनेपिवा विफलं तस्य तन्तीर्थं यावन्नद्वनम
श्रुते ॥ तीर्थं नयति शृङ्गीया नुणे शायते ननु वानि मित्रेषु वसवेषु अयमस्योतवेद्विजगतिमित्रेषु संकाश्यादिषु अयम
नष्टमादश्च न्यक्षमा ॥ इतद्वतियावत् ॥ तथा तीर्थयतिग्रहे तन्तीर्थयतिशृङ्गीतधनमिति पयर्त्तितन्तीर्थं ज्ञानादायति
गृहीतुं सुफलजनकं तवति ॥ तीर्थमात्रय तियरेसाधारणदोषः ॥ गंगाद्योत्यसाधारणोपि सवर्गगायक
रणवद्भवति ॥ तीर्थं गंगादि आयतनयुक्ता तमादि ॥ गंगायमुनयोर्मध्ये यस्तु कन्याययकृति ॥ सनपथ २१
तिद्योस्तु नरकं तेन कर्मणा ॥ उत्तररूपकुत्र नमोदते कालमकर्य ॥ पुत्रदारांश्च लतते धार्मिकाश्च पश्यता
न ॥ एवं च कन्यादानवाक्यं ते वदन्मा कन्यायजायति देवतामित्यादि यथावद्गुपित्व ॥ द्यौरनरकादर्शनोत्तरकुत्रुगम
तातनराक्षयकालरुषधार्मिकत्रयसंयुतवक्त्रपुत्रदारायापिकामध्यनीवेनार्क्यददशतिवाक्यं योक्तव्यं ॥ यथाग
धूमयाने ॥ ॥ अधः निरास्तु योकातामृद्धवा ॥ कुशपिवेत्तरश ॥ शतं वर्षे सरुचा ॥ स्तुतिं लोके महीयते ॥ पवित्र

स्वर्गलोकादग्निहोत्रीतवेनरशा ॥ तृक्तातुविद्युताग्नेरात्ततीर्थं लतते पुनः ॥ ॥ मरणां ॥ ॥ मन्त्रपुराणे ॥ आयुयागात्प्र
तिष्ठानाद्यत्युरोवायुके कदात ॥ कचिलास्ततरोनागा नागाश्च वदन्मृतकात ॥ एतद्यजायते ॥ केचन त्रिभुलोकयुतिश्च
त ॥ तत्र स्नात्वा दिव्यानि ये मुतास्तु पुनर्तवा ॥ ॥ त्रयदेपि ॥ सितासितसरितयवसंगे तत्राद्युतामो दिवमुत्थतन्नि
यवेतनुं विसृजन्निधारां सवजनासा अमृतं तत्र ॥ अत्र यजायति केचन यस्य मरणां तवति समाकृतामव
तित्यर्थः ॥ काम्यमयत्रमरणां तत्र सर्ववर्णाना माधिकारश्च तदुक्तं ॥ नवेदवचनात्तात तलोकवचनादपि
॥ मातृकुत्रा मणीयाते ययागमरायति ॥ दशती र्थसरुचा ॥ षष्ठिकोश्याश्चथापरा ॥ तत्रैव तेषां सानिर्धाय की
र्तिं कुत्रुनयन ॥ यागति यागयुक्तस्य तस्य सप्तमधीमतः ॥ सागतिस्त्यजुतः प्राणा नूगंगा यमुनसंगम ॥ व्याधितो यदि
वादी नः कुक्षोवापितवेनरश ॥ गंगायमुनयोर्मध्ये यस्तु याणाचरित्यजत ॥ दीप्तकाश्चनवाणुते विमानुश्चर्यसन्नि
तैः ॥ गंधर्वाप्रसामाद्यैस्त्वज्जमायन्ति मानवः ॥ दक्षिणोत्तरततैः कामाचदन्ति त्रापि पुनवाः ॥ यावन्नसरतजनाताव

उ
नी

तावन्मार्गमहीयते ॥ ततश्च स्वर्गोत्थरिचछुः ॥ श्रीकृष्णकर्मोदिवचुतः ॥ ४ ॥ हिरण्ययातसंयुक्तिसमृद्धे जायते कुले ॥ ते देवस्मरन्ते तीर्थं
स्मरणात्तत्र गच्छति ॥ तथा वटमूलं समासाद्य यस्मिन् प्राणान्यरित्यजेत् ॥ सर्वलोकानतिक्रम्य बुद्धलोकं संगच्छति ॥ तत्र ते द्वाद
शादित्याप्तपुत्रपुत्रसहितः ॥ निद्वेष्टुं रुद्रगन्धर्वं वटमूले सदस्यते ॥ वटो द्रव्यवटः ॥ तथा रुद्रिह्यतगवास्तत्र पुजापतिपुरस्कृतः ॥
अस्तीति शेषः ॥ तथा उर्वशीपुलिनरम्यवियुले रस
त्वाणि षष्ठिं वर्षं तातानि वा वसेत्सपिच्छति ॥ सार्द्धं
पुज्यते स तर्तदेवे श्रीगंधर्वकिन्नरे ॥ ततः स्वर्गो
नाच्छुतते कर्तुं ॥ मध्ये नारी सरुवाणां वरुणाश्च पतित्वेत् ॥ दन्वायास सरुवाणां तस्मात्तव तित्वेत् ॥ काश्चिन्नुपुरन
देन सुप्तो सौ यतिबुद्धते ॥ पुत्रास्तु विद्युत्तातो गं सतीथिलतते पुनः ॥ तथा शुक्रात्वरधरो नियतः संयते ह्यिष्टः ॥ एक
कालं च उज्जानो मासं तो गयति त्वेत् ॥ सुवर्णलंकृतानां नृनारीणां लतते शतं ॥ पृथिव्यां सा समुद्रायां सरुवाणां गव

तीतवेत् ॥ धनधान्यसमायुक्ता दाता तवति नित्यम् ॥ सचुक्त्वा विपुलात्तोगास्तृतीर्थे स्मरते पुनः ॥ कोटितीर्थं समासाद्य यत्
याणान्यरित्युजैत् ॥ कोटिवर्षं सरुखाणां स्वर्गलोके महीयते ॥ ततः स्वर्गात्परिचुष्टः श्रीलोकमादिव्युतः ॥ मुवाणमणिमु
क्ताद्ये कुले जायते प्रपवान् ॥ तथा ॥ अकामो वासकामो वा योगी गायत्री विपद्यते ॥ मृतं तुलते ते स्वर्गं नरकश्च न पश्यति ॥
अमरा गणसंगीते ॥ सुप्ता सोऽपति बुध्यते ॥ ॐ ससारसंयुक्तेन विमानेन संगच्छति ॥ ततः स्वर्गात्परिचु
ष्टः श्रीलोकमादिव्युतः ॥ मुवाणमणिमुक्ता
धरयेत् ॥ अरुनीनां गच्छरेण स्वर्गं वेदियसम
सरुखाणि स्वर्गलोके महीयते ॥ ततः स्वर्गात्परिचुष्टो जम्बूद्वीपं पतितं वेत् ॥ सचुक्त्वा विपुलात्तोगास्तृतीर्थं ततः पुनः ॥
शारङ्गजनय यागे तु अतानां कफलीविजो ॥ प्राप्नोति युनुषो धोमान् युद्धवने जितेन्द्रियः ॥ अरुनीनां गच्छरेण स्वर्गं
न्दियसमं वितः ॥ अथ मधकलं तस्य गच्छतस्तु पदं पदं ॥ कुलो नितारये दाजन् दशपुत्रान् च शावरान् ॥ मुच्यते

ध
नी

सर्वपापेभ्यो हृते परमसाधनाः पञ्चयोजनविस्तीर्णं ययागस्य नुमंडले। यतीतान् पुत्रपुत्रान् सप्तताविनक्तुवतुर्दे
ना। नरसारयते सवायस्तु यान्तरिस्तु जेत ॥ येनैव निश्चयता गंगातेन वयमुना गतं तु पञ्चम्य। यान्तरिस्तु ज
तियस्तत्र सयाति परमादिति ॥ अग्नितीर्थमिति त्वार्त्तं दक्षिणायमुना तड। पथ्यमेधमैराजस्य तीर्थं नरखर्त्त
स्मृतम् ॥ तत्र तन्वाद्वा दिव्यानि ये स्मृताः स्रेष्ठेन तवाशतथायमुना तत्र तर्द्धयुक्तम् अन्यवक्तुवतीर्थ
सर्वपापहरा स्मृताः तेषु स्नाता दिव्यानि ये स्मृताः स्रेष्ठेन तवाशतथायमुना तत्र तर्द्धयुक्तम् अन्यवक्तुवतीर्थ
स्मृताः केवलं ज्योत्स्नातेन गंगा सर्वत्र पूज्य ते ॥ तथा ॥ जनात्तरसदृशेण योगालयेतवानवा
यस्तु सचाति तीर्थानि ब्राह्मणेभ्यः प्रयुक्तेति तेन दानेन दत्तं न योगालयेतवानवा। ययागमुष्टतानां नुमंडले
तवातिनान्यथा ॥ ययागं स्मरतो न्यत्रापि स्मरणं फलं ॥ देवद्वयदिवाराण्य विदेनोयदिवारु ॥ ययागं
स्मरमाणोपि यस्तु यान्तरिस्तु जेत ॥ ब्रह्मलोकमवाप्नोति तदानीं त्रिपुंगवोऽश्विनौ ॥ सर्वकामफलदायका मरुत्य

हिरण्यमी। नृपयोः पुनयः सिद्धयस्तत्र लोके सगच्छति ॥ श्रीसरुद्राकुले रम्ये मन्दाकिन्यां सुदृशुते ॥ मोदते त्रामिति ॥
सार्द्धं लुक्तेनेरुक्रमेण ॥ सिद्धवारणगधर्वेष्वृजोतदिविदेवते। ततः स्वर्गातिरित्तं जन्मदीपयति तं वत।
ततः शुक्ता निकमोपि चित्रयानः पुनः पुनः ॥ गुणवाचिन्व सम्यन्ता तवतीति तस्मै न्यायश्च कर्मणा मनसा वाचा तस्य
धर्माद्यवष्टिति ॥ इति मरुतामुखायाश्च य सीवाच सति विरचिते तीर्थचित्रा मणौ प्रथमं ॥ ययागपुका
नृशसमायुः ॥ ॥ इति मोगंगाय ॥ जलकीडालाल त्रिदशातकुलीनामरमणी नवस्थामाष्टे
राद्यनजद्यतपीनस्तु ततवे ॥ बुद्धदीचीच श्रुतककलर्द्धसीकलरवे ॥ ससाङ्गते वृक्षे यमिव त
जे देवसरितः ॥ मङ्गदेववधूटिकाकुवतटी संद्यदसंज्ञिता गङ्गाया जलवीचयामधुलिङ्गा शैलीति राधुखि
ता ॥ चञ्चलवक्त्रवाकतवुणी संज्ञान्न नवाश्रुलवापी तजिगतादिन सतर्द्ध कल्याणमचारुतं ॥ ॥ तत्रावा
मरुताम् ॥ विष्णुपुराणे ॥ ततः यत्तवति वस्मन् सर्वपापहरा सस्ति ॥ गङ्गादेवाङ्गणाङ्गना मनुनेपनपिंजरा ॥

गं
५
नी

तारते ते देना मे जनपदा मे शैला मे पिताय मा धयेषां ता गीरथी युष्मा मध्ययाति सरिद्वरा । तपसा वद्वच्यो णय
ज्ञेत्वा गेन वायुना । तां गति न ललत्ते तु गंगा स मे व्यालतेत ॥ दूर्ध्वं वयसि कर्माणि कृत्वा पापानि येनुराशानो घर्गंगा
निषेवते ते पिया न्नमंगतिमा । तिष्ठेद्युग सरुखन्दु पादे नैक नयः युमान् । मासमेकं तु गंगायां समास्थातां न वा
समा । लम्बतावा क्रिरायस्तु युगाना मयु तं पुमान् । तिष्ठेद्यथेष्टं यथापि गंगायां स विनश्यते । भूताना
मिरुसुर्वेषां दुःखोपरुते च तस्य । गति मन्वेयमा एन निगंगा सद्वन्नी गतिः । पृच्छेद्वरं तु २४
स्तारनेकं युनुषावमान् । पतता नरके गंगा सीधितान्यत्यतारयेत् ॥ यत्पतत तति र्सीव च ॥ तस
नियुक्ता मुनि ते नृनंदे वक्षस वा स वै । येति गच्छति स तर्तंग भामति स ता मुनेः । न तयत्यातय तस्य न पायेत्यो
नरा जतः ॥ आदरुपत नाङ्गि मुपास्य यद्युमानि रु । अध्वान् जला च्यवी नात्यग माय न्नाश्चिनी वृरुती
विश्वरूपा । देवैश्चैस्मुनिति माने च निषेविता सर्व कामयुनक्ति । जला मय हृत यः कामान् विकारिणो गंगा

मा ३

मेव याति मत्फलता गिनो तव तीत्यर्थः ॥ वद्वच्यु ॥ षष्ठ्या दौ कृत्वा पदे नु च्छेत्तौ सान्निहिता ते वेत्ता । यावत्पुण्यमावा स्यां
दिना निदना नित्यशः ॥ युक्त्वा यति पदारत्न्यदिना तिदश संख्यया । पाताल सन्निधौ मनुकरो तिस्रयमेव हि । शुक्रो वा
दुना काद द्वा आरत्न्यदना यानि दु । पञ्चानि सान्निहिता सुदा । युष्मा मिति यष्टी तो दन्ना न्निर्गंगायां सा
तिशय युष्मा जवतीत्यर्थः ॥ तविशेषः ॥ क तनु सर्व तीथो निश्चेतायां युक्ते परं । द्वापरे तु कुवुक्ते त्रैक
ला गंगे व केवर्त्त ॥ ॥ बुद्ध्या कलो तु सर्व ती थो निस्तर्त्तवीर्यं स्मिता वतः ॥ गंगायां यति मुश्चि सा तु
देवी न कुत्र विना । वराहः ॥ गंगति का दीप्त स्य वायो सुखशिता दधि । पापशीला अपि नरा ॥ शुतंग
तिम वा युयात ॥ अथ गंगा जल मा रुन्म्य ॥ स्तब्ध ॥ यो सो सर्व गतो विद्वान्निस्तु यी जना दन ॥ स एव द्रव
येन गंगति तावत्संशयः ॥ लिंगे । वद्वच्यु मुवुका गो द्वा ॥ स्तब्ध ॥ यो युतु तल्य गंगा गंगा सुसा वयु यने नात्र
काया विचारणा ॥ यमा । केत्रं च ॥ मुवुक्ते वापि नीत मुष्म मथापि वा । गागेरु रते तोर्य पापमा मरेणाति

न
ती

की॥वर्ज्यपर्युषितंतोयं वर्ज्यपर्युषितंदलं।अवर्ज्याक्रवीतोयमवर्ज्युलनीदलं॥जारते॥मेरो॥समुद्रस्यव
सर्वरत्ने॥संख्यापलानविदकस्यवापि।गंगाजलानिनुशक्तिरस्तिवर्कगुणाख्यापरिमाणमत्र॥मन्ये॥
तीर्थयात्राविधिदत्तमकुर्वानोपियोनरः॥गंगासायस्यसारुन्मोन्म्यानुब्रूततामवेत॥ब्रह्म॥चित्रामणि
गणाद्यापिगंगायास्तोयविद्युद्विनिश्लेष्यत्ययकृत्तितक्तिचोऽचिन्तिर्तफलं॥गङ्गसमावृतातक्षा
सकृद्गंगान्तसानरथकामधुमुननाहूतानुभुक्तेदियरसावुवि॥सर्वपापनिरुत्यवनरोगिजले २५
क्षितः।अपरुत्यतमस्तीर्वयातिस्त्रयोयथोदये॥मनोवाक्कायजमुन्नापापेर्वेदुविधैरपिबीजगंगा
तवेत्युत॥युनुषानात्रसंशयभागंगातोयातिप्रिकान्तुतिक्कामश्नातियोगवित्।सर्पवर्कबुर्वात्यक्कापापहीनान
नोत्तमः॥स्तन्यावर्गिकीसिद्धियायोत्तवनसंनयशागंगायाजलविशेषः।प्रवन॥युनुषसया।स्युनातेसापेयापा
मसर्वमेवायवहुति॥नारदी॥हिसवद्विष्मसदृशारानयः।पापकर्मणामागंगातसातनश्यतिविशुतकि

रुतापदः॥तविधे॥युवेनामात्रेगंगायांस्तानार्थतन्नितोत्तणाम।वह्नरुत्यादयोदोषाहोहेत्युक्ताप्रयात्यतं।
वह्नाण्डागंगातीरेवनानित्यंगंगातोयपिवेन्मदा॥गंगासेवनी॥स्तुत्ये॥सएवदेवेमेत्येष्ययुजनीयाम
रुषितिः।योवर्गंगसमाश्रित्यसुखंतिष्ठतिनित्येय॥तिष्ठेदवाक्किरायस्तुवधोणामयुतेनरभय॥सेवतेमास
मेकंगंगसमुविशियते॥नारदी॥किमेष्य
वह्नज्ञानस्यकारणं॥तिष्ठेदुगसरुचनुया
वासमी॥वह्नाण्ड॥स्तुयमाक्यदागंगास्तुव
पिवा।नतत्यसमवाद्यातिगंगायाययदायुयात॥युतासंगोसरुच्रेणराहुयत्तेदिवाकर।यत्कलुषततम
तोर्गंगायातद्विनेदिने॥अन्यायायात्ययस्तुक्तामाक्यकामलुनिश्चित॥गंगातीरेसुखंतिष्ठेत्सर्वमाक
स्यकारणं।वाराणस्याविनाशेणगंगासद्यस्तुमाक्यदा।यतिस्तसचतुर्दश्यामष्टम्याश्ववसत्रदा।यद्ययातु

३
ली

[illegible][illegible]

न
ती

कोऽस्ति न यवाः ॥ अथ सत्रययोगः ॥ ॐ अद्य वक्रकन्या दूमा नगगे सुवर्ण रथा ह्यगज दान ज न्य पुण्य शत मु
ण्युपाय पापिका सो गण्डु पमित गंग जल पान मरु करिष्ये ॥ ॐ अद्य वक्रवा द्या यण ज न्य स रु स्र ज न्य फल प
क फल पापिका सो गंग जल पान मरु करिष्ये ॥ ॐ अद्य श्व मेध फल स म फल पापिका सो गंग जल पान
मरु करिष्ये ॥ ॐ अद्य गो ति रु न नि मुक्ते याव क या न न ज न्य शु क्य धि व शु द्धिका म ४ स्तु र्थ नि
स्तु गंग जल पान मरु करिष्ये ॥ ॥ अथ द न्ना न ॥ नार ते ॥ त व त्ति नि वि वा ४ स र्था य था ता २७
को स्य द न्ना ता त ॥ गंग या द न्ना ता त द न्ना यो प ४ य मु च्य ते ॥ वा ग न ४ क म जे कु म्पा यो प
रा प थ मा नि रु वी क्य गंग त सा पृ त सू त्र मे ना त्ति सं श य ॥ स पा व रा न्ना पृ रा नि दृ स्रे त्थ य परे । पु मा
स्म र य त गंग वी दृ दृ दृ व ग स्य व ॥ द न्ना ता त्थ र्श ना त्या ना त्था गंग ति की ॥ त ना त ॥ यु णा ४ यु न त्ति यु नु षा न्
द न्ना ना थ स रु च श ॥ व स्ता उ ज्ञा न मे श्व र्य मा यु स्य यु ति षा स र्व मा न्य ता ॥ लु ता ना मा ल्य य त्व श्व र्य गंग द र्श नि
जी फल ॥ स र्वे न्द्रिया णां वा प न्ती वि त्ता णा न्ना क्ति वा न्ने वे ॥ नि दृ णा र्त्त न्ना गंग द र्श ना दे व न थ्य ति ॥ पर रि सा ४

पर रि सा च को ऽस्ति न यवाः ॥ दो ति का तां न्नां गंग द र्श ना दे व न थ्य ति ॥ पा न्ने ॥ स्तु र्थ मु क्त तथा प
शे न्द्र्य च द्वा पि मु क्त मु क्त श त म्वा य दी क्ति न र ४ शा स्त्र ती चा मृ त प द ॥ न वि ष्ये ॥ वा पी कृ प त द ग दि य पा स त्र दि
ति म्वा अ च त्र य द्वा वे लु ण त द्वा द न्ना ता त्ते वे त ॥ य त्क ल जा य ते र्मु सां द र्श नि पर मा त्म न ॥ त द्वा वे दे व गंग या
द न्ना नि त क्ति ता व त ॥ ने मि षे कु कु कु त्रे न त्म दा या श्व पु ष्करे स्ना ना र्त्त से व ना च्चा पि य त्पु ण्य त त
त न र ॥ गंग या द न्ना ना दे व क लो पा कु मरु ष्य ॥ ॥ य योग ४ ॐ अ द्य स र्व पा प क य का सो
ग म्मां द न्ना नि मरु करिष्ये ॥ ॐ अ द्य वा द न्ना ४ क म जे व द्वा पा प क य का सो वा एक वि नू ति यु नु षा त र ण क
सो वा द न्ना ते इ व गारु ते वे त दे व फल स्वी य न्ना त सं ख्य यु नु ष पा प क य का सो वा श्व र्श ने की र्त्त ने पी द फल म ।
ज्ञा ने श्व र्या युः यु ति षा स र्व मा न्य लु ता थ य त्व का सो वा वा पी कृ प त द ग य पा स त्र दि ज न्य फल स म फल पापिका
सो वा ने मि ष पु ष्कर कु कु कु त्रे न त्म दा स्ना न से व न ज न्य फल पापिका सो वा ने मि षा र ण्य पु ष्कर कु कु कु त्रे न त्म दा

ग
नी

स्तानमेव न जन्म फल समफल या प्रिका मो वा ॥ ॐ अथ परमात्मदर्शन जन्म फल समफल या प्रिका मो वा ॥ ॐ अथ परमात्मदर्शन
 नमस्कृ करिष्ये ॥ ॐ अथ शास्त्रात्तत्पद या प्रिका मो मुकुमुकु ग्रन्थाद्वर्नितमर्क करिष्ये ॥ ॥ अथ गंगा स्मरणी ॥
 ब्रह्मपुराणे ॥ अथुते ४ कर्मतिर्युक्ता न मङ्गलाना न तवापि ॥ यततो नरक गंगा संस्मृतोद्धरते सदा ॥ मन्त्रः ॥
 योजनानां सरुचषु गंगा स्मरति यो नर ॥ अपि दुष्कृत कर्माणि लतते परमाज्ञातिमा ॥ त विष्य ॥ स्मरणा
 देव गंगाया ४ यापसी वात पंजरं ॥ तदं सरुच ध्याति गिरि वृद्ध रुतायथा ॥ गच्छति षष्ठं पथे ॥ य २८
 न जाय नृत्तं नृत्तं वसन् ॥ य ४ स्म रत सततं गंगा सवमुद्योत वधनात् ॥ सरुच योजनानां
 पि गंगा तन्मृग स्मरति य ॥ गंगा गंगेति य वयु मुच्यते तोपियातकात् ॥ य व स्मरति वेगं गंगा तत्किं पराद्य
 ये ॥ तय नोपे मरुपाप मुच्यते नात्र संशयः ॥ त वनानि विचित्राणि विचित्रांतराणां ४ स्थिप ४ आरोग्यं विवृतं
 मयि गंगा स्मरणा जं फलं ॥ वक्रा ॥ मनसा स स्मरेद्यस्तु गंगा हरि स्मृतो न व ४ ॥ वाद्याय ॥ सरुचु लतते नात्र

संज्ञायथा ॥ अथ मन्त्रययोग ४ ॐ अथ नरक पातालावका मो गंगा स्मरणा मर्क करिष्ये परम गति या प्रिका मो वा पा
 पसंघात तदका मो अशेष मरुपाप विमुक्ति का मो विवित्र वद्ध तवन विवित्रांतराणां वद्ध वच्चारोग्य विवृतं स मयि
 या प्रिका मो वा चन्द्राय ॥ सरुच जन्म फल समफल या प्रिका मो वा ॐ अथ मरुपात क विमुक्ति का मो तन्मृ
 गंगा स्मरणा मर्क करिष्ये ॥ तन्मृग गंगा गंगे
 क्रिः फलमा ॥ ॥ अथ कान्त नर्म ॥
 तं बुद्धारितं रुति पापं जन्म त्रया ॥ ॥
 द्वा तदा णि पश्यति ॥ अवगाह्य वयी त्वा व युनात्वा सप्त मं कुलं ॥ वक्रा ॥ सप्तावरा न सप्त परान सप्ताथप
 रत ४ परान गंगा तारयते पुंसां य स गेनापि कीर्तिता ॥ अथ द्या पि गंगा या या सो नामा मुक्तीये न ॥
 कनोति पुण्ण वाहिन्या सो पि स्तं स्य ता जर्न ॥ नारदी ॥ सद्य विष्णु गतो वापि सर्व धर्मा विवर्जित ४ ग

गायाऽकीर्तनेनायिष्ठतामिति मवाप्नुयात् ॥ ॐ अद्य जन्मत्रयाङ्कितपापकयकामो गंगाकीर्तनमरुं करिष्ये ॥ ए
कविंशतियुगप्रतारणकामो वास्त्वगतागित्वकामो वास्तुगतियागिकामो वा ॥ ॥ स्य शनिमागंगाधिकारे ॥ वराहो व
राहगुणुगो गद्यऽस्यष्टो वा सर्वपातके ॥ यस्यास्तौ येन रश्मिस्तुष्टु सर्वपापेभ्यमुच्यते ॥ ॐ अद्य मरुपातको दि
सकलपापकयकामो गंगास्य शनिमरुं करि
न्ते मरुः इति युगांतिलघिता कुलानां वा
करिष्ये ॥ ॥ स्नानं ॥ विष्णुश्चास्नातस्य स
त्यस्य धामत्रय जायते ॥ तारत ॥ स्नातानां शुवि तिस्रस्तये ग्राह्ये यद्ययतास्तनामाद्या हितवितियायुं सौ न सखि दु
नातेरपि ॥ ययत एकादशे चिद्यस्य यतः ॥ यष्टिऽयुगो पचयः ॥ अग्ररुतयत मसीर्वयथा तात्पुय रविशतथा
परुत्य पायान्ताति गंगाजलादितः ॥ एकैतस्नातमात्रेन विधित ॥ तत्किमान्नरः ॥ अथ मेधफलं सद्यो गंगायया

युयद्दुवां तथा अनेकजन्म संभूतं युं सां पापं यण्यति स्नानमात्रेन गंगायाऽस्यष्टो वा सर्वपातके ॥ यस्यास्तौ येन रश्मिस्तुष्टु सर्वपापेभ्यमुच्यते ॥ ॐ अद्य मरुपातको दि
सकलपापकयकामो गंगास्य शनिमरुं करि
न्ते मरुः इति युगांतिलघिता कुलानां वा
करिष्ये ॥ ॥ स्नानं ॥ विष्णुश्चास्नातस्य स
त्यस्य धामत्रय जायते ॥ तारत ॥ स्नातानां शुवि तिस्रस्तये ग्राह्ये यद्ययतास्तनामाद्या हितवितियायुं सौ न सखि दु
नातेरपि ॥ ययत एकादशे चिद्यस्य यतः ॥ यष्टिऽयुगो पचयः ॥ अग्ररुतयत मसीर्वयथा तात्पुय रविशतथा
परुत्य पायान्ताति गंगाजलादितः ॥ एकैतस्नातमात्रेन विधित ॥ तत्किमान्नरः ॥ अथ मेधफलं सद्यो गंगायया

तियोमत्योयावजीवन्मुक्तः सचात्रैव देहान्नेयुक्त एव सः ॥ यातः स्नानादनुगुणं युष्मं सश्च
 न्दिने तथा सायंकालेनातया मननीव सन्निवो ॥ तविद्य कपिलाकोटिदानाद्विगंगास्नानं विनिश्चितं ॥ मनस्य
 कुतुहेत्रसमागंगायत्रतत्रावगाहिता ॥ स्वर्ग ॥ येमदीयांशुसन्नुपेजले स्नानादिकोक्रिया ॥ करिष्यन्तीहया
 स्थितित्वाते मम मण्डलं ॥ योष्टुदेवत्तमा नापिचांस्नानकी ॥ त्रियिष्यति सयास्यति दिव्यं नित्यमित्याह
 वपुण्यताम ॥ ॥ ययोगभां उं अद्य सद्यः ॥ यायानामसद्यो पूर्वयुष्ययाधिकामो गंगायान् स्नानमर्हं ॥ ३०
 करिष्ये ॥ कुतुहेत्रदानजन्यफलसमफल प्राप्तिकामोवा ॥ ययतस्य तु कतुशतजन्ययुस्यति शयित
 यष्टिकामोवा पापघातयुर्वकतासमानत्वकामोवा ॥ उं अद्याद्यमेव फलप्राप्तिकामो तत्त्वावर्धं गंगास्नानमर्हं
 करिष्ये ॥ रात्रौ सञ्चाया उहृत्तर्गगाजलेन गृहे पिस्नानं ॥ अथमेव फलमेव सर्वतीर्थसञ्चायतनजन्यपुण्यान्वित
 मयुष्यप्राप्तिकामो गंगायान् स्नानमर्हं करिष्ये ॥ उं अद्य सद्यपातकविमुक्तिकामो विधिना गंगास्नानमर्हं करिष्ये ॥

गंगातीरकृतपापनाशनकामो कपिलाकोटिदानजन्यफलाधिकफलप्राप्तिकामोवा ॥ उं अद्य सूर्यमंडलतेदय
 च्चकगमनकामः ॥ सूर्यांशुसन्नुपेजले स्नानमर्हं करिष्ये ॥ उं सद्यपायविनिमुक्ति सर्वकुलरीयुतसर्वताग
 संयुक्तामीयपराद्धद्वितयावर्जितविष्णुलोकमहितवकामोद्यादि घण्टासानुगंगास्नानमर्हं करिष्ये ॥ उं कायव
 क्षित्संस्तवकामजदाघनिहततयुर्वक स्वर्गलोकाधिकाराणक देववत्सादमानवकामोद्यादि
 तत्त्वावर्धं गंगास्नानमर्हं करिष्ये ॥ उं अद्ययातकालीनदनागुणगंगास्नानजन्यफलस
 मफलप्राप्तिकामो अथैकगंगायान् स्नान मर्हं करिष्ये ॥ उं अद्ययातकालीनगंगास्नानजन्य
 युलनातगुणफलप्राप्तिकामः ॥ सायंकाले गंगास्नानमर्हं करिष्ये ॥ उं अद्य गङ्गास्नानजन्या ननु फलकामो न
 वसन्निवो गंगायान् स्नानमर्हं करिष्ये ॥ उं एहिकजीवन्मुक्तवदेहान्तकालिकमुक्तवकामोद्यादियाव
 क्षीर्वगंगायान् स्नानमर्हं करिष्ये ॥ ॥ अथकालविनाशस्तानं ॥ ॥ ब्रह्मयु ॥ नरेत्तर्यनगंगायामार्थयः ॥

न
ती

स्नातितानवः॥सशकलोकसुधिरंकालंस्त्रिवासगोत्रजशततःपितामहपुरेतिष्वेकल्यनातायुतं॥अत्रसौर
मासपरिचरुनिष्ठाचारात्॥तविद्ये॥नेरत्नयतिविधिनागंगायाम्स्नातियोनरः॥छामासदेकस्त्रपरशसकदे
वान्नरायाणितियोःसमतवत्युर्णविबुवसुतधेवव॥संक्रान्तिषुवसस्त्रिवातुमास्यफलंलतत॥एतदेवत
वेत्युर्णमाद्यकात्रिकमासयो॥सुखस
मन्वीदोयुगादोच मासत्रयफलंलत
चतुर्दशगंगान्नानमुदुर्लभं॥वशाष
स्यागंगायामितिदुर्लभं॥कृष्णामासक
त॥तत्रापिकृष्णकृष्णदशनिष्ठयारिग्रहात्॥अमावास्याशतगुणसकृन्नुदितद्वय॥सामसूर्ययदेलक
व्यतीपातेवननक॥सूर्याचन्द्रमसोऽकात्रिसाम्यचतीपातद्वितिकन्यतनु॥शामसत्रयफलंतेस्मात्कान्नुणा
षाढमासयोऽष्टमदीकृतस्तानेगंगायामिस्त्रितावतः॥जन्मयेष्टतिपापार्थं॥सञ्चितंनश्यतिक्लान्त॥चतुर्द

३१

श्यायद्वयोगोच्यतीपातेनवार्द्धयातदायुष्यतमश्चकालोदेवानामपिदुर्लभं॥तदायश्रुतातिगंगायाम्स्नातत्फल
मायुयात्॥यत्रतत्रविपन्नोपिगंगामरणजंतुतत्॥कृष्णामायिदाद्विच्यतीपातस्त्वैतदागंगायाम्दुर्लभंस्ताने
स्यागात्यतिदुर्लभं॥योमाद्यदेवयोगेनतथास्तानेविधानवित्॥लततेदेवयोगेनजातिस्मरतिपाधिकी॥सर्वयज्ञ
वपोदानफलमाप्नोतितच्छ्रणात्॥सर्वना
यकृणचन्द्रसूर्ययोः॥गंगान्नानोतरशकाम
गारुतजाक्रवीमासस्तातःसर्वतीर्थेषुकि
रं॥गंगातीरंसमासाद्यद्वयोऽकोटीरवर्द्धशशागवोकोटिसकृन्नुदितद्वय॥तत्फलंजाक्रवीतीरराहु
यस्तेनिष्ठाकरे॥दिवाकरेपुनस्तद्वृत्तसिख्यमुदाहृतं॥॥वातुणोत्तमायुक्तामवोऽकृष्णत्रयोदशी॥गंगायामदिलच्य
तन्नातसूर्ययद्वेष्टसमा॥॥शिवः॥वशाषशुक्लपक्षेचतुर्दशतीयायान्तधेववागमनातोयनरःस्नात्वा मुच्यतसर्वकिञ्चिदः॥

गं
दि

॥ कृत्या ज्योषेसा सिद्धिस्तदिने शुक्लपक्षे दशम्यां रुद्रैश्चैलानि रगसदसौ जाद्रुवी मर्त्यलोकां पापानां स्यांरु रतिरिति शोसा
दन्तोत्पादुराथोऽपुण्यं दद्यादपि दन्तागुणं वाजिमेधायुतस्य ॥ संवादिषु च तीपाते ग्रहमेव दृश्येयोऽथुषो स्नावावुर्गं
यां कुलकोटिसमुद्धरेत् ॥ यतिपातऽस्य चिदुत्तमसोऽकात्रिसाम्यामिति ॥ कथ्यतनुः ॥ यत्तणास्थिनीधनिष्ठाऽस्निषामृगान्नि
रोन्यतमयुता ॥ रवितासावात्यतित्वा रुद्र
वारतयतीपातऽसत्रयतश्चित्कचित् ॥
तरऽस्नात्रामुच्यते सर्वविधिषः ॥ पाप्म ॥
शीः वायतानि मेरुजाद्रुवि ॥ फलानुपुक्कपुष्पवुधवारगे विद्वद्वादनि ॥ ब्रह्माण्डे ॥ यतिमासवतुर्दस्यामृम्या
श्वेव सर्वदा ॥ यद्येयुतयाथैव सर्वमुजाद्रुवीम ॥ तागीरधीविशेषे तीथ्याया घतनानि च ॥ समायात्रिविचो
षणसर्वपापहराणि च ॥ आत्मनो जन्मन कत्रे गंगातायमुत्तकित ॥ नरऽस्नावावुर्गंगायाः कुलसर्वसमुद्धरेत् ॥

माससंज्ञेन मन्त्रेण वृद्धऽसंघर्षमिडल ॥ गुह्यायाति संयोगंतमरुवंतिथीस्मृति ॥ मरुज्योषीसुरत्येष्टकृतान्नफलामृ
ता ॥ तस्यावुजाद्रुवी स्नानं स्त्र्यग्रुणाता विकी ॥ स्मृतिऽअनुदयवेलायां शुक्लमाद्यस्य सप्तमी ॥ गङ्गायां यद्विलये तस्य
ग्रुनाते ॥ समा ॥ अत्र तद्वाक्योऽस्य ग्रुफलं स्नानजमेव डपश्चित्वात् ॥ स्नानमपि च गान्मेव सान्निहिते
दुद्धेरनुरंगतिनायात् ॥ तेन सूर्यगि
तीत्यर्थः ॥ ॐ शकुतोवाधिकर
दिनत्रयपुरवासकोमोद्यादिमाद्यर्ग
रनुरमासावाक्किन्नगंगा स्नानजन्मपुण्यसमपुण्ययाधिकामोर्गगायस्तानमरुकरिष्ये ॥ विधुरापि ॥ दक्षिणाय
नविष्णुपदीषडशीतिषु नवमु ॥ ॐ अद्यापु कसंकात्रौ वैधनिस्तरमासवतुर्दस्यावकिन्नगंगा स्नानजन्मपुण्यसमपुण्यया
तफलयाधिकामोर्गगा स्नानमरुकरिष्ये ॥ माद्येवाकारिके वासमन्तमानेयोर्व ॥ अक्षयनवम्यां ॥ ॐ अद्या

ग
ती

कार्तिकनवम्यां वैधनिरत्नरसमुच्चसारठिनिगंगास्नानजन्यफलसमफलयाप्तिकामोर्गंगायां स्नानमर्हं करिष्ये ॥ ॐ अद्यमन्वाद्यौ वै
धनिरत्नरसासत्रयावच्छिन्नगंगास्नानजन्यफलसमफलयाप्तिकामोर्गंगायां स्नानमर्हं करिष्ये ॥ युगादिष्वप्येव ॥ एवमप्युत
द्वादश्यां युष्ययुताष्टम्यां चैशाख्यां मस्यां कार्तिक्यामाद्यामास्यायाश्च गंगास्नानमतिदुर्लभं ॥ अतिदुर्लभं तद्वत्सुखं गुण
धिककालान्तरे सरुच्युत्तमं तद्वत्तिदुर्लभं तमि
गंगास्नानजन्यफलसमफलयाप्तिकामोर्गंगायां स्नान
मर्हं ॥ ॐ अद्यमाद्यष्टम्यां गंगास्नान
ॐ अद्यपर्वणि गंगास्नानजन्यफलशतगुणफलयाप्तिकामोर्गंगायां स्नानमर्हं करिष्ये ॥ ॐ अद्यदिनक्रमेण
गंगास्नानजन्यफलसमफलयाप्तिकामोर्गंगायां स्नानमर्हं करिष्ये ॥ ॐ अद्यसूर्यग्रहे गंगास्नान
जन्यफलनक्षत्रगुणफलयाप्तिकामोर्गंगायां स्नानमर्हं करिष्ये ॥ सामग्र्यं यथैव ॥ ॐ अद्यचतीयां ते अनन्तगंगास्ना

३३

नजन्यफलयाप्तिकामोर्गंगायां स्नानमर्हं करिष्ये ॥ वैधनिरत्नरसासत्रयावच्छिन्नगंगास्नानजन्यफलसमफलयाप्तिकामोर्गंगायां स्नानम
र्हं करिष्ये ॥ अष्टम्यां गंगास्नानमर्हं करिष्ये ॥ आषाढे यथैव ॥ ॐ अद्यजन्मद्वेजन्मयत्तिसंस्थितपापौघनाशकामोर्गंगायां स्नानम
र्हं करिष्ये ॥ सर्वकुलसमुद्धरणकामोर्गंगायां स्नानमर्हं करिष्ये ॥ ॐ अद्यचतीयां तादृशितायां वदुर्दृश्यां गंगासरणि जन्यफलसमफलयाप्ति
कामोर्गंगायां स्नानमर्हं करिष्ये ॥ ॐ अद्यमा
न्यफलसमफलयाप्तिकामोर्गंगायां स्नानमर्हं
मर्हं करिष्ये ॥ एवमप्युत ॥ अद्यपर्वणि गंगास्नानजन्यफलशतगुणफलयाप्तिकामोर्गंगायां स्नानमर्हं करिष्ये ॥ ॐ अद्यसूर्यग्रहे गंगास्नान
जन्यफलनक्षत्रगुणफलयाप्तिकामोर्गंगायां स्नानमर्हं करिष्ये ॥ सामग्र्यं यथैव ॥ ॐ अद्यचतीयां ते अनन्तगंगास्ना
नजन्यफलयाप्तिकामोर्गंगायां स्नानमर्हं करिष्ये ॥ वैधनिरत्नरसासत्रयावच्छिन्नगंगास्नानजन्यफलसमफलयाप्तिकामोर्गंगायां स्नानम
र्हं करिष्ये ॥ अष्टम्यां गंगास्नानमर्हं करिष्ये ॥ आषाढे यथैव ॥ ॐ अद्यजन्मद्वेजन्मयत्तिसंस्थितपापौघनाशकामोर्गंगायां स्नानम
र्हं करिष्ये ॥ सर्वकुलसमुद्धरणकामोर्गंगायां स्नानमर्हं करिष्ये ॥ ॐ अद्यचतीयां तादृशितायां वदुर्दृश्यां गंगासरणि जन्यफलसमफलयाप्ति
कामोर्गंगायां स्नानमर्हं करिष्ये ॥ ॐ अद्यमा
न्यफलसमफलयाप्तिकामोर्गंगायां स्नानमर्हं
मर्हं करिष्ये ॥ एवमप्युत ॥ अद्यपर्वणि गंगास्नानजन्यफलशतगुणफलयाप्तिकामोर्गंगायां स्नानमर्हं करिष्ये ॥ ॐ अद्यसूर्यग्रहे गंगास्नान
जन्यफलनक्षत्रगुणफलयाप्तिकामोर्गंगायां स्नानमर्हं करिष्ये ॥ सामग्र्यं यथैव ॥ ॐ अद्यचतीयां ते अनन्तगंगास्ना

बी
ती

अशतगुणफलप्राप्तिकामो गंगायां ॥ ॐ अद्य वैशाख शुक्ल द्वितीयायां सर्वकिष्किषविमुक्तिकामो गंगायां ॥ ३ अशुक्ल द
शम्यां द्वितीये तुरुन्तयुतायां दशम्यां पापतापनाय विमोक्षाय तज्जगदुपायदशगुणप्राप्तिकामो गंगायां ॥ ३ संकातो वक्र
कुलकोटि समुद्रराणां कामो गंगायां ॥ एवमेव यती पातयुष्मभूर्यगुरुषु ॥ ३ मरुज्योतिर्मूर्यगुरुकालीनशतगंगास्तानजन्मफ
लजन्यफलप्राप्तिकामो गंगायां ॥ ३ माद्युक्लसप्तम्यां सूर्यगुरुकालीनशतगंगास्तानजन्मफ
लसप्तफलप्राप्तिकामो गंगायां स्नानमरुं क
यत्र तत्रावगाहिता ॥ कुबुक्लत्रादशगुणा य
विश्वसंगमकार्त्तीर्थं ॥ तारते ॥ सर्वदुल्लतांगगा त्रिषुष्टाने विरोधतांगगा द्वारे ययागेव गंगे सागरसंगमे ॥ तेषु
स्ताता दिव्यानि येष्टुतेतुनतेवा ॥ ॥ मन्त्र ॥ कुबुक्लत्रसमांगगा यत्र तत्रावगाहिता ॥ कुबुक्लत्रादशगुणा यत्र वि
श्वे न संगता ॥ ततः शतगुणा योक्ता यत्र पश्चिमवाहिनी ॥ तस्मात् शतगुणा यत्र वाहिनी ॥ तविधे ॥ गं

त्र ३

गा द्वारे कुशावर्ते स्नाने पुण्यफलं लभ्यते ॥ सप्तमीं राजसूयानां फलं स्यादश्वमेधयोऽथ उषिचातत्र मासाद्धं घण्टावि
त्यजितां फलीं दशायुतगवीयानयुण्युत्ततते नर ॥ सुरोत्तमसुगोविर्द्धं बुद्धकनखलक्षितं ॥ स्नानावाप्त्यवर्गं
यां पुण्यमद्वयमाश्रयात् ॥ तारते ॥ तीर्थं श्रीसौकरं नाम मरुयुण्यमुत्तमं ॥ यस्मिन्नाविरह्युर्ध्वं वराहकृतिर्यु
तः शतमग्नितोयुण्यज्योतिष्मद्वय
लक्ष्मीर्थं ज्योतिष्मदायुतस्य च ॥ अश्वमेध
यद्याधयोऽखिलाशनश्रुति सर्वजानोक्तं
वोमुदं ॥ दत्तायनायुतायुष्टो स्नानाकुल्यफलं लभ्यते ॥ गंगाद्वारे कुशावर्ते विष्णुकोनीलपर्वते ॥ तीर्थं कुनखले
स्नानाधूतपापादिर्विबजन् ॥ कान्नीमतिक्षयः तत्रैव पवित्रार्थं तत्तीर्थं ॥ सर्वतीर्थं त्रिविक्रं ॥ द्रव्यं त्रिषु
जिते तत्र स्नानात्पुण्यं लभ्यते नर ॥ वेणीवाह्यं तत्तीर्थं ॥ सरयूयत्र संगता ॥ सुपुण्या मरुयुण्या स्वसास्त्रं

न
नी

वसंगता। रुरेद्विदिपादाङ्क कालनात्रमरापगा। वामपादोदयविद्धिसरयुमनसोद्भवा। तीर्थतत्राच्चयन्नुपविशु
 विष्णुवमायुवान। पश्चाद्यमध्याह्नलदस्नानंतस्मिन्नद्यायकम। वेणीवाद्यददरीतियसिद्ध॥ ततस्तुगाण्डकीती
 र्थं गण्डकीयत्रसंगता। गोसरुत्रस्य दानस्य तत्र ताननसस्मिती। रामतीर्थततश्चयुर्ण वेङ्कटायतनसन्निधौ।
 सामतीर्थततः पुण्यत्रासो मुद्गलो मुनिः। समन्वद्यानिवधाय न्नातां नृसमाययो। चयकाखीयुण्य
 तीर्थयत्रगंगा तत्रामुखी। मणि कालिका। वादिजेया मरुपातकनो निनी। कलशार्थिता मीर्थं ३५
 कलशाडुक्कितो मुनिः। अगस्त्यश्रुजयन। यत्र दुर्दमुनिवरोत्तवत् ॥ सोमद्वीपमरुयुर्ण तीर्थं
 पुण्यवाराणसीसमा। सोमोयत्रोच्चयन्नीनां कुदेषान्निरसाष्टतः। विस्वामित्रस्य तृगिनी गंगाया यत्रसंगता।
 तत्राश्रुत्य भुवृत्रारश्यान् समतलुक्रियातिथिः। जङ्घाद मरुयुण्य स्नानं तीर्थे नारी विणी। एकविंशति
 सप्ताने तारकी किमतः परं। जङ्घाद एकनाथ नगरं गंगायां ॥ तस्माददिति तीर्थं यत्रावायादिति

दिति रुरिमा कथय पायतनी लेत तत्र स्नानं मरुदयं। शिलोच्चयमरुतीर्थं तत्रतस्मात्पश्यन्नाश्रुणा दिति श्रमरुस्वर्ग
 यानि तीर्थगुणा श्रयात् ॥ दृष्ट्वाणीनाम तीर्थस्यादिच्छाणीयत्रवासर्वं। तयमन्वापतिलेत संशयस्य यया गवत् ॥
 युण्यमाघातकी तीर्थं विस्वामित्रभुपत्यरन। यत्रवक्त्रपितिलेत कत्रिय मीर्थसेवया। यद्युमन्तीर्थतपस्य
 दसेन समरोरुरिः। यद्युमन्नाम युत्राचु। नूनतत्रमरुदयशततोद्विदिपादयान्नु गंगायाय
 मुता गता। स्नानात्तत्राच्युयुणी यया गदु। वलच्यते ॥ दक्षिणायया गदुमुक्तवणी सद्यगामदुति
 यसिद्धः। गंगाद्वारे यया गवर्गगास्त्रागरे। रंगमे। स्नाने ववृक्षणा विस्वामित्रवस्य चयुर्बुज्जेत ॥
 तारता। गंगायाश्च धराजेन्द्र सागरस्य वसंगमे। अत्यमेधेदना गुणश्च वदन्ने माणा विणः ॥ ॥ ययोगः ॥ ७३ अद्य
 कुतुके त्रस्तान जन्य फलदना गुणा फलपाप्त्रिकामा विन्ध्य रंगमे गंगायां स्नानं मरुकरिष्य ॥ ७३ विन्ध्य रंगमे गंगायां
 गोस्तान जन्य फलसमफलयाप्त्रिकाम ४ काश्या गंगायां ॥ ७४ प्रक्रिमवाहिन्या मय्यतदेव फलं ॥ ७३ प्रक्रिमवाहि

न
ती

गंगास्नानजन्याफलसमस्तगुणफलयाप्तिकामउत्तरवादिस्नानगंगायां॥३॥ राजस्यसप्तकाशमेधयजन्यफल
लयाप्तिकामोर्गगाद्वारेगंगायां॥ कुशावनेयेव॥ अविश्वजितप्रदजन्याफलसमस्तगुणफलदानजन्ययुष्म
समयुष्मयाप्तिकामोद्यादिमासाङ्गगंगाद्वारेवासमस्तकरिष्य॥ कुशावनेयेव॥ ३३ उद्याद्वययुष्मकामः
कनखिलस्नानात्तत्रभुशुरोत्तमगोविन्द बुद्धयजनमर्ह॥ ३३ अद्यागिविद्वताज्यातिष्ठोमद्वययुष्म
समयुष्माभिष्टोमसद्वयजन्याफलसमफ लयाप्तिकामः साकरतीर्थगंगास्नान॥ अत्रैववसती ३६
र्थस्नाने॥ अद्यज्यातिष्ठोमायुताश्चमधत्रय फलजन्यफलसमफलयाप्तिकामोवसतीर्थस्नान॥ ३
खिलयाधिसर्वजन्मानुपातकनानाकामः कुशावतीर्थस्नान॥ ३ अद्यावृद्धदत्तकपिलधेययुताष्टकज
न्यफलसमफलयाप्तिकामः कपिलतीर्थस्नानमर्ह॥ ३ धृतपापस्वीयस्वर्वाकिगमनकामोर्गगाद्वारेस्नान
॥ एतदेवकुशावने विश्वकनीलयत्नतेकनकलेस्नानफल॥ ३ विश्वजिद्वयजन्ययुष्मयाप्तिकामः पवित्रा

स्वातीर्थस्नान॥ ३ यथाश्वमेधयज्ञजन्याफलसमफलयाप्तिकामोसद्वयसंगतगंगायां॥ ३ गोसद्वयदानजन्यफलसम
फलयाप्तिकामोर्गगाद्वारेगंगायांस्नान॥ ३ मरुपातकनानाकामः सप्तकाशमेधयजन्यफलसमफलदानजन्ययुष्म
वृत्रारिसमताधियातिथिवकामः कोन्निकीसंगतगंगायां॥ २ अद्यैकविंशतिसप्ततिसन्तारणकामोज्जुद्धयस्नान॥ ३ म
होदयकामोद्वितीर्थस्नान॥ ३ अद्ययुष्मया
गासागरसंगमेस्नानमर्ह॥ ३ अद्याश्वमेधयज्ञ
नमर्हकरिष्येतिवा॥ ॥ अद्यावगारुन॥ वक्रा
लानालक्ष्मणुतवात्तारयतेतिवा॥ ३ अद्यतवापादानकस्वकीयकुललक्ष्मणतारनकामोर्गगावगारुनमर्ह॥ सन्ध्यागंगा
यां सन्ध्यामुपक्रम॥ पौलस्त्या॥ गंगायांशतरारुशीति॥ ३ सन्ध्यावन्दनजन्यफललक्ष्मणफलयाप्तिकामोर्गगायांस
न्ध्यावन्दनमर्हकरिष्य॥ ॥ तथोर्ण॥ विष्णुयु॥ दत्तापिद्वयोयत्रायस्तनये॥ अद्ययान्वितेभज्जयादुपयच्छन्तिदृष्टि

ॐ
गी

मन्त्रयदुर्लभं ॥ तविष्णु ॥ यावन्मृत्युं तिलमर्चयेत् ॥ शिष्टकर्मणि तावद्धर्मसंख्यापि पितरः स्वर्गवासिनः ॥ पितरः पितृलोक
 निवासिनः ॥ तारते ॥ त्रिषु लोकेषु ये केचित्पुत्रिनः सर्वे एव ते तर्प्यमाणाः परां वृद्धिं यांति गंगाजले ॥ श्रुतिः ॥ यद्वै त्वत्प
 तं जन्म जीवितं शुभं तथैव च ॥ सपिष्टं स्तर्प्य ये न गामतिगम्य मुरासुथा ॥ पतितादीनतिक्षयः ॥ येन वा दुःखिताः ॥ सम्य
 कं सर्वे ते सकृन्नेप्सिते ॥ तर्पिता जाद्वीतो ये नैरेण विधिना संकृतः ॥ पुण्यांस्तु स्वर्गलोकं नु नात्र काया
 विचारणा ॥ स्वर्गसंस्थाये केचित्पितरः ॥ पुण्यं तर्पिताः संकृताः ॥ तिनः ॥ गंगाजले तथैव सा विधिना तर्पिताः संकृताः ॥ ते ३७
 तेपि मोक्षं यद्येते यथा ब्रह्मा ब्रवीद्वचः ॥ सा सतर्प्यमात्रेण पिण्डानां पातनेन वा गंगया पितरः सर्वे
 विमानाः सूर्यवर्चसाः ॥ अक्षरोगाः संयुक्ताः न ह मरुतविघ्नघितान् ॥ मुक्ताजालपरिष्कृताः नैव क्वीणानि नादितान् ॥ ते री
 र्वा रश्मिदं गादिनिर्घोषान् सृष्टिं न घितान् ॥ गन्धर्वगयत्रुचिरान् दिव्यलोगसमवितान् ॥ गंगातर्प्यमासुयीताः ॥ आह
 पिष्टं तर्पितः ॥ आहुत्यं सखायानि ब्रह्मा लोकां सनातनं ॥ ॥ ययोगः ॥ ॥ अद्य तर्पणं तिलसमसं स्वावकुर्वथा

सहस्रधा किं न तपिणीयपि नृत्तग्रवासकामः सतिलगंगाजलेन पिष्टतर्पणमरुं करिष्ये ॥ ३ ॥ अथाक्रयदृष्टिकामो गंगाजलेन पितर्पणमरुं ॥ ३ ॥ जनसाफल्यजीवितशुभतयाधिकामो गंगाजलेन पिष्टतर्पण ॥ ३ ॥ नरकशुचिदृष्टग्रयाधिकामो गंगाजलेन पिष्टतर्पणमरुं ॥ ३ ॥ सतिलगंगाजलेन पिष्ट ॥ ३ ॥ सुयवर्चोऽप्यशरणसंयुक्तरुतरत्नवित्तपितमुक्ताजालपरिच्छिन्नवोण्णवीणानिनादितसेरीनीरवमृदंगदिनिर्द्योद्यन्निर्द्योतितगंधर्वगयत्रुचिरस्तोगंसमन्विताकवचकुरुलोकागमनकामाद्यादिमार्गगजलेन पिष्टतर्पणमरुं ॥ ३ ॥ मासपितृदत्तयेव ॥ ३ ॥ दृष्टुजलोपकोषिपिष्टयज्ञवीत्याकर्तव्यं ॥ ॥ निवाचनं ॥ स्मृति ॥ गंगायाः पुनरक्षनाद्याद्यो नित्यं लिंगमर्चयेत् ॥ एकेन नामोर्ध्वपरमांशोर्ध्वं ॥ अग्निहोत्रादिवेदाश्च यज्ञाश्च वडुर्ध्वः ॥ ३ ॥ नमोऽयं लिंगपूजायाः ॥ ३ ॥ अथाश्विनोऽपि नोत्तमाः ॥ ३ ॥ गंगामरुतनीलस्तु गंगातीरे

नी
ती

पिष्टमुद्दिश्य कलशेन गंगाजलेन शिवस्तपनमर्दं ॥ पितरमुद्दिश्य मृत्पादिसुपनेयेवं ॥ ॥ जपः ॥ तविष्टो ॥ सर्व
नक्षत्रदायिनीं गंगायामो नरोत्तमः ॥ अष्टाक्षरं जपेन्नृणां मुक्तिस्तस्य करे कृता ॥ गंगायामविधिना ज्ञात्वा जपेद
ष्टाक्षरं यदि ॥ सर्वयज्ञफलं तस्य सर्वदानफलं तथा ॥ सर्वव्रतफलं तस्य सर्वसर्वतपःफलं ॥ घण्टासादनमाद्या
त्यसिद्धिं यात्र तव त्रिवेनमाना रायाणां यतिषु ॥ वाद्योद्यवर्णिकं धामनां निवायेति मन्त्र आद्यो यथावत्
युतं ॥ सर्वधर्मसिद्धिं सर्वो विधिना शिवतः ॥ कृतः ॥ चतुर्विंशतितिलैर्देमन्त्रसिद्धोत्तवेधुवी सम्य ॥ ३९
कसिद्धेकमन्त्रमुन्निवतुलोत्तवेधुवी ॥ प
वा सर्वोद्यवर्णिकं धामनां निवायेति मन्त्र आद्यो यथावत् ॥ उपवित्रपवित्रो
ष्टाक्षरं जपे मुक्तिः सर्वयज्ञसर्वदानसर्वव्रतसर्वतपःफलं ॥ घण्टासादनमाद्या ॥ तिसर्त्यजवर्जिव ॥ ३
पश्चादष्टाक्षरं जपे सर्वधर्मो निवतन्ति प्राप्तिं ॥ चतुर्विंशतिलैर्देमन्त्रसिद्धोत्तवेधुवी ॥ अत्र

वकामाजपेयावकादिकमाक्षरौ डष्टयौ ॥ गंगायुजा ॥ स्मृतिः ॥ युजितायां नृणां युजिताः सर्वदेवताः ॥ त
सा सर्वययनेन युजयेदमरायगमा ॥ तविष्टो ॥ धामनां चतुर्भुजां त्रिनेत्रां च सत्त्वावयवनां तितो ॥ रत्नकुंतनितितो
जवरदानतर्पका ॥ श्वेतवस्त्रपरीधानां मुक्तामणिविभूषितां ॥ गंगायामेच्छया श्रवणा युतसमयती ॥ वासर
वोजमानाश्च श्वेतवस्त्रपरीधानां मुक्तामणिविभूषितां ॥ सुयसनां
गंगावुलेपनाम ॥ त्रिलोक्यनमितां गङ्गादेवादि ॥ सुवदनां कबुलादनिजान्तरां ॥ सुधाम्ना वितद्वष्टमाद
धाम्ना जले यथा योक्ता ॥ तथा चायादुष्टयुजयेत् ॥ तिरतिस्तुतां ॥ दिव्यव्यवित्त्याश्च दिव्यमात्यानुलेपनां ॥
यत्त्वेनैव नृण्येन युजयेत् ॥ स एव पुत्रपुत्रपुत्रोत्तरस्य हि दुष्करं ॥ तस्य पुण्याफलं वक्तुं वागीशोपि नारुक्ता ॥
मरुतसमस्तदा नमो ॥ तिरतिस्तुतां ॥ अनेकशतस्यारुन्ततवत्तमवायते ॥ वक्तुं वक्ष्यवहितोपेक्षा
पदं तेन त्रिपक्षादिकं लयात् ॥ ॥ वरुण ॥ वेणा घण्टासप्तम्यां जङ्गता जाह्नवीपुरा ॥ कोधात्पीतायुनक्ष

न
मि

स्वात्ता कणिरिच्छास्तुदक्षिणात् ॥ तात्त्रययुजयेदेवी गंगा गगने खलान् ॥ वैशाखशुक्लतीया मासि कृत्यत विष्णुपुरा
 णो राजा जगतां कृत्वा यवैर्विष्णुमिले तथा ॥ विष्णु गंगा श्रुत्वा मुच्यते युजयेद्भक्तिता वित ॥ तथा स्रग्भवे ४ कुमुदे ४ कु
 कुमायुवचने ४ भुवनव्रीविष्णुयवाद्यैः समितुर्गङ्गादिति ४ धूपदीपैश्च नैवेद्यैश्च विविक्तैः ४ कल्यको
 दिसरुसाणिकल्यकोटिना तानिवा ॥ दिव्यविमा नमाभ्युपविष्णुलोके महीयते ॥ ततो महीतर्क्षया यथा
 एवो जायते यत् ॥ राजा नृवातु धर्मात्मा सुखा निविष्टिधानि च ॥ तृतीतद्विजसोता गीर्षयुक्तोत्र यशील ४
 वान् ॥ देहान्ते ज्ञानवान् ॥ निवसायुज्यमायु यात ॥ ॥ अथ सर्वदेवतायुजनजन्माफलसमफल
 याधिकामोऽमुकस्त्वैव कृतफलयाधिकामो गंगा युजन मरुं करिष्ये ॥ अथोक्तं ध्यानं कृत्वा तदुत्थितो नाना
 पद्मोपचारैर्गङ्गायुजयेत् ॥ ३ धुनुष्येष्टवकोमोद्यादिता सार्द्धं गङ्गायुजन मरुं ॥ ३ विधिवत्कृताने कदातसाहस्य
 मरुमखमरुदाने तपोजन्यफलसमफलयाधिकामोद्यादिवदुक्तार्त्तगङ्गायुजन मरुं ॥ एवं सकल्यश्चावायश्च

पवारैस्त्वदुत्थितो नाना मासं युजयेद्दशरुवावतोक्तं वेत्तुवायपि पत्यविसर्जयेदिति ॥ ॥ अथ दान ॥ वस्त्राण्यु ॥
 यज्ञोदार्त्ततपोजन्ययादश्च श्रुतयुजनं ॥ गङ्गायादुक्तं सर्वं कोटिकोटिभूतैवेत् ॥ तविष्णु ॥ यन्मृदयच्छतीयायां
 गङ्गातीरे दद्याति वै ॥ द्यूतधेनुविधानेने तस्य बुद्ध्या फलं ४ ॥ कल्यकोटिसरुसाणिकल्यकोटिना तानिवा ॥ सरुसादित्यसंका
 शं सर्वकामसमन्वितं ॥ हेमरत्नमये चित्रे विमाने रुंसन्निषिते ॥ स्वकीयपिच्छति ४ सार्द्धं बुद्धलोके महीयते ॥ ततस्तु
 जायते विष्णो गङ्गातीरे धनान्वितः ॥ अनेन वरुणविद्वा वा मोक्षमाप्नोत्यसंशयः ॥ तथैव गोखदानश्च विधितो कुतुहेतव्यः ॥
 गोलोमसमसंख्याया कन्याया बुद्धसंख्याया ॥ गो लोके निवलोके वा कामधेनुयुजावित ४ तृजान ४ सर्वकामस्तु
 दिव्यान्नाना विधानं कुरु ॥ देवानामयलयाश्च कृत्वा तु सरुवाश्च वै ॥ पिच्छति त्वसृक्षति त्वसर्धरत्नविच्छसितः ॥ जायते स
 कुले पश्चाच्च न धान्यसमाकुले ॥ रत्नकाश्चनत्तु पूर्णशीलविद्याय नोन्विते ॥ सत्तुक्तावियुलानूतो गान् पुत्रपोत्रसमन्वितः ॥
 समदुष्टवर्षिनिर्मुक्तः ४ सर्वकामसमन्वितः ॥ सर्वयाणि पियोत्तुवा ततो मोक्षमवाप्नुयात् ॥ कपिलाय दियत्तस्या दधि

नी
नी

नावेदपारगे। नरककान्पिदृश्वान्त्रयं नयतिवैपिदृश्वान्॥ निवर्तनद्वयं तूमेगंगातीरेविशेषतः॥ विद्यायवेदविदुषेतिथौ
तस्यांविशेषतः॥ नरोदयतितन्त्रावैतस्ययुष्मत्फलंविदं॥ तद्भूतिपरमात्मानं संख्यायुतसंख्याया। सोमेद्वयवृत्तलोकेषु
विष्णुलोकेतथैव॥ निवलोकेतथासीमानूतो गानुक्तेतथाविधे॥ जायतेतत्रपसंयन्तः सर्वशोकविवर्जितः। सर्वसम्यग्
मृदुसुखसुदीपयतिर्तेवेव॥ तेवीनस्वादिनि
धर्मपरायणः॥ नरककान्पिदृश्वान्त्रयं नयतिवैपिदृश्वान्
परंवेरायमायन्तः परंखलः॥ विगच्छति॥ अ
निवर्तनलक्षणंमन्ये॥ सप्ररुतेतदादेतन्निन्नादोनिवर्तनं॥ वितागहीनं गोचर्ममातरुमुपजायति॥ य
मंमंगातंटेयोसोविष्यत्यः संययच्छति॥ ब्रह्मविष्णुनीकेत्यह्यदुग्नायेतास्करस्यव। सर्वदातेषुयत्युर्णसर्वय
ज्ञेषुयत्युर्ण॥ सर्वतीर्थेषुयत्युर्णसर्वयततपःसुव। सरुसगुणितित्वफलंस्यादामदानतः॥ दिव्यविमान

मात्रुद्यमोदते वैष्णवे युरे ॥ व्रीडते सर्वसम्यग् न ॥ नृणां क्वरे च युरे तथा ॥ स्वकीयपि नृति सार्धं व्रीडते कालमक्षयं ॥
यावद्गुणसत्त्वमेव परमाणुसंक्रया ॥ तो गतं नृत्वा तथा लोके जायते योगिनां कुले ॥ देहात्ते निमलनित्यपर
वक्ष्मणी लीयते ॥ तथा तस्यां वृतीयायां वेदविद्वाद्भ्राणाय वै ॥ माषषोडशमात्रमात्रासुवां यिः प्रयच्छति ॥ स देमरत्नरवचि
तविमानसर्वगं युता ॥ सर्वपापविनिर्मुक्ता ॥ सर्वक्षणात्सुषिता ॥ सर्वस्वर्यसमृद्धश्च सर्वलोकेषु सर्वदा ॥
वक्ष्माण्डनरसं दुषुरत्नतो गान्धुयश्चिदं नू ॥ अनुत्स्य स्वपितृतिर्या विदा कृतसंभवं ॥ ततो बुद्धस्य सायुर्ज्य
पाप्नोति च न संशयः ॥ गंगायां कुशाद्यानेन ॥ बुद्धलोके मवाप्नुयात् ॥ विष्णोः स्वयं वदानेन न बुद्धलोके तथैव व ॥
पाप्नोति तिलदानेन ह्येतेनैव स्वयं सायुयात् ॥ सदान्निवपयं साक्षाद्ब्रह्मदानेन वाप्नुयात् ॥ गच्छति हि राण्यदानेन न तत् ॥
गंगातटे सद्यः ॥ नरो न जायते ह्ययं संसाधे दुश्चरसं कटे ॥ दीर्घायुश्च तवा सोति रत्नदानेन संपदया विद्यादाने
न वै रीजानं कीर्तिः कल्याणदानतः ॥ सर्वदानां निमित्तमायमथैव तपांसि च ॥ यज्ञादानं तथा जयं ध्याद्यश्चैव पूजनं ॥

न

मि

गंगायादुष्टं तं सर्वं कोटिकोटिगुणं तवेत ॥ वासातिरत्नपद्मश्चै ॥ अपत्रपुष्पाफलानि च ॥ अन्नदानादिकीचापि स्वयिया
 णिददातिया ॥ तत्र तत्र रुग्णायां यथ्ययकृतिमानवः ॥ तत्र तत्र ग्रस्यतां नेरु सयाये वरुज नानि ॥ येत्यवाप्नोति निय
 तं निर्वोणानि निरंजनम् ॥ गंगातीरेतरोयसु जम्बासु वकुलावर्त ॥ कदलीनालिकेरेश्व कपिन्नामो कर्षप कथपन
 सैध्विष्टकदम्बकदम्बकपाटलशानार
 स्युर्ततश्चा ॥ निवर्तकारयिन्ववमारामयुध
 तथा तन्नामसर्वार्थपरिकल्पाव ॥ तस्य यु
 युष्मत्फलानि च विजानि च विचित्राणि तेषां मूलानि वै तथा ॥ तावकत्वासरुग्णाणि तेषां लोकमहीयते ॥ ॥ ययोगश
 तत्रादोषेनुविधानं ॥ मन्त्र ॥ गुडधेनुविधानस्य यदुपमिह यत्कलं तदिदानीय ॥ अमि सर्वपापयनानाना ॥ क
 र्माजीनं चतुर्दश्यापीवीविन्यसद्भुवि ॥ गोमयापाने पलिप्रायां दत्तातामीयन्नतश्चलन्वत् ॥ काविर्नतद्वद्वसस्यप

४२

रिकल्पयेत ॥ यो मुखीकल्पयेद्देवमुदकपादं सवस्त्रकान् ॥ उन्नतागुडधेनुस्यान्मदाता वचतुष्टयं वस्त्रं तोवेण कुर्वीत
 तावाङ्मां मध्यमां मृता ॥ अर्द्धतावेन वस्त्रं स्यात्कनिष्ठातारकेन तु ॥ चतुर्थीसेन वस्त्रं श्रुत्वा कुरुवन्मानुसारतः ॥ तथा चार्य
 शक्तिद्रोसे द्रव्यद्रोसमेन मुखकल्पनां मेन कल्याणरमाथयणीयम् ॥ यत्तु यथमकल्पस्य यो नृकल्पेन वर्तयेत् ॥ नसा
 पारायिकी तस्य दुर्मते जायते फलमिति कात्या
 नसदर्थं ॥ द्वयोः षष्ठ्यकृष्ट्यकृष्ट्यकथनात् ॥
 त्वाधेनुवन्मोतुमृतास्यो तोमि तशुक्लावरा
 त्रिनिवालदो सितकम्बलकम्बलो ॥ तोषर्गद्वकृष्ट्यो तो सितवामरशमको ॥ विडुमेडुगोयतो नवती तप्तना द्वितो ॥
 द्वा मयुक्को कस्य दोरौ दृन्नीलकतीरको ॥ सुवर्णशृङ्गातरणाराजतखुरसंयुतो ॥ नाताफलसुमायुक्तो यागगध
 करणको ॥ गन्धकराडकः सुरतिगन्धाय द्रव्यं कथं रादि ॥ दूतयवीरचयिवातु धूपदीपेरथा च यत् ॥ यालक्ष्मीः

न
म

सर्वतूतानां यावदेवैव वक्षिता ॥ धेनुत्रयेण सा देवी मम शान्तिप्रयच्छति ॥ देवक्या वन्दुदाणी नीकरस्य सदापि
या ॥ धेनुत्रयेण सा देवममया पंचयोद्धु ॥ विष्णोर्ध्वकसिया तक्षी ॥ स्वाहा वेववितावसो ॥ चन्द्रार्कनक्षत्राक्षिया
धेनुत्रयास्तु सा श्रिये ॥ चतुर्मुखेषु या तक्षी तक्षी या धनदस्य च ॥ तक्षी योला कया लानां सा धेनु चरयास्तु मे ॥
स्वधया पिष्टपन्नी न स्वाहा यज्ञतुजा मथा ॥ सर्वपापहरा धेनु मया कर्त्तव्य यच्छ मे ॥ एवमा मन्त्रा वि
नुवाह्मणाय निवेदयत् ॥ विधनमिह वेदना ॥ सर्वसामिह यष्टते ॥ या सुपापविनाशिन्य ॥ पवत दना ४३
धेनवता सा स्त्रियं वक्ष्यामि नामानि धेनव
तीयस्या चतुर्थजलसंज्ञकं ॥ कीरधेनुश्च विस्थाता मधुधेनुश्च परा ॥ सप्तमी शर्करा धेनु दधिधेनुश्च अष्टमी ॥ ए
तदवविधनस्या त एवोपस्तरा ४ स्मृता ॥ मन्त्रा वारुनसंयुक्ता सदा पूर्वणि पर्वणि ॥ यथा शब्दं यदा तवा चुम्बि मुक्ति
फलप्रदा ॥ अमेय यज्ञफलदा ४ सर्वपापहरा स्मृता ॥ अयने विषुवे युगे चासी पातय वायुन ४ शुद्धवेन्द्रादयो

दद्याद्यपरागादि पूर्वसु ॥ कुत्र द्युतादि धेनुद्वयपरिमानमपि गृह्ये नुक्ते मेव ॥ विधानमेतदेतृनां सर्वसामपि
यत्तते ॥ इति सामान्येनातिदेनात् ॥ कुमास्युद्धधेनुना मितराना नुरा नय दृतिता वचुष्टयो दिपरिमितद्वय
व्यवच्छापरनयकारकथनं ॥ एतश्च द्युतादि धेनुद्वयपिष्टपन्नी न स्वाहा जिन क्षरा कुंभकथनेनापितवधारणात् ॥ एतदे
वविधानस्यादिति च वनात् ॥ केचिन्नुना त्राजिनमिच्छन्ति ॥ तारस्तु पलसहस्रद्वयात्मक ४ स
दा ४ शुभाना पलनातं ज्ञेयं तार ४ स्यादिति सुला इति ॥ ॥ ययोग ४ ॥ गोमया पलियायां च सौ कु
शाना मीयते त्रयायी वचुद्धर्तुं कर्माणि नैधवर्थपातयिवा त समीपे कृष्णाश्चिन्त्या मीवमव
वन्मार्थश्च नातदुपरि शक्वा नुसारणात् ॥ स्वतुष्टयेन तारद्वयेन एकन तारं न गद्य द्युते न द्युते न कृपिते न
धेनुयथा कर्म एकतारण ४ द्वितारण तारचतुर्था नानवागवद्युते न द्युतं न वन्मनुपकल्या उतामपि
याश्चुखोदकपादोद्युता स्यात्ततश्च कर्त्तव्यं वचुवेष्टितो शुक्तिमवकतकोष्ठो ॥ इदमयया वचुष्टयो

न

ती

तमुक्तामयलावतद्वयोतदत्पन्नरभूद्याणलमयतावाद्योद्येतमुक्तामकशिरानद्धोद्येतकवलमयसात्राको
 तामगङ्गकमययुष्टोसितचामररोमाणोपवालमययुगो। नवनीतमृनाक्षोमयुक्को कांस्यदोहो सुवर्णशुभो
 राजतरुणो नानाफलसमायुक्तो शुभमुयुष्टतिमुरतिद्वयनिर्मितयाणोपर्वधेनुवन्मोतिमायिष्ठं सोपकार
 णवन्मधनवनमशुभ॥ पूर्वधूपततोदीप नवैर्द्यक्वाञ्जुवाद्याणायनम॥ द्रुतिचिरंयुज्य ॥ उं दूमा
 सोपकारणसिवत्साद्युतधेनुदेवानिद्वति द्विजकरजलदानं दत्वाधेनुं यो उं यालक्ष्मीरित्यादि ४४
 श्यावपशुकं प्रतिवाकुशत्रयतिजलान्या दाय उं अद्याद्यष्टतीयायागंगातीरवदु कल्यको हिस
 रुसुवदु कल्यकोटिनातावद्विनरुमरनमयुचिवरुसन्निधितो वमानाधिकराणकरवकीयपिठगणसहितसरु
 आदित्यसंकाश सर्वकामसवितस्त्रीयनुदलोकमहितवदुत्तरगंगातीराधिकराणान्वितविश्ववत्तवणान्नकालि
 कवल्गुवितवतवनान्नरमोक्षावाप्तिकामदमंगोमयोपलिप्तास्तीणकुशान्स्वपरिस्मलद्युयानीवणकाजिनमृष्टता

स्यमितमृद्धास्वराष्टतलुक्तिकाफुडुमयचतुष्पादशुचिमुक्ताफलद्राणमितमृत्रनिगानद्धसितकवलकम्यलताशु
 गङ्गुकष्टुक्षितचामररोमकविडुमयुगोपतनवनीतमृनाक्षोमयुक्को कांस्यदोहो सुवर्णशुभो
 न रणराजतरुणो नानाफलसमायुक्तो विनिष्कगन्धमयनान्नि कचतुर्तागपरिमितद्युतमयवन्मसहितगोमयो
 परिष्ठास्तीणकुशान्स्वपरिस्मचतुर्हस्ययात्रीव रुक्मोजिनमृितायामुखीमुदकात्राद्युतास्यासितसरुद्धा
 स्वरष्टतां लुक्तिकाफुडुमयचतुष्पादां शुचिमुक्ताफलद्राणां सितार्चान्नरानद्धां सितकव
 लकम्यलतामगाडकयुष्टां सितचामररा मकांविडुमयुगोपतां नवनीतमृनाक्षोमयु
 क्कां कांस्यदोहोमिन्दुनीलतारकां सुवर्णशुभो रणराजतरुणो नानाफलसमायुक्तो विनिष्कगन्धमयनान्नि द्युतमय
 वेनुं विष्णुदेवताममुकगोत्रायाममुकनामोपवाद्याणायनुत्तमर्कसंयदद ॥ उं स्वस्ति उं अद्याद्यष्टतीयायागंगातीरवदु कल्यको हिस
 सवन्मद्युतधेनुदानयतिशार्धमर्मुं रुवणोमग्निदेवतामित्यादिततष्टमुक्तेधेनुं सृष्ट्वा द्विज ४ का मृष्टि यवत् ॥ ॥

न
ती

अथाद्वयतृतीयायांगोदानं ॥ ययोगशागोवाहोणां समुज्ज्व द्विजकरजलेदत्वा गामासिच ॥ ॐ अथाद्वय
तृतीयायांगोरोमसमसंख्य कल्याणमुदायक्रिन्नेगोलाकनिवलोकांन्यतराधिकरणवाभ्रव पिष्टमुद्रतसहि
तकामधेनुप्रजावितस्त्रीयदिव्यनानाविधेदवालप्रवसद्योगवाञ्छितितदनन्तरधनधान्यसमाकुलरत्नकाश्च
नक्षुण्णालविद्यायनोद्वितसकुलाधिकार ताकजन्मयुत्रयोवसमन्वितसर्वदुःखविनिर्मुक्त सर्व
कामसमन्वितसर्वयाणिधियस्तुति कविपुल वदुतो गोपतो गतदुत्तरमाकावाप्तिकामदमगिनि ४५
उदयतामित्यादि ॐ कपिलगयनमः ३॥ ॐ
लासासिच ॥ ॐ अथाद्वयतृतीयायांगोतीर नरकासुसर्वपिष्टस्वर्गनयनकामदमोकापिलगिष्टदेवतां अ
मुकगोत्रायाममुकशामणि वाहोणायेवेदपारगायनुत्तमसंयददे ॥ ॐ स्वस्तीत्यादि ॐ अथाद्वयतृतीयायां
गोतीरिदातवाहोमिपरमाह्वसमसंख्य कल्याणुतावाक्रिन्नेसामन्दवह्मविष्णुनिवलोकाधिकरणकथीमतस्वकृद्वे

वदुतो गोपतो गतदुत्तररूपसमानसर्वरोगविवर्जित सर्वसम्यग्मृद्वेतेरीशंखादिनिर्द्योषगीतवादित्रनिश्चतमागध
स्तुतिकराकमुप्यतिवोधवतसप्तद्वीपपतिवतवनसर्वधर्मपरायणस्त्वकर्तृकसर्वसोखावाप्तिनरकसुसर्वपिष्टस्व
र्गनयनस्वर्गसुसर्वपिष्टसोदयापनान्तरमहाद्युतिस्त्वकर्तृकाविद्याक्रेयपरवेरायापतिपरवह्माधिगमनकामदमो
त्तमिनिवन्तनद्वयमितां धियक्तां विष्णुदेवता मित्यादि ॥ ॥ यामदानं ॥ यामवाहोणां समुज्ज्व ॐ अथाद्व
यतृतीयायांगोतीरिसर्वदानसर्वयज्ञ सर्वतीर्थसर्वतपोजन्यफलसहस्रगुणफलयापि सुखको
टियतीकानादिच्युतीकोटिसंयुक्तादिव्यरत्न मयवदुविमानकरणकाद्वयकालयापीस्वपिष्टसहि
सुकीडनदातययामभूपमाह्वसमसंख्य तलोकाधिकरणकवदुतो गोपतो गयुर्वकयोगिकुलजनादि
गुणयुक्तायोगिवतवनदेहानुकालिकनिमलनित्यपरवह्मनयकामदमोयामविष्णुदेवतामित्यादि ॥
अथस्त्वानिदानम ॥ ॐ अथाद्वयतृतीयायांगोतीरिसर्वलोकाधिकरणसर्वस्ववित्तसर्वगशुतविमानाधिकार

न
ती

सकृदेमरुतवसितः सवर्गशुभविमानाधिकरणकसर्वपापविनिमुक्तिसर्वद्वेषात्पतितवसर्वद्वेषसमृद्धि
स्तपिष्टसहितस्तकीययावदाकृतसंयुतवपुथविषयकृतागापतो गतदुत्तरभुवलोकाधिकरणमुदसायुज्य
याधिकामदृष्टोडशमितमुवणमिन्देवतामित्यादि॥ ॥ कुशदाने ॥ वरुणलोकवाप्ति ॥ यवदाने ॥ विष्णुलो
कावाप्तिः ॥ तिलदाने ॥ बुद्धलोकवाप्ति ॥ तिल
राणान्यतमदाने पुनर्जन्माप्ताव ॥ वज्रदा
न्यादाने कीर्तिः ॥ गंगाये वज्रदिराणरत्न
सुधापितदुत्तरनिर्वाणयाप्तिफलमावेद
दुर्गा ॥ जम्बासुवकुलकदलीनालिकेनकपिष्ठा
गामलकीतिनिर्वाणसकृदारादिसंयुतं जातीविजयपुत्रागकरवीरतुलनीविविकितादिशोभितारामगंगा
तीरेकारयिवाग्निवायविष्णुवेदुगोयतास्करायतायता तदारासमूहकीयपुष्टमूलवीजतमूलसमसरिवा

४६

कृष्णमरुतायुष्टिनिर्वाणदिकसहितवावाप्तिफलं ॥ गंगातीरेयश्चोक्ताशमकारयिवावदुदशादोनिर्वसंयुज्या
रामयोद्धव ॥ कुशदाने मुकतासीयामुकपद्मीयामुकतिथोएतदारासमूहकीयपुष्टमूलफलवीजतमूलसमसं
व्याकल्पसकृदावकिर्तनशिवलोकसहितवावाप्तिवामाकुशुमारामगंगातीरेचकारिर्तिवनेस्पतिदेवतेतगवतेशिवा
यार्द्धदे ॥ विष्णुदियीतयेनिर्वाणलोकमानेवि
अष्टमूर्तिधरागंगादिव्याव्यानिरीक्षितं सा
मूनद्विषमूपयसातथा ॥ यायसीयाचयिवाव
तथातत्यायसमयुयांश्च मादकान्माण्डलानिवातथायुंजाद्वेतात्रनु सुवर्णकथामेववाचयन्नाशुनुकथरिक्कुमानिव
पुगुर्नु ॥ विष्णुयत्राणिदुर्वाश्चरोशनाशितवचनं ॥ नीलोत्पलस्यपुष्पाणिपुष्पातावदलान्यपि ॥ यथाशस्त्रामरु
तस्त्वगंगायाविनिर्वाणतः ॥ योणिसास्यामासिसासि दशैवपुनवदय ॥ श्रद्धयाननमत्रेणयावत्सर्वसरतथा ।

प्रतापगंगातीरेषु मयूखस्यो नाबीवातजित्वा बह ॥ निगायां जागवर्णं कृत्वा गंगदगविषमुत्था ॥ प्रकाशयिष्यति वेदोऽहं कृत्वा
 दण्डमस्य मातृधेयदीर्घमुविलेख्युत्तामयुद्धयान्वितं ॥ आवातन्नादुजाक्षरं दण्डावविधानतः प्रकाशयिष्यति कृत्वा
 मुक्तिनानमसि प्रविजले ॥ मकुमिष्यन्तु उतमिष्यन्तु नदद्यात्तदणमस्यथा ॥ उतागंगतः एवमेवेनावायेन वा विना ॥
 गङ्गायाः प्रतिमां कृत्वा वक्रमागम्य कृपिणी ॥ गङ्गायाः मुक्तिद्वयं समुत्तमं तथैव ॥ वक्रमागम्य कृपिणी
 कृपुर्गुप्तं नृपसि ॥ मनुष्यं गङ्गायाः द्वेदी ॥ उदता तमुदापिवा ॥ अथ गङ्गायाः कृपुर्गुप्तं लिख्यमिष्येन वे
 दुवि ॥ उदुत्तामिनेनायं रक्षाद्वयं समुत्तमं ॥ अथ गङ्गायाः कृपुर्गुप्तं लिख्यमिष्येन वे
 सन्ताः उदवदा कृपुर्गुप्तं निजादुत्तामिनेनायं रक्षाद्वयं समुत्तमं ॥ अथ गङ्गायाः कृपुर्गुप्तं लिख्यमिष्येन वे
 नान्वलेपनी ॥ आवातन्नादुजाक्षरं दण्डावविधानतः प्रकाशयिष्यति कृत्वा ॥ अथ गङ्गायाः कृपुर्गुप्तं लिख्यमिष्येन वे
 नवेनानममामादुविषिष्यते ॥ प्रतिमां प्रमुक्तिनैव गंगामेनामलेपनी ॥ अथ गङ्गायाः कृपुर्गुप्तं लिख्यमिष्येन वे
 वरुथा ॥ उतागंगतः एवमेवेनावायेन वा विना ॥ अथ गङ्गायाः कृपुर्गुप्तं लिख्यमिष्येन वे

ग
ली

४२

लानदद्यादगविषमुत्था ॥ दण्डमस्य मातृधेयदीर्घमुविलेख्युत्तामयुद्धयान्वितं ॥ आवातन्नादुजाक्षरं दण्डावविधानतः प्रकाशयिष्यति कृत्वा
 रु ॥ मकुमिष्यन्तु उतमिष्यन्तु नदद्यात्तदणमस्यथा ॥ उतागंगतः एवमेवेनावायेन वा विना ॥ अथ गङ्गायाः कृपुर्गुप्तं लिख्यमिष्येन वे
 नान्वलेपनी ॥ आवातन्नादुजाक्षरं दण्डावविधानतः प्रकाशयिष्यति कृत्वा ॥ अथ गङ्गायाः कृपुर्गुप्तं लिख्यमिष्येन वे
 नवेनानममामादुविषिष्यते ॥ प्रतिमां प्रमुक्तिनैव गंगामेनामलेपनी ॥ अथ गङ्गायाः कृपुर्गुप्तं लिख्यमिष्येन वे
 वरुथा ॥ उतागंगतः एवमेवेनावायेन वा विना ॥ अथ गङ्गायाः कृपुर्गुप्तं लिख्यमिष्येन वे
 नान्वलेपनी ॥ आवातन्नादुजाक्षरं दण्डावविधानतः प्रकाशयिष्यति कृत्वा ॥ अथ गङ्गायाः कृपुर्गुप्तं लिख्यमिष्येन वे
 नवेनानममामादुविषिष्यते ॥ प्रतिमां प्रमुक्तिनैव गंगामेनामलेपनी ॥ अथ गङ्गायाः कृपुर्गुप्तं लिख्यमिष्येन वे
 वरुथा ॥ उतागंगतः एवमेवेनावायेन वा विना ॥ अथ गङ्गायाः कृपुर्गुप्तं लिख्यमिष्येन वे

५०

प
नी

भिष्टनिवत्तथाभवान् ॥ उद्धवः कुरुमसावे सः कुणात्तनमृदुः (५७) ॥ ॥ उन्नमानावायले दगुरुवायेनमान
 सः ॥ अतिमकुतया सः कुरुदिनतमिदिवानिर्ग ॥ उन्नमानावायले दगुरुवायेनमान ॥ उद्धवः कुरु
 मृदुश्चिक्कतश्चैवतवातिवात् ॥ वद्धमात्तमिदं चोत्रं विधिनायातिष्ठत् ॥ गंगायै तद्विनेत्रयं विधियुज्यते
 ते ॥ उन्नमानावाये गंगायै निवदायेनमानसु ते ॥ नमोऽस्तु विष्णुर्वायिणे गंगायै तनमानसः सर्वदेवस्तु
 पिण्डममातेजमूर्तये ॥ सर्वस्य सर्वव्यापी नानिषकश्चेष्टनमोऽस्तुते ॥ कुरुङ्गमसंस्तुता विष्णुर्वायिने ४२
 मानसः ॥ ससारविषयानि न्येजीवनायेनमान वः ॥ तापत्रितयकुरु च यात्तयेनमानसः ॥ शान्तिसत्तानका
 रिणैरनमतेऽस्तु देवते ॥ सर्वमंशुद्विकारिणैरनमः ॥ यापारिमूर्तये ॥ नृत्तिमुक्तिप्रदायिने तदायेनमानसः ॥ तो
 गोपतोपदायिने तो गवतयेनमानसुते ॥ सदाक्रिणैरनमतेऽस्तु दुर्गदेवतयेनमानसः ॥ नमोऽस्तु जगत्कृताये विदग्धा
 येनमानसः ॥ नमोऽस्तु कुरुमसाये ॥ उद्धवः कुरुमसाये ॥ उद्धवः कुरुमसाये ॥ उद्धवः कुरुमसाये ॥

द्रुमविलेनावायलेनमानसः ॥ नमोऽस्तु विष्णुर्वायिने ॥ उद्धवः कुरुमसाये ॥ उद्धवः कुरुमसाये ॥ उद्धवः कुरुमसाये ॥
 नमोऽस्तुते ॥ नमोऽस्तु विष्णुर्वायिने ॥ नमोऽस्तु विष्णुर्वायिने ॥ नमोऽस्तु विष्णुर्वायिने ॥ नमोऽस्तु विष्णुर्वायिने ॥
 तादाये तादाये तनमानसः ॥ तादाये तादाये तनमानसः ॥ तादाये तादाये तनमानसः ॥ तादाये तादाये तनमानसः ॥
 नमानसः ॥ उद्धवः कुरुमसाये ॥ उद्धवः कुरुमसाये ॥ उद्धवः कुरुमसाये ॥ उद्धवः कुरुमसाये ॥
 सः ॥ नमोऽस्तु विष्णुर्वायिने ॥ नमोऽस्तु विष्णुर्वायिने ॥ नमोऽस्तु विष्णुर्वायिने ॥ नमोऽस्तु विष्णुर्वायिने ॥
 गंगा ॥ नमोऽस्तु विष्णुर्वायिने ॥ नमोऽस्तु विष्णुर्वायिने ॥ नमोऽस्तु विष्णुर्वायिने ॥ नमोऽस्तु विष्णुर्वायिने ॥
 वमूलप्रकृतिर्वादिना वायले ॥ उद्धवः कुरुमसाये ॥ उद्धवः कुरुमसाये ॥ उद्धवः कुरुमसाये ॥
 सुर्वनिर्गुणकिमिवादि यः ॥ उद्धवः कुरुमसाये ॥ उद्धवः कुरुमसाये ॥ उद्धवः कुरुमसाये ॥
 मया ॥ नमोऽस्तु विष्णुर्वायिने ॥ नमोऽस्तु विष्णुर्वायिने ॥ नमोऽस्तु विष्णुर्वायिने ॥ नमोऽस्तु विष्णुर्वायिने ॥
 निश्चयवक्ता गीतीयत ॥ उद्धवः कुरुमसाये ॥ उद्धवः कुरुमसाये ॥ उद्धवः कुरुमसाये ॥

प
ति

हि॥ तस्यां दशम्यामेतत्तु त्रैंगं गजलक्षितं ॥ जपप्रत्यक्षं च वेचदरिद्रो वा पित्रा क्रमं ॥ सोऽपि तत्फलमाप्नोति गंगा
संयुज्ययन्ततः ॥ युचोक्तेन विधानेन फलं यत्परिकीर्तितं ॥ यथा गौरी तथा गंगा तस्माद्गोयास्तु युजने ॥ विधिर्य वि
हितं सम्यक् सोऽपि गंगायुजने ॥ यथा शिवस्तथा विष्णुस्तथा विष्णुस्तथा ब्रह्मा ॥ उमा यथा तथा गंगा वा चतुर्धनविद्य
ते ॥ विष्णु बुधान्तरं यद्ये गंगायो न्तरं यथा लक्ष्मी गंगायो न्तरं यथै यो ज्ञोते मूर्ध्नी मुसः ॥ ॥ योगः ॥
कस्यामि प्रियणि मायां विष्णुविशेषरहितया ॥ कृतनित्यक्रियः ॥ उत्तमगवन्मूर्यनिगवन्मोक्षदादिवर्षः ॥
यद्यः पञ्चदशपरुषद्वयकालीनगंगाधि ॥ करणकपायसादियुद्धयादित्रयवतमरुमाचरीषा
मिति निवेद्य ॥ कुत्रान्यादाय ॥ उग्रेऽस्मात्काकावका म ॥ द्यादिवर्षप्रतियोऽपि मासीयेति यद्वर्षप्ररुद्वये
गंगायामिदुखादुद्यतसहितया यस्वद्वयगमोदकमाडलज्जादमित्तु वान्त्रियचचनादुद्वकथ्यं रकुं कसमु
मुत्तुवद्वविषयवद्वपुर्वोरोचना ॥ सितवचननीलोत्पलतानायातस्पक्षेपमर्दकारिणे ॥ इति संकल्पयण ॥

ततः प्राति तं कुलपुत्रमिति नयद्वयमितगद्यदृष्टदुश्चसाधितयायमेनिधनेपलमितं मधुयलमितं स्वाडं प
लमितं गद्यदृष्टवयद्विद्यतयायसमसुष्टपत्रयमोदत्रयमाडलत्रयं रक्तिकाद्वं रजतवचनं अशुभकथं
रकुं कसं युद्धविषयत्राणि दुर्वागोलोचनासितवचननीलोत्पलं सर्वसिंहासिन्वात्रे निधाय तद्विद्वि
द्वमेनादाया कृतनित्यक्रिये दिवं समश्च ॥ यादुखापविष्टपवित्रपाणि ॥ आवातः तत्तनाश
द्वयाचितः ॥ तस्माच्च ॥ उग्रे गंगायै नारायणे ॥ शिवीये नमो नमः इति मन्त्रेन एकदेवगंगाप्रवाद
निःक्षिपतु ॥ ततः द्वादशमेव सत्रं गमाजलपवि ॥ ह्यगंगाश्चायन्नमो नमः शतं जपेत् ॥ ततः सति दिनसंय
तो सितरुविद्याशीव जपेत् ॥ एवं यतिपुद्गलमूर्तिपुण्यं नैवेत् ॥ पूजितं दिने वा मावासां क्वक्वासा
त्रयतो जनमर्दं तो जपेत् ॥ ॥ यथमदिने यातकृत्य ॥ उत्तविषयपुराणोक्तविधिना द्यादिमाद्यं नक्तवर्त
मर्दनावरिधामि ॥ इति निवेद्य कुत्रादिकमादाय ॥ ॥ एहिकवक्तुगोयतो गद्यायणान्नरावुत्तमगति

न
नि

प्राप्तीद्वनीलप्रतिकान्नासिस्त्रिंशुतदिव्यरत्नमयदिव्यनोगसमन्वितवक्रविमानकरमग्निरिवपुरीगमनतदधिक
रसाकसच्चसुक्लवक्रमुद्रात्सहितयावथाकृतसंज्ञवविविधार्त्तमितवक्रनोगोयतोगकामोद्यादिमार्था
तद्विद्यपुराणोक्तवीत्यागंगातीरेनिवायतनपार्श्वेनक्षत्रतमरुकरिष्ये ॥ इतिपूर्वाक्रान्तिव्यूजांतिनष्टस
हितेऽश्वतंतुलेऽसाधितकृशारवृषानेवे
होमश्चायंनिवदेवदेवताकोत्रतवथातो
ततासायंसमभ्योत्तरंरुक्ताकृशारान्केवलं
इशायेश॥ इतिवलिद्वयंयन्वाकुक्कुरादिनिवृत्त्यानुजीततमोराघोषमिच्छितार्योन्नायायांनयीत॥ अनुदश्यो
पवासएवकर्त्तव्यः॥ घोलिसिस्त्रिंशुर्गवैर्गगाजनेदुग्धेनसधुतावश्रुष्टेनरनातपलच्युनेनापियथाशश्रुप
कृतेननिर्वस्तापयित्वा रुमपदेनिर्वमूर्द्धिदन्वा द्युतकावर्लशश्रुमानेतदन्वाततएकादकमितानूदध्नीति

५१

लान्निवर्तिगोपरिदन्वाततोनीलोत्पलैस्तदलातेसाधमितरुमघटितैर्नीलोत्पलैःनिर्वर्मयूज्यं ततःसमधुपाय
संनैवेद्यं तथासद्युतगुग्गुमुधुपंतथाद्युतदीपं तथाचन्दनादिविलेपनंतथापत्रमूलफल॥ दिक्तथास्त्रयंक
ध्वागोमिथुनंनिवेद्यातोष्ट्रोवाह्मणान्तोजयित्वाकिञ्चिदक्षिणांदद्यादिति ॥ ॥ इत्यमरसंमधुमसिमेथुन
वर्द्धिकेऽयमानियमसम्यन्ऽत्यक्षातस्त्रिसप्त
पूर्वाक्रान्तिर्वपश्चोपचारेऽसम्यज्यं तोज्य
मानेननक्षत्रासंशोभ्यगंगातीरेनिवर्तिगस
रगवनूत्स्येतगवत्यादेवताअद्यतविद्यपुराणोक्तविधिनोपवासत्रयवतमरुसावरिष्यामीति निवेद्य ॥ कृशान्या
दाय॥ नञ्अद्यपादानयुगसरुच्रद्वयपर्यन्तपठकरा जयसमपूर्णयापिर्हंसकुंडयतायुक्तमनितवृषतंसंयु
क्तमुक्ताजालतृप्तिवक्रविमानकराकस्त्रपिष्टगासहितेद्वरसाक्षरगमननीलोत्पलशुर्गवैर्दिव्यस्त्रयवक्र

न
नी

कासासहितैख्यस्वकर्तकाननकालवक्तुतो गोपतोगतदुत्तरकीर्तिप्रसमवितैककृवाज्ञासहितमस्त्रीपालनतवनातका
निकवेराणसम्यनस्त्रीयगंगानातयद्यायुक्तगंगमराणायापिजातिमरणयुर्वकमोक्षावाप्तिकासातविषयपुराणोक्त
विधितोपवासमर्ककरिष्ये। इति सिकल्य ॥ तद्विनेजागराणोपवासं कुर्यात् ॥ ॥ ततः प्रतातेऽष्टोत्तरशतमितगयद्य
तेनशिवलिङ्गस्तपयित्वा। पश्चापचारः संपूज्य ॥ ॥ शतपुष्पावचनचनमुवाणल्लिङ्गर्तृपनिवसंपूज्य ॥ निवाय
ॐ अद्य मष्टयतीत्यतः कर्तुं पुष्पाकारिचन्दना
संतोजये ॥ ३ ॥ नवमीरात्रोरात्रो जागराणि कृत्वा द
कोटिजन्माह्नितेदनाविधायनानाकामोत्तविषयपुराणोक्तविधिना दनारुरायुजा मर्ककरिष्ये इति सिकल्य विधिवद्गंगा
यां प्रात्वा देवावर्तनं कृत्वा गंगं दनाविधेयुषधुये दीयेन वेद्यः फलं प्राप्नुते त्वाद्येत् ॥ ततो गंगायाम् दनाक्षसवित्तिमा
त्वा ॐ गंगायाम नमः इति सत्रेन कृत्वा तिलानां दनायष्टती मृथा सर्पार्थं दनायष्टती मृथा दनासक्तुपिडा नृथा दशगु

५२

उपिडाश्च शकुदशपिडाश्च गंगायाम् कुर्यात् ॥ ततो गंगायाम् तीरे अष्टदलमालिख्य तत्र वसुमात्ये वेष्टित्वा वीजं न कुंती कृत्वा
तदुपरि नारायिका दौर्दं मीराजतीमाद्यां स्वांगं गायति सां चतुर्ज्वारत्नकुम्भसिततिजवरदा तयुक्तकरीमुनेत्रां सत्त्वोव
यवन्नोतितां शतवसुपरीक्षानां मुक्ताजातवित्तवितां कृत्वा सौम्या विद्यायुतसमप्रतां चामरे वीज्यमानां स्मृतं चोयशा
सितां सुप्रसन्नां वरदां करणा दुद्वयसिद्धि
यतां गंगायवा रुपतिमां च द्यावापत्यकां
वानदुग्धेन दध्ना द्यातनखादेन यश्चा मृती क
इति पठित्वा द्दयस्य एषां च दमा चमनीयमधुपक्वदं पुनराचमनीयमिति यत्वे कंदद्यात् ॥ गंधदत्वा उक्तमंत्रेण
त्रिसंपूज्य धूपादिकं कृत्वा यतिमायुतं मुष्टितं गोमया दकेनापविष्य नारायणं मूर्ध्नीं ब्रह्माणं ताम्बूकं तथैरर्थ
हिसं त्रिं पश्चापचारः संपूज्य दशत्या विषया दनातिलप्रच्छादत्वा तथा दशत्या गोत्या दनायष्टती मृथा दशगु

ग

नी

न्यककपमंडुकमकरनिशुमारुंडुततदकजलोकाएद्युकरीखानूदनाजनवरानराजतानूयेष्टिकानवागम्वा
 दितिरत्यच्चोर्गगायांक्रियेत॥ततोदनाद्युतदीयानुयवोरुदद्यात्॥सतिवितवेर्गगोद्यतिमार्थमारेयोत्रमान
 येत॥ततोधिकफलार्थंॐनमोनारायणेदनाकरायैर्गगायेनमोनमश्नूतिमंत्रपञ्चसूर्यसद्वृत्तोजयेत्॥
 अत्रतवाणविघादनकपुर्वदनाकुलोदराण्कर्त्त॥॥गंगायांश्राद्धः॥तविष्टे॥गयाथाद्व
 द्दत्ततेन॥उक्तश्रवणवृत्तयेथा॥येनवदी॥विसंमिक्तेतीरेत्याद्वमकारिव॥तम्यातीतीर्थगमनं॥श
 रीरपरिनिशोधनं॥येनगंगाजनस्तानं॥कृत॥श्राद्धश्रवणदया॥विष्टुद्विष्टयोतन्नापायसंसुसु
 तं॥गुडसार्पिसमायुक्तीर्गगासुसिविनिश्क्रियेत॥द्वयानवतिपितरश्चस्यवर्षनातत्रयं॥विष्टुगंगायमु
 नयोम्रीरययोश्चमवर्कतक॥नर्मदायांगयामी॥थं॥सर्वमानसमभूत॥नृपती॥थं॥यकुर्ध॥तत्कोटिगुण
 मिष्यते॥गंगायायकृतं॥तदु॥प्रदयाकयवर्षदं॥ॐगंगायाद्वृत्तवाहजयकृतसमरुतयाफिकासागी
 न

43

वीविसासिक्तेतीरेत्याद्वमर्दंकरिष्ये॥ॐश्रवतीर्थगमननारीरपरिनिशोधनजयकृतसमफलयापिकासांगंगास
 मीपेयाद्वमर्दंकरिष्ये॥३परस्वग्रयापिकासांगंगातीरेत्याद्वयाश्राद्धमर्दंकरिष्ये॥ॐ३श्राद्धजयकृतकोटिगु
 णफलयापिकासांगंगातीरेत्याद्वमर्दंकरिष्ये॥३वर्षनातत्रयावकिन्नपित्तवकामदुर्दपायकंगुडसमुद्र
 डसार्पिश्चसमायुक्तीर्गगातस्यर्दयेद्वे॥श्यामी॥तिसंकल्य॥सद्येनवयाधुरवडपविष्टु॥यद्विष्टु॥
 ॥॥अथगंगानुजलसराण॥स्मृति॥शुकपदेदिवाहसो॥गंगायासुक्तवायाण॥धन्यादेद्वि
 मुश्चनिहृदयमुजनादने॥अथोविष्टु॥वाक्य॥येमुश्चनिनराध्याण॥मिष्टुन॥सन्निधौतव॥तमेता
 तीर्गामिष्यान्निपुणमानादिवोकासां॥अद्वैतिकेकुजानवाभिमियते॥नननेनयशसयातिनयुनर्जमवक्षमा
 युज्यमतिव॥अद्वैतिकवरनान्नाभिययन्निमुदकं॥वाह्म॥यागतियोगियुक्तस्य॥सर्वस्यमुमनीविष्टु॥
 सागतिस्तजतः॥याणानू॥गंगायांनुनारीविष्टु॥अनानानेष्टुहीवातु॥गंगातीरेमृतातव॥सद्याएवयद्वेमा

न
ता

कमप्योतिपिच्छति॥ गंगायामरणायान्नाकथ्यास्तुक्रमरुति॥ गतानि वदुज्जमानितवतत्रसुता
निवामरुतिपिगत कोलो यत्र तत्रापि गच्छत॥ अत्र दूरसमीपे वसद्व्येयोजनद्वयं॥ गंगायामरणे
रुतात्रकाया विवारणा॥ ॥ ज्ञानतो ज्ञानतो वापि कामतो कामतापि वा॥ गंगायामृतो मञ्जुस्त्वर्गमोक्ष
श्रुतिच्यति॥ ॥ तविद्यो॥ योपेष्टुञ्ज
तिपरमांगति॥ तारात॥ गंगामृतो यः
गरमुपकम्य अत्र रीकृद्वितो तोयपायी
तथा॥ उक्तामद्विष्टय॥ योपेष्टुञ्ज
यत्र यत्र सुतो वापि मरणे समुपस्थिते॥ तच्छर्गा मरणायति नर॥ निवदुरमृत॥ ॥ गंगायाममिच्छि
तिफलं॥ विष्णु॥ शतोक्तकलापात्रु विनिष्कान्नामिना करि॥ घ्रावयित्वा दिवनिच्येयापायाग्नागरात्मजान्॥

२२

कौर्मो॥ यावन्मूर्ध्नि गंगायामितिष्ठति युयुषस्य वै॥ तावद्धर्मसकृत्प्राप्तिस्त्वर्गलोके महीयते॥ गंगतोयेषु यस्यामिती
वासं क्रियते नरे॥ वषणिश्च स कृत्वा॥ तस्य स्वर्गतिवेत्ति॥ ॥ वस्त्राणु॥ यामिन्कांठणा ममि गंगायामि क्रियते
नरे॥ तत्कालमादित॥ कृत्वा स्वर्गलोके तवेत्ति॥ ॥ यम॥ गंगतोयेषु यस्यामि युवतेषु तत्कर्मणान्त
स्य पुनरावृत्तिवद्वल्लोका कथञ्चन॥ दशरु
क्तादिकुलवायुयात॥ ॥ अमिपुकेय॥
तिलेन योज्या॥ तत्तु मृतपिण्डपुटे निक्षेप्य
शृजन्तं समपीतद्विद्विषेव॥ स्नात्वा तथा त्रीयवत्तास्करश्च दद्यादद्यादथ दक्षिणां॥ एवं कृते ये तपुरमि
तस्य स्वर्गगतिः स्यात्तु मदेन्दुबुद्ध्या॥ ॥ अथ तीर्थं॥ वस्त्रयु॥ यवारुमवधि कृत्वा यावद्धर्मवतुष्टयं॥ नतत्रय
तिष्ठन्तीयात॥ योपेष्टुञ्ज गतेरपि॥ दानधर्म॥ तावदुक्तवदुर्दृश्यायावदाक्रमते जलं॥ तावद्धर्मं विजानीयान्

द्वन्द्वतीरमुच्यते॥ वरुणपु॥ सार्द्धं रुमनांतं यावन्नर्तततीरमुच्यते॥ स्तब्धपु॥ तीराद्व्यातिमात्रं नुपरितः केवमुच्यते॥ अ
त्र दानं तपो दानं गंगायां नात्र संन्यासः॥ उत्तरयत्र तदपत्येकं कोशद्वयं केव॥ तद्विके॥ गंगासीमांतर्तद्व्याप्तिस
र्वपापान्शोधतः॥ दिशो दक्षायतायते सिद्धं दृष्ट्वा यथा मृग॥ एकयोजनविस्तीर्णा केवसीमांतद्वयादिति॥
वरुणपु॥ यत्र गंगामरुणजनीतुम्वतयो वतं॥ सिद्धिं केवश्च तद्गैर्यं समसावत्रियोजनं॥ अ
त्र रुमं चतुष्टयात्त्यन्तरेयतिग्रुनिषेधः॥ सर्वत्रैव॥ सार्द्धं रुमनांतं त्यन्तरेततीर्थेति निषेधो गाय ५५
यं प्रियसिद्धनदीधितिनिष्ठावारः॥ के त्रेयतिग्रुनिषेधस्तु गंगायामेव॥ तत्रैव केवकथनादि
तिवाम्ना॥ मन्त्रा॥ नतीर्थेयतिग्रुकीयायुष्मथायततेषु॥ निमित्तेषु तसर्वेषु केवेषु तथैव॥ निष्कलितस्य
ततीर्थं यावत्तद्वनमस्मृते॥ गंगायामन्यदयितत्रैव॥ तद्विके॥ गंगाविक्रयणां डाजन्तिस्तेर्विक्रयणां तवेत॥ जना
दनेषु विक्रतेविक्रीतं तुवाचयं॥ अथतीरमृत्तिकाफलं॥ गंगातीरसमुद्भूतां मृदं मृद्ववितर्तियशवित

निरूपं सोक्तं स्यात्तमोनाशायकेवलं॥ इतितीर्थविनामणौ श्रीवाक्स्यतिविरचिते द्वितीये गंगायकाशः॥ २॥
अथगयाविधिः॥ वायव्यगन्धुमतकल्युष्टान्दृष्ट्वा विवायायिवृशाश्च युक्त्वा ततोतिनन्वादिगदाधवायवावस्यति
४शीपिष्टकल्यसुम्ना॥ कल्यतरौ॥ पिष्टतीर्थे गंगानाम सर्वतीर्थवरं स्मृतं॥ यत्रास्ते देवदेवेश स्तयुमेव पितामरुः॥
यत्रेषापिष्टतिग्नीतागथातो गमती स्मृतिः॥ एष्ट्यावरुवष्टुत्रायद्येकोपि गयं विजेत्॥ यजेत वा त्वम
धननीलं वाष्टुमुज्जजेत्॥ वरुणवाक् गन्धु मासनं कुक्कुटं यदंशुणां॥ गंगां मुरोत्तवत्
यतापतं॥ ततः सन्नापिता देवा मृद्वधार्थं रुग्णं गतं॥ शरणं करिष्वेतान् तवितं यन्निवान्मतिः॥ पातितस्य मया देवत
थत्पुष्टुष्टमुरारुग्णि॥ कदाचिद्विषयार्थं कीराश्च कसलानि॥ आनायकी कठे दशेन यनं वा करोदने॥ विष्णुमाया
विमृष्टो सो गदया विष्णुना रुतः॥ ज्ञाता गदाधरो विष्णुर्गयायामुक्तीदष्टद्वितशतस्यैकं लिंगं त्रयीं चिन्तं शुद्धयित

गया
नी

मरुः॥विष्णुराह॥थवेदेवान्युपदेष्टुं तं विधाति॥श्यादं पिण्डं यदा नत्वा स्नानादि कुर्वते नरः॥सर्वं ब्रह्मणो लो
कं न गच्छेन्नरकं नरः॥गयातीर्थं परं ज्ञात्वा यागश्च क्रेपिता मरुः॥ब्राह्मणान्युजयामास स तिसृषु समुपागतान्॥
नदीं रसवतीं सृष्ट्वा स्मृतां व्यायादिशूत्रतः॥तच्च तोज्य फलानां विकामधेनुं तथा सृजत॥पंचकोशं गयातीर्थं
ब्राह्मणोऽप्यददौ यतु॥धर्मयागे तु लोना
णामृतः॥साधून्निपुणेषु विद्यामाधून्निपु
णेषु पार्थितो ब्रह्मन्मुपैकतवान्यतु॥
ये यूनयिष्यन्ति ते रुरुं यजितः सदा॥ब्रह्मज्ञानं यथा शब्दं गोमयं मरुणां तथा॥वासः पुंसोऽकुर्वुः केवमुक्तिरिषोचतु
र्विधः॥समुद्रः सरितः सर्वे वापी कूपकानि च॥स्नानुकासा गयातीर्थं वासयन्ति तस्मै शयश्च ब्रह्मरुत्या सुरा
पानं स्तेयं गुर्वहनागमः॥पार्थितं संगमं सर्वं गयां शब्दाद्विनश्याति॥असकृता मृता ये च पशुचौरकृतान्श्यये॥सयं

[illegible]

गया
नी

पिण्डप्रदानं पिथितायुयक्तेन तत्रारयेन्युत्तममूर्तिं युक्तान् ॥ पश्यन्मयुंसं सितरक्तकृष्णवर्णान् किमिदं न वदति ॥
 समुद्यतैरसितसर्वमेव कुर्वन्मम मनसि यत्नं ॥ ॥ सितञ्जवा ॥ अरुं सितमेजनकोसिराजनाम्ना च वर्ण
 न च कामिणा च ॥ अयं वमजनकोरक्तवर्णो नृसंसिद्धद्वन्द्वरूपापकारि ॥ अन्धेत्वरश्च परश्च पितास्य कृष्णो
 नाम्ना वर्णितः कामिणाद्या एतन कृष्णरुतः ॥ युरावे जन्मान्यनेकान्मृषयश्च युराणा ॥ एतास्ततो द्वावपि
 पुत्रौ बोधीमवी विरंजिनरकं यविष्ठौ ॥ अश्वेत्थ ॥ रोयं जनकश्च युरोस्यततः कृष्णरक्तावपि दीर्घकालं ॥ अरु ५७
 श्वस्तुद्धतनिजेतकामोणा शक्रासनं याय
 वलादिमो च ॥ मोक्षयितो तीर्थवरयता वादवी विरंजिनरकं गतो तौ ॥ पिष्टुन्यितामहोत्थैव तथैव यपिता
 मरुतान् ॥ यीणया मीतिया न्नायं न्वयायत्तमरिन्दम ॥ तनुसमधुपगद्योगो जाता च को न सन्नमा तीर्थय
 तावाहकामश्चिष्टलोकं नर्सनयश्च ॥ तत्र पिण्डप्रदानेन एतावदपितामहो ॥ दुर्गतावपि सीसिद्धा यापामि

विद्वत्तलिङ्गको ॥ एतस्मात्कारणात् पुत्र अरुमेतौ विष्टुद्वन्द्व ॥ आगतो सितवर्णं वै दृष्टं यास्यामि संयतं ॥ तथा ती
 र्थयिता वाद्यलेन वस्त्रयस्यापि सन्नम ॥ पिण्डश्च पिण्डप्रदानेन कुयाद्विद्वरणीयतः ॥ एवञ्च मरुपात किं तो पित्या
 दौ चैत्यस्य गयायायाद्धतसन्नतितवति ॥ कर्त्तुश्च पुत्रकामवत्तस्य पुत्रोऽवतीत्यद्यद्वकतायर्थं ॥ पिष्टुनित्यादि
 एवञ्चामुक्तावृष्टपितामुक्तामोक्षयतामि ॥ दंतिलोचकं तस्मात्तु ॥ पितरं यीणयायीणयामीतित
 र्याणकायं कर्त्तव्यं ॥ एवं पितामहादो राजतर्थ ॥ एयर्थं सर्वोऽशुलिषु योर्ज्यं ॥ पिष्टुनिति नुवद्वुवच
 नं मूलेऽविद्वद्वितमिति सम्यदायश्च ॥ तथा ॥ सक्तमयातिगमनं सक्तयिष्टययातनं ॥ किंपुन दुर्गते नित्यं
 तस्मिन्नेव यवद्विति ॥ वस्त्रयु ॥ कियते पतितानाङ्गते सत्त्वकरेकाचित् ॥ देशधर्मयमाणवाङ्मयाक्येत्तव दुर्गतिः ॥ वामने ॥
 येत राजाथ कर्त्तव्यं काश्चिद्यारुमुमुक्तय ॥ गयाया तीर्थजुष्टायां स्नानाशौचसमवितः ॥ समतो मसमुद्दिश्य पिष्टु
 निद्वपिर्नङ्गु ॥ तत्र पिण्डप्रदानेन येतता वादहं सर्वं ॥ मुक्तस्तु सर्वदा दृष्टायाश्चामिष्टुतलोकात् ॥ इत्येवमुक्ता

गया
नी

निर्जयेत राजानुजैः सरु ॥ स्वनामानि यथान्यायं सम्यगाख्यातवाचरु ॥ जया ह्युच्यते ययौ गयान्तिरसमुत्तमं ॥ पिण्ड
निर्वाणान्नत्र येतानां मनुष्यैश्च ॥ चकार वसुदो यन्वान् पिण्डं शुक्रेन नृप ॥ आत्मनश्च मरुदुद्धिर्मरुदो वातिने वि
ना ॥ पिण्डानि त्रयि पञ्चक्रान् तथा न्यायि गोत्रजान् ॥ एव दत्तेषु पिण्डेषु बालजायत तावतः ॥ विमुक्ताः सन्दिजाः ॥ ययौ व्रजलो
कततो गताः ॥ गयान्तिरसमिति एव श्रुत्वा गयान्ति
ति मुक्तिवत्सला कावाप्रीतवत इति ॥ आत्मन
पितिले विनिति ॥ यापुः ॥ आनन्दाय तवेह
यय कल्पयेत् ॥ गयामा मकर्यं त्याज्यं जपहोमतपां सिव ॥ पितृकृत्यो रित्युत्र तेन तत्राकर्यं तवेत् ॥ वरुस्यति ॥
कांक्षति पितरं पुत्रा नरकाद् यतीरव ॥ गयामा स्याति यः पुत्रः ॥ सोऽस्मां त्वारयिष्यति ॥ गयामा धर्मपुष्टेव सद्य
सि वदन्नाम तथा ॥ गयामा शीघ्रं कृत्य वटो पिण्डाश्च तमकर्यं ॥ वस्मारणं धर्मपुष्टे धनुः कारणमवचा दृष्टता

५६

निपिष्टं स्तान्निर्वंशं विंशतिमुद्धरेत् ॥ वायौ ॥ मरुदकल्पकृतं पापं गयामा विनश्यति ॥ गयामा धर्मपुष्टेव सद्य सि वरु
णस्तथा ॥ गविष्टु वटवैव त्याज्यं दत्तं मरुदफलं ॥ तरतस्यात्यमेयुष्मेति त्वं युष्माकं मेवृते ॥ मर्तगस्य पदं तत्र दृश्यते सर्वमानु
षे ॥ शरणापितं धर्मसर्वस्वं लोकस्यास्य निदग्नात् ॥ तत्पदं जीवन्मुक्तं पुन्यकृद्भिर्निवेरितं ॥ यस्मिन् पाण्डुर्विशलेवती
र्थसर्वनिदग्नीर् ॥ तृतीयया तथा यादनिः ॥ रायाश्च माण्डो ॥ मरुददेवको निष्कं दत्तं त्याज्यं मरुदफलं ॥ मु
ण्डपृष्ठे पदं यत्नं मरुदेवेन धीमता ॥ वरुव
मपारायत ॥ पापानमुच्छ्रजत्वा शुची एव तमि
ण्डपृष्ठस्य वरुध्वि गणसेवितं ॥ तत्र स्नात्वा दिव्यानि स्वरा रीरेण माणवाः ॥ दत्तं त्याज्यं मरुदफलं समुदाहृतं ॥
स्तावादिनत्र र्यतत्र निः ॥ कीरायां द्विजोत्तमः ॥ मानसे शरसि स्नात्वा त्याज्यं विवर्तयेत् ॥ दत्तं त्याज्यं मानसे मानसेति ॥
उत्तरं मानसं गवा सिद्धिं याप्नोत्युत्तमं ॥ तस्मिन्निवर्तयेत् ॥ यथा शक्तिर्यथावत् ॥ कामां सततं विद्यान्माकापाया

गया

जि

अथ कुरु ॥ एवं वमुंड पृष्ठो दीवी म्कयां निःक्रीरायां दिनत्रयं तावा दक्षिणामानसेया र्द्धं कवा उन्नरमानसेतकार्ये मि
 ति वृत्तलार्थः ॥ वायुपुः ॥ ततो गयां समासाद्य वरुचारी जितेन्द्रियश्च अश्वमेधमवाप्नोति गमनादेव तारत ॥ यत्राक्षयवढे
 तामत्रिषु लोकेषु विष्णुतः ॥ यत्र दत्तपिष्टं तत्तु तवत्यक्षयमित्युत ॥ मरुतश्चामुपस्थित्यर्थे येति च देवताः ॥ अक्षया
 अपिष्टं काकुलं वैवसमुद्धरेत् ॥ ततो ब्रह्म सरोगके च हमारणोपशान्तिश्च ब्रह्मलोकमवाप्नोति यत्नात् ॥
 सवराक्षरी ॥ भावराणां तत्र सरसि युष्मत्पुण्यं यकीर्तितं ॥ यूपं यदक्षिणं कवा वाडोपेया फलं लभेत् ॥
 ततो गच्छेत्तराजं न्यधेनुर्कालोका विष्णुतः ॥ एक रात्रौ श्रितो यत्र ययकं निलधेनुको ॥ सर्वयापविनिर्मुक्ता
 सोमलोकी वजेद्धुधं ॥ तत्र विष्णुं मरुतं ज अद्यापि सुमरुतः ॥ कपिला सरुवसावे पचते विचरन्तु तासव
 न्नायाः यदानीं सु दृश्यते द्यापितत्रवे ॥ तेषु तेषु तुराजेन्द्र पदेषु त्रयसन्तः ॥ यत्किञ्चिदशुभं कामे तत्प्राणं त्यजति ना
 रत ॥ ततोऽधुवटं गच्छेत् मरुतं न्यधेवस्यधीमतः ॥ स्नायीत तस्मिन् तत्र अतिगम्य वृषध्वजं ॥ ब्राह्मणान्तिवदीरव

परे

तं द्वादशवार्षिकम् ॥ इतरेषां नुवर्णानां सर्वयापयणायति ॥ उच्यते अततो गच्छेत्पर्वतीं गीतनाथिनीं ॥ सा विष्णुस्तु
 पदं तत्र दृश्यते तत्र तर्षता ॥ तत्र सन्नामुपासीत ब्राह्मणानि यतश्चतः ॥ त्रयासीनां तवर्गं ध्यातुं द्वादशवार्षिकी ॥ यो निद्रा
 रश्च तत्रैव विद्यते तत्र तर्षता ॥ तत्राधिगम्य मुच्यते पुण्यं यो निःसंकरात् ॥ शुक्लवस्त्रावुतो यद्रो गुर्यायां यो वसेन्नृपः ॥
 पुनर्यासपुमश्च वकुलान् च नर्सं शयः ॥ एष्टुया वरुवः पुत्रा यद्येकोपि गयां व्रजेत् ॥ यजत वा त्वम
 धेनूनीं वा वृषमुच्छ्रजेत् ॥ इतः परं व्रजेत् ॥ जन तीर्थं सवीनराधिय ॥ अश्वमेधमवाप्नोति सिद्धिं च परमां
 लभेत् ॥ ततो गच्छेत्तराजं न्यधेनुर्कालोका विष्णुतः ॥ तत्र धर्मा मरुत राजनि त्पमां स्तेयुधिविरा ॥ अतिगम्य तत
 मत्र वाजिमध फलं लभेत् ॥ ततो गच्छेत्तराजं न्यधेनुर्कालोका विष्णुतः ॥ तत्राधिगम्य राजं न्यधेनुर्कालोका विष्णुतः ॥ राज
 स्यात्समध्याः फलं याप्नोति मानवः ॥ मरुतं नदी वरुचारी धनुर्वधुवटं उच्यते धर्मं यच्छेत् वरुचारी नो स्या
 त्किंमेता गमनं कार्यं मितियच्चकार्यं ॥ तथा सर्वया वीचिनी राजवाजिगणसेवितं मरुतं न्यधेनुर्कालोका विष्णुतः

गया
ती

मि युधिष्ठिर गथा स्मृतिः ॥ यस्यां गिरिवरः शुष्णो गयो राजर्षिः सकृत् शनिश्चक्रः सरो यत्र सेवितं त्रिदशार्धतिः ॥
यदर्थं युष्मद्वाच्यं कीर्तयन्ति युरास्मृतिः ॥ एषु चारुवः युत्र यद्येकोपि गयीं व्रजेत् ॥ कुलोत्तारयते सप्तान्दश
चान्दनापराण् । मरुतदीवरुच्येव तत्रागयानिरोत्प । यत्र सा कीर्तयेत विप्रश्चक्रय करणो वटः ॥ तत्र दत्तं पिष्टं चो
न्नमक्यं तवति यतो ॥ सा च युष्मज्जला तत्र फ
॥ ततो मरुदीधरं जगुर्द्धमज्ञेनातिरक्षितं ॥
अयुष्मा वैव मरुतदी । अविजुष्टं मरुतयुष्म
ति । नवाससतं यत्र धर्मा राजा सनातनः सच्चसि सरित्तीयत्र सन्नेदे विनापदे ॥ यत्र सन्निकृते नित्यं मरु
देवः पिनाकध्व ॥ तत्र ते पाण्डवा वीराश्चाबुक्तास्ये मृदे जिरे ॥ अविजुष्टं मरुता यमोक्त्यप्यवदो मरुतान् ॥ गयस्य
यज्ञमानस्य गयस्यैव मरुतक्रुः ॥ आहूता बुभुक्षेयुः गयो यज्ञे सरस्वती ॥ विशालानुगये चारु स यः ससि

तवर्तः ॥ गयास्येवेति ॥ गय यज्ञस्य ते नैवोपमानमिति परमार्थः ॥ मुण्डपृष्ठं गयीं त्रैवेने मृतं देवपर्वतं ॥ तृतीयां
कोशुपादीय वरुणरुपा विमुच्यते ॥ ॥ वासनः ॥ शिवनद्यां शिवकरं गयायाश्च जनाद्वर्तः । सर्वत्र परमात्मानं
यः पश्यति समुच्यते ॥ शिवनदी । वीरारनगरा यका लेप्ति ॥ मरुते ॥ वाराणस्यां विशालाक्षी त्रया गेललितं तिथ्य ॥
गयायां मरुतानां सकृत् शतं तिर्सीरुका ॥ ॥ याज्ञरुक् ॥ यद्वाति गयानुत्थ सर्वमानं च मुच्यते ॥
अपि जायत सार्वार्ककुले कश्चिन्नरोत्तमः ॥ गयाशीलवटश्चाद्यः गानश्चुयान् समारुतः ॥ यमः ॥ एषु
वा वरुवः युत्राः ॥ श्रीतवता गुणान्विताः शत
नीलवाटेषु मुष्टजैः ॥ नद्यन्ति पितरस्तस्य मुष्टे नैव कर्षकाः ॥ यज्ञयाज्ञे ददत्तिर्पु पितरश्च न युविताः ॥
येतन्नीलाक्ष वायुपु ॥ आकाशिता शिलाया दध्यता सनदिता ततः ॥ यता सा मुनिर्तिष्ठुष्टः ॥ शिला गुह्यो विनि
गृतेः ॥ अंगुष्ठमि ते देशोपि यता सनाध्यकीर्तितः शिला गुह्ये कदेशो यः सावयेत शिलामूर्तिः ॥ धिउदाना

गया
ती

द्यतस्तस्मात्प्रतवात्सुतेनरशामरुनदीयतासाद्योःसंगमेस्तानकनरशामोदैवसंस्तोतासतीर्थततश्च
तं।प्राथितोरुमरुनद्यारामस्तोतवाग्यदिरामतीर्थतवेत्तत्रसर्वलोकेषुपावनं॥जनान्नरशार्तसाययत्क
तदुष्टकृतमया॥तत्सर्वं विलययातुरामतीर्थोतिवेचनात्॥मन्त्रेणानेनयःस्नात्वाथार्द्धकुर्वीतमानवशरामती
र्थोपादुक्त्तुविष्णुलाक्ययात्यसो॥तत्र
नामन्त्रेपादुप्यदातवेत्तयेतन्वाचस्यपि
समानः शिर्वज्जोत॥तश्चश्रीर्तुनमस्तु
स्वत॥पापंनानायदेवेनामनोवाक्कायकर्मजं।शिलायाजिबुर्नदयःसमाकारुंनगेनवाधमराजेनादिदुक्ता
नगहेतिनगश्चस्मृत॥यमराजधमराज्ञोनित्यलायेरितोस्मृतो।तोत्थावलिमस्तुवासादुयाथार्द्धसमाथर्क
ध्वानोद्वाथावनूवनावेवश्चतकुलाद्भवो।तात्थापिडिड्यचक्रामिस्यातामेतवहिसको॥आक्रादितद्वति॥नि

जायाःयेतन्शिलायापादुःयतासनामकाद्रिणाआक्रादितशतत्रयतासेनिलंगुष्ठोविनिग्रतशतदंगुष्ठमितदशो
पियतासेनामृच्छिलंगुष्ठकदशायश्चतारोनासनिद्रितशसेवयेतन्शिला॥तस्यायदीयश्चिष्टदीयनस्तस्ययतव
विसृक्तिर्वितीतिवर्तुलार्थशमरुनदीतिमरुनदीयुगामाद्युःसंगमस्तत्वायिसतत्वामुद्यत॥जनान्नरशार्तान्नन
मरुनस्तत्वायल्लवामगमन्निधानविष्णु
नामवाप्तमरुवाकादवातामरुयकव
यः॥विष्णुयद्वन्ति॥यिगदियतवविम
वार्कवृ॥नमस्तुत्यतिशममानश्चकट्टकुणिववजनकासनयायुगल्लनमस्तुवावकार्यल्लवथ॥तवा
संवमस्तुत्यमनयनवयिवासयनामल्लनमस्तुवाविद्यथ॥यम्यवतिसिति।ततश्चयुगामेवद्वज्ज
यस्तुमामेदवगधतिवायितिवव।पापंनानायमरावसेनावाक्कायकर्मजं॥वन्तियाति॥यसा

गया
ती

येष्ववतिर्नसंति कगतिन जले द्येयं तथैव गितायामिति नृसंयत गितायां जयतं सध्या द्वा न गन
न गतास्तो यद्वर्ते न स माकार्क तस्य च न गना स यद्वर्तस्य क्वि वी क न गाय य स न वा ड न म न डो त दूय वि न्मु पि
तो नृसंयत गितायामिति नृसंयत गितायां जयतं सध्या द्वा न गन
पतिवायमराज उ मराजास्य मे षवलि न स इति तात्प्रा मे षवलिर्द्वेय श एतद्वर्त यथ मदि न कृत्य येत न विमो व
कयेत गिताया द्वा परिकर वा दिति ॥ नृसंयत य मे स क न द्यां स्नावा रा मे री रा म सी ता श्व द द्वा न्वा रा म रा म स क
वा दो यो दि त्थ ॥ ॥ यथ मदि ने येत नि ला क र्म सक ल दे नी य नि ष्टा वा रा त ती र्थ ये त नि ला दो व
नु णा स द्यु ते त ॥ पि न्द्रु णा वा द्य ते त्थ स म्ने पि ण्डी स्तु ति वि षे दि ति वा यु यु ॥ नि ला या ॥ यथ मले खा ॥ एत द्वा प्र त य द्वा तो
नि क र्त्त व्य त या क रा णी र्य ॥ स र्व क्त्त ने षु च र्व स्या पि ण्डी न नु न र द ॥ वा यो ॥ क र्त्त व्य ता मि ति दे न्ना त ॥ ये त य द्वा त कृत्य ॥
कृत्वा पि ण्डी न पि न्द्रु णा नु प य त ये त य द्वा त ॥ पा वी ना वि ति ना ता र्थ द्वा दि णा ति मुख स म र न ॥ क य वा ला न ले ॥ सो मा

यमस्यैवायमा तथा ॥ अग्निश्वात्तवर्द्धिषद ॥ सोमपाः पिन्द्रदेवता ॥ आगच्छुमरुता गा युष्मातीरक्षितमिदं मदीयायि
तरोयचकुलजाता ॥ सनातयः तेषां पिन्द्रयज्ञाना यमागतास्मि गया मिमांते सुर्वे त्पिमाया नुत्वा र्द्धना न नशा खती ॥
आचम्योन्वाथ यश्वाङ्ग याणा ना यम्यय न्त ॥ यु न रा द्वा त्ति र द्वा त ज क्त्त लो का पि र्दे त वे ॥ ए वं स क ल्प वि धि व क्त्त र्द्ध क
या द्वा था क र्म ॥ पि न्द्रु णा न्वा र्वा वा द्य म न्ने ॥ ए प दो त वे त ॥ ती र्थ ये त नि ला दो व च नु णा स द्यु ते त व
पु क्त्ता ल य द्वा त क्त्त र्न् प श्व ग च ॥ यथ क यथ क ॥ द्वा था र्द्ध स पि ण्डी नां तेषां द्वा दि णा ता ग त ॥ कु शे रा
नी र्य तेषां स क्त्त द्वा त लो द र्क ॥ गृ र्द्धी च ॥ जं लि ना त त्थ ॥ पि न्द्रु ती र्थ न य न्त ॥ स क्त्त ना मु ष्ठी मा त्र ण द
द्या द्वा द्वा पि ण्डी र्क ॥ ति ला ज्य द्वा वि म द्वा दि पि ण्डी द्वा यो ज य त ॥ स त्वा त्ति न स्ति ना ति श्व कु शे वा वा द य न्त ॥
ए तां स स र्व स त्वां त्थ मी लि ज्ञा त्ता न स मु द्वा च ॥ पि ण्डी न्वा द्वा द्वा य द्वा ॥ पि न्द्रु ना वा द्वा य द्वा व त ॥ स्व गो त्र प र गो त्र वा
द म्य त्थ ॥ पि ण्डी पा त न ॥ अ य द्वा क्त्त र्न् द न्ना र्द्ध पि ण्डी वा द्वा क त यो ण ॥ पि ण्डी पा त्ति ना न्वा यूर पि द्वा यु नो द क ॥

गया
ती

मंत्रेणानेतपिडं ~~सर्व~~ दक्षिणकरं यथा ॥ परिषेवत्रिंशसच्चनियणियतद्वमापयेत् ॥ पिष्टुविष्टज्यवाचम्यसाक्षि
॥ ४ ॥ थावयन्नु रान् ॥ सर्वस्मानेषु वैवं स्यात्पिण्डदानं नुतारद ॥ कृत्वा कानमिति सुप्रकृतितया पिण्डाद आवात्त
कृतापसुचोदक्षिणमुखः कवावालद्वयादिनाश्वतीमित्यर्त्तयेत् ॥ सचेतावम्य ॥ ७ ॥ काश्चादृतिमप्यकगय
त्रीनीवर्त्तकारूपपरिवाहजपसहितान् सन्धावद्धनवत् ॥ याणायामिकुयादित्यर्थः ॥ वायव्ये ॥
गयायां सर्वकालेषु पिण्डदद्याद्विवक्षायां अधिमासेनादिने असेचगुनुशुक्रया ॥ तत्तज्जेतग ६३
याथाद्वं सिद्धमेव वृत्स्यतो ॥ दादं यदन्त येद्भिद्गुर्ग्यांगवानपिण्डदश ॥ न्यस्य विष्णुपदे दादं मुवा
तपिष्टुति ४ सरु ॥ पायसेन गयायाश्च सङ्कुना पिष्टुकेन वा ॥ वनुणा तंडुले वा पि पिण्डदानं विधीयते ॥ सुण्डु
शिलासमिधतपत्रेव च ॥ अश्वमेधसरुजन्मफलविलक्षणफलयापि काम ४ फलुतीर्थस्नानमरुं करिष्ये ॥
इति सकल्योक्तायात् ॥ वायो ॥ अश्वमेधसरुजाणां सरुसंय ४ समाचरेत् ॥ नासौ तदेकलमाप्नोति फलुतीर्थे

फलुतीर्थे यदाप्नुयादिति ॥ तर्था ॥ ॐ अद्यामुकगोत्रोऽस्मत्पिताऽमुकशर्माद्विद्यतामिदं तिलादकं तस्मै स्वधा ॥ पितरं यी
णायामि तितदुक्तं कल्यतरा ॥ वराहपु ॥ यीणायामिति यन्नोयं चयादत्तमरिचम ॥ पितास्मद्युगयद्यो जातो वाक्येन तु मति
स्त्वधोदीशान्नतरश्च पितरं यीणायामिति यजार्ज ॥ आगच्छनामन्त्रे विनिवेशात् ॥ ततो देवांश्चैनादिहवा ॥ ॐ अद्य तीर्थ
यापि निमित्तकया चैण श्राद्धं मरुं करिष्ये ॥ द तिस्रस्तुत्या चैवाह नवह्रिर्त्तस्त्रत्रोक्तवीत्या पार्वाणी क
यात् ॥ तदसंतव पिण्डदानमपि तीर्थयापि निमित्तकं तल्यीत्येव कर्त्तव्यं ॥ पिण्डदानं ततः शर्मापिष्ट
णां वा ॥ दुर्लभं ॥ विलम्बेनैव कर्त्तव्यं नैव वि धी समाचरेत् ॥ तद्विना एव मरुनदीपश्चिमकूलसंलग्नयया
नतरश्चायतशिलांगवातकमर्कित्वं ॥ तद्यथा येतशिलायां कृतपश्चत्सम्भारायां आवात्तज्यविश्र कृताप
सुचो दक्षिणमुखोत्तवा ॥ कवावालानल ४ सोमो यमाश्वे वायं मातथा ॥ अग्निद्यान्तावरिष्य ४ सोमया ४ पिष्टु
देवता ४ आगच्छनु मरुतागा युष्मातीरक्षिता ॥ हिरु मदीया ४ पितरायेव कलेजाता ४ सनातय ४ तेषां पिण्डपदा

तं मिलिते तयोदादनाय एकं पिंडं दद्यात् ॥ ततः कोडरीकर्म तद्यथा । उत विंशतिदास्यामानपिण्डं कृतान्तिय
गया ध्यामन्तियथा दक्षिणां कृतान्तियत्येकं यथा दक्षिणां पञ्चगव्यं रालियाते युयुध्वेव दक्षिणां कुशप्रयश्च ॥
मीथ ॐ असं कुलमृताय च गतिर्येषां न विद्यते । आवाहयिष्ये तान् स्रवां कुशपृष्ठे तिलोदकैः ॥ १ ॥ ॐ मातामरुकुले यव
गतिर्येषां न विद्यते । आवाहयिष्ये तान् स्रवां चर्तृषु तिलोदकैः ॥ २ ॥ ॐ वधुवर्गकुले यव गतिर्येषां
न विद्यते । आवाहयिष्ये तान् स्रवां चर्तृषु तिलोदकैः । इति योराणिकमंत्रे स्मृतं दत्तं तावाद्य गन्धैः ६५
दितिरत्यर्घ्यं यदि देवताय देषोडशी क्रियते तदा तद्देवतामंत्रेण तामपि रीयुज्य ॐ आवाहयिष्ये तान् स्रवां
यन्तित्यादि स्तोत्राणां पूर्ववद्देववारं तिलोदकैः जलं देवा मूलादितः ३ पिंडान् दद्यात् ॥ कर्म १ ॥ ॐ असं कुलमृ
ताय च गतिर्येषां न विद्यते । तेषामुद्धरणार्थं यद्वर्गं पिण्डं दद्यात् ॥ १ ॥ ॐ मातामरुकुले यव गतिर्येषां
न विद्यते ॥ तेषामुद्धरणार्थं यद्वर्गं पिण्डं दद्यात् ॥ २ ॥ ॐ वधुवर्गकुले यव गतिर्येषां न विद्यते । तेषां ॥ ३ ॥

ॐ अजातदत्तायेकेविद्येवगच्छेयपीडितेष्टेष्टामुद्धर ॥४॥ ॐ अग्निदग्धाश्वेकेविनाग्निदग्धाश्वथापरेविद्यु
च्चौररुतायेवतेत्यः पिण्डं दद्यात् ॥५॥ ॐ दावदादेमृतायेवसिंरुचाद्यरुताश्वयेऽद्विष्टिः ॥६॥ गितिर्वापितेत्य
ः पिण्डं दद्यात् ॥६॥ ॐ उद्धं धनमृतायेवविषज्ञात्ररुताश्वयेऽआत्मनोद्यातिनोयेवतेत्यः पिण्डं दद्यात् ॥७॥ ॐ
अरण्यवत्सनिवनेडुधयाष्टषयाहताः । येत नूतपिशाचाश्चतेत्यः ॥८॥ पिण्डं दद्यात् ॥८॥ ॐ रवेवाश्व
तामिथ कालस्त्रेवयेमृता । तेषां ॥९॥ ॐ नेकयातनासम्प्राश्येतलोकश्चयेगताः ॥१०॥ ॐ
अनेकयातनासम्प्रायेनीतायसन्नासकेऽतेषां ॥११॥ नरकेषुसमन्तेषुयातनासुवयेस्विताः ॥१२॥ य
द्युयोनिगतायेवपृथ्वीटसरीसृपाः । तेषां ॥१३॥ जात्यन्तरसंरुन्नेषुवृत्तमन्त्रेनकर्मणा । तेषां ॥१४॥ दिव्यन्तरीक्ष
मिष्टाः ॥१५॥ पितरोवाश्ववाद्यशतेषां ॥१६॥ येकेवित्येतन्नूपेणवर्ततेपितरोसमा । तेष्वेनृषिमायांनुपिण्डेनानेनसर्वदा ॥
१६॥ । यवाश्ववावाश्ववावायेन्यजन्मनिवाश्ववाः । मृताः असंस्कृतायेवतेत्यः पिण्डं दद्यात् ॥१७॥ पिष्टवैश्वमृतायेव

गया

वि

नार्थमागतोसिगयामिसं॥तेसर्वेष्टिमायादुष्टाद्वेनोनेनशास्वती॥आवम्या॥सञ्चावचनं प्राणायामं क
वापुडरीकाकसरेरु॥दवाणि कुशोदकेनयोद्ध ॥२॥घामुकगोत्राणां पिष्टपितामरुनीयपितामरुना
अमुकामुकसर्माणाममुकगोत्राणां माष्टपितामरुनीयपितामरुनीनाममुकामुकगोत्राणां मातामरुअमाताम
रुष्टद्वयमातामरुनाममुकामुकामुक गोत्राणाममुकगोत्राणां मातामरुनीयमातामरुनीष्टद्वय
मातामरुनीनाममुकामुकदेवीनां पुत
नोदेवतीत्यार्द्ध पाद्वेणोतिकर्तव्यतां
वैवत॥जयनामोदिमतेदुयुक्तमेवयार्चणी॥किन्नुसपत्नीकवेषणसिपियुनुषाणां देवतावामिति ॥
संयदायसुतेनुषाणां सुसामिदुदेवतावैतनुत्रीणांमपि ॥नवसपत्नीकवैनापीति उतयमयसत ॥अश्व
कामुवष्टद्वौवगयायाश्चक्षुयाहनि।सातु८आर्द्धपृथक्कुर्यादन्यत्रपतिनामरुति॥एवदक्षिणादानान्नंयार्च

६४

वर्णाविशय॥तद्वेदिदक्षिणातउपविश्याकृतोप ॥योदक्षिणार्थमुखश्चक्रुनात्रयंष्टवा॥कवावाल्यादिशास्वत्यनी
प्रतिवा सकृत्तिलोदकांजलिदानत्रयमावारुनीकुर्यात् ॥एतानियाद्यादीनि उं पित्रादित्योतस८द्व्येननायचारण
पित्रादीर्नयुज्या॥आवरुमर्तवपर्यर्तवविधिष्टमानवा॥नृयनुपितर८सर्वमादृमातामरुदय॥अतीतकुलकोटी
नांसयुद्धीपनिवासिनी॥आवरुमर्तवनालोका
रुर्नष्टवा उं अघामुकगोत्रपितरशर्मन्
त्र एवपितामरुदिएकादशोयोपि यथाद
कुनानाम्रीय उं कवावालदृत्तादिशास्वतीमित्यर्न प्रतिवातिलोजलादिदानत्रयमावारुनीष्टवा उं आवरुमर्तवय
यर्नष्टवादि॥उं पितापितामरुत्येवतथैवयपितामरु ॥मातापितामरुनीवैवतथैवयपितामरुनी॥मातामरुमृत्पिता
वैयमातामरुकादय ॥तेवापिष्टामयादन्नाऽक्षयमुपतिष्ठतामिति ॥तिलदृतदधिमधुयुतं मुष्टिमितसकुक्क

दानगन्नादिदानान्येव । स्वस्त्रोत्रातिराजसुनेयिनाकाश्याणि एवमन्येनापि स्वस्त्रावुसारोवकायमित्याहुः । एतद
 न्यतमकराणानन्तरं चतुर्ध्वतादवतुल्यपृथिव्यापतासादिसंगतायां मरुतानद्यां रासतीर्थे तस्य सिद्धयतासे कदे उअद्य
 गया सायजन्मात्तरनातकतडुक्तविलयकामोसिन्नासतीर्थे स्नानमरुकरिष्ये । तत्र स्नानतयापि कृत्वा स्नानीययकृतमत्र
 पातानन्तरं ॥ उअन्मात्तरनातसाय यकृतडुक्त
 ती विष्णुलोकगमनकामो रासतीर्थे शोधयिष्ये ॥ तस्यार्थं विलययातिरासतीर्थे तिष्ठनात् ॥ उअद्य
 स्त्रोत्रावुसारोवकर्त्तव्यं गयाक्ताफलकपिट्ट
 मोरासतीर्थे पिष्ट्वा पिष्ट्वा नमस्कृत् करिष्ये ॥ येन शिलोक्तरीत्या पित्रादिद्वादशापिष्ट्वा दद्यात् ॥ उअद्य
 त ॥ विष्णुलोकफलस्य स्यात्तत्र मया यत्र करणसां मया ॥ अतएव कर्त्तव्यमिदानीमिति ॥ उअमरासमरुतवाहो देवाना
 मतयक्षराचनिसस्य रुदेवनाममनस्य च पातकमिति ॥ प्रतिवास्तव्यं कामोरासमनस्युपातकमिति ॥ उअतासमानस्वकट्टके

निवगमनकामः यतासेनाममरुतं कुर्यात् ॥ संकल्प्य पुनः रासयतासेनं नमस्कुर्यात् ॥ उअपुनमसि देवेनाज्या
 तिष्यापतिरेव च । पापनाशाय मे देव सतोवाक्कायकमर्जि ॥ इति प्रतिवा ॥ उअसायेन च लिखितं इति कुत्रात्र यत्
 लेतदेवरीत्या ॥ तन्नादिद्वयं वलिदद्यात् ॥ यतासपद्येत दक्षिणादिगवाम्भितयतनिलजघनसूतगता ॥ त्रिय
 र्वते ॥ उअनादोशावेवावलो ववत्यतकु
 पतिष्वा उअमराजलमराजात्या मयवलि
 शुवलिदानं नित्यमकरणे निहुरेश्वराणा
 मिष्यते प्रावदेवकर्त्तव्यं ननु सर्वमिदमित्यवधेयं ॥ इति पुनश्च दिनगयायां कृतम् ॥ ॥ अथेद्वितीयदितकृतम् ॥
 वायापु ॥ अपरं द्विष्य विदुर्वा गकृतयतयवतम् । वक्रकुण्डनरश्मिवा देवादीन्पर्ययन्तु धीः । कृत्वा कानं पि
 ष्ठा ननु यतः यतः यवतः ॥ प्राचीनवितिनाताय दक्षिणातिमुखसरेत् ॥ कव्यवालो नलः सोमोयमश्ववाय

मातथा। अग्निश्चात्रोर्विषदः सोमयाऽपि देवताः॥ अग्निरुक्नुमृतागायुः सारक्षितास्त्रिहामदीयाऽपि तरोयचकुल
 जाताऽसनातयऽतेषां पिंडं दानार्थमागतोऽसि गयामिमां॥ ते सर्वे च द्विमायादुष्टादेतानेन शास्त्रेण॥ आवयोक्ता च पंच
 गंधाणां नायस्य यत्नतश्च पुनरावृत्तिरहितवस्त्रलोकावाप्तिरुतवे॥ एवं सकल्यविधिद्वन्द्वं कृत्वा यथाक्रमं पिष्टुना वा ह्य
 वात्तश्च सवेष्टपिष्टयुक्तवत्॥ तीर्थयेतानि लोके तद्वपुणा सद्युतेन च॥ यद्वाच्यं युर्वंतस्तानं पञ्चगव्यं अष्टयुक्तं
 थक॥ स्नाने चैव संयुक्तं यदेव यददेवताम्॥ यावन्नितामनुष्ठेयुः कृतीताः पिष्टे कर्मणि गच्छन्ति तीताश्च लराः
 सिद्धिश्च प्रायथा मृगऽदवाश्चैव सिद्धिदानाः॥ यो दक्षिणातागतः॥ कुत्रोपासीयते वा नु स कदाचित्ताद
 र्कः॥ मृही चान्जलिना तेत्यः पिष्टुतीर्थेन यत्नतश्च सक्तुना मुष्टिमात्रेण दद्याद्दद्यादपि षड्कं॥ तिलाज्वा दधिमध्वदिपिष्टं दद्यु
 षु योजयेत्॥ सन्निवि नत्तिलाद्रिष्यकुशे वा वाहयत्तः॥ एतां सुसर्वं मवाश्च श्रीनिवासा नुसमुच्चरेत्॥ पिष्टं दद्यात्तथा यत्नं
 पिष्टुता वा ह्ययुर्ववत्॥ स्नाने च परस्नाने वा तथेन पिडया तन॥ अष्टयुक्तिफलं तेषां शास्त्रेणैव बोधकतया॥ पिष्टं

यात्रेति तदं दवायुरयि वा शुतोदके॥ तं श्रेणानेन पिष्टुमानयदक्षिण करयथा॥ परिषेचयेत्त्रिभुसर्वा यणिपत्त द्रुतायेय
 त॥ पिष्टुनि सार्धं गेवाव साक्षिणऽश्वावयेत्पुरात॥ सर्वं कृतेषु वैवेस्यात्पिष्टदानं ननु नारदः॥ यत पर्वतमारुह्य कुर्वा
 तीर्थेषु वा क्रमात्॥ तिनमित्येतत्॥ सक्तुनिऽक्षिपत्येत पर्वते॥ यत वा त्रविमुक्ताऽस्युऽपि तरस्तस्य नारदः॥ यत चैतस्य
 मरुतान्मायस्य वापिन विद्यात्॥ तदयमत्रानुष्ठानक्रमऽगया प्रोप्तिदिनोत्तरदिने फल्युतीर्थो दायथा वि
 क्षिप्ता चो देवाच्च निर्वृत्तं कर्म कृत्वा येत पर्वतं गया वायव्यादिनिगम्या तो गयुत्तधिकं दूरं कृत्वा तत्तुलसंलग्नं त
 दीनानको नमु वस्त्रकुण्डले च्चमूकामनयात्नं वा तर्पणं कृत्वा येत पर्वतं मातृशुक्लं ततः पित्रा दानादि साक्षी
 श्रवणपयश्चैतन्निनाक्षे कर्त्तव्यं॥ अयत्नविनाशः॥ उक्तं यपि त्रादीनां पुनरावृत्तिरहितवस्त्रलोकावाप्तिका मयत्
 पर्वतेश्चैतं कर्त्तव्यं॥ इति पाश्चात्तवर्गकल्याणं तद्व्याख्या विनियते समाचारः॥ साक्षी श्रवणान्तरं उक्तं य
 पिष्टगतयेत वविमुक्तये॥ यत वा तावका मयत्त पर्वते तिलमित्यसक्तुं द्रव्यं पतर्त्तुं यो किं विद्ये॥ सकल्य ॥ ॥

गया

नी

तिलमिश्रशक्नुकानूयेतयवेतो दक्षिणामुखं यदक्षिणयेदेतेनमन्त्रेण ॥ उंयेकेचियतयूयेणवत्तैपितरोमसातेसर्वे
व्याघ्रमायादुसक्तुतिलमिश्रितो ॥ अत्रावस्यतमपयर्त्तयकिञ्चिन्मन्त्रावरं ॥ मयायत्तेनतायेनवृष्टिमायादुस
वृष्टिदति ॥ तिलतायजिलिद्वान् ॥ यथानाक्रिवाणायदक्षिणासिद्धवद्व्यादितिषेतपद्वतविधिः ॥
अथयश्चतीर्थकृत्य ॥ वायोः ॥ आदोद्यपवती ॥ येषुचोत्तरंमानसंविधिः ॥ आवस्यकुमारुत्तेनशिरस्था
मृद्ववारिणा ॥ उत्तरंमानसं गच्छेत्तत्रेणस्नान
साचरत ॥ उत्तरंमानसंस्तानं करोम्यात्मवित्युदये ॥ स्वयं
लोकादिसेसिद्धिसिद्धयेपिदृमुक्तये ॥ स्नात्वा
थतयोणीकुर्याद्देवादीनयथाविधि ॥ आवस्यतमपय
नंदेवर्षिपिदृमानवाधटयपुपितरः सर्वेमादृमातामरुदय ॥ अथार्द्धसपिण्डकीकुर्यात्स्वयंमन्त्रोक्तविधानतः ॥
अष्टकामुवद्वोत्त गयायाश्चक्रयारुनि ॥ मातुः ॥ अथार्द्धपृथक्कुर्यादिनात्रपतिनासरु ॥ वृद्धिद्याद्ववमात्रादि
गयायां पिदृपूर्वकम् ॥ पितापितामरुत्तैव तथैवपितामरुः ॥ मातापितामरुत्तैव तथैवपितामरुः ॥ माता

मरुत्तपितामरुत्तमातामरुकादयश्चतेषां पितृभूम्यादन्ते ॥ अथयमुपतिष्ठता ॥ उं तसोतानवेतत्तेसोमत्तोमरुत्तपि
णा जीवतामवेतानिधेवराडुकेतुस्तत्रपिण ॥ स्वयंनिवाचयिन्वाचस्वयंलोकांनयेत् पिदृत् ॥ मानसीरुसरोत्तम
स्मादुत्तरमानसी ॥ उत्तरात्मानसातोनीवजदक्षिणमानसी ॥ उदीचीतीर्थमित्युक्ततत्रोदीचीविमुक्तिर्द ॥ उदीचीमु
उष्टृष्टयद्वर्षिपिदृसेवित ॥ मध्वकनखत
तीर्थं पिदृणांमुक्तिदायकं ॥ स्नातश्चकनकवद्वातिनरोयातिप
वित्रता ॥ अतःकनखलीलोके स्थातंतीर्थमे
दुत्तमं ॥ तस्यदक्षिणतामरुतीर्थदक्षिणमानसी ॥ दक्षि
तामानसेवतीर्थत्रयमुदाहरी ॥ स्नात्वातषु
विधानेनकुर्याद्द्विष्टयकृष्टयक ॥ दक्षिणमानसेस्तानं
करोम्यात्मवित्युदये ॥ स्वयंलोकादिसेसिद्धिसिद्धयेपिदृमुक्तये ॥ अतःकनकनयेति स्नानमात्रादिमुक्तिदा
नतामिस्रयन्तमार्थं पिदृणां ताराण्यव ॥ पुत्रपौत्रधनेत्यर्थरापुराराथवृद्धये ॥ वरुणक्यादिषायाद्यद्यातना
यविमुक्तये ॥ दिवाकरकरामीरुत्तानंदक्षिणमानसे ॥ अनेनस्तानपूजादि कुर्याद्द्विष्ट सपिण्डकी ॥ क्वान

गया
ती

नाथमोनाकमिमंमत्रमुदीरयेत् ॥ कथवालो ननः सोमो यमस्यैवायमातथा । अग्निश्चात्तावरिषदः सोमपाऽपि च
देवताऽ॥ आगच्छुमरुतागधुमा तीरक्षितामिरु । महीयां पितरो ये व कुलेजाताऽसनातयऽते धौ पिा दुयदातारुमा
गतोमिगयामिमां ॥ फल्गुतीर्थं वजेतस्मान् सर्वतीर्थेति मोक्षं । मुक्तिर्न वतिकर्तृणां पिष्टुणां त्याज्यतऽसुराऽवस्मणा
पार्थितो विष्णु फल्गुकोद्यते वयुरा । दक्षिणां कृतं नूनं उद्वेकं फल्गुतीर्थकं । यस्मिन्नवति फल्गुगोऽकाम
वेदुर्लभं ॥ गृधिरनृगतिपरमात् ॥ फल्गुतीर्थं न निक्वली । तीर्थेनियानि सच्चानि भुवे न द्युस्विते १०
सुवा । तानि स्नानं समायाति फल्गुतीर्थं ॥ २१ सरु ॥ गंगपादोदकी विष्णोऽफल्गुत्यादिगदाधरऽवरुति
द्ववत्रयेणातस्मान्मन्त्राधिकं विदुः ॥ अथ धरुसाणां सरुत्रयऽसमावरेत् ॥ नासातकलमाप्नोति फल्गुतीर्थे यदा
पुपात् ॥ फल्गुतीर्थे विष्णुजने करोमि स्नानमाचरेत् ॥ पिष्टुणां विष्णुलोकाय मुक्तिमुक्तिं यस्मिन् ॥ फल्गुतीर्थे नरऽ
स्नानात्पौर्णस्नानमाचरेत् ॥ सपिण्डकी सस्त्रेर्न तेमदध्यापितामर्कः ॥ उन्नमऽग्निवायदेवाय, वज्रानपुत्रुषाय च ॥

अथोरवामदेवाय सद्योजाताय नमः ॥ नत्वा पितामर्कदेवं सत्रेणानेन पूजयेत् ॥ फल्गुतीर्थे नरऽस्नात्वा दृष्ट्वा देवं गदाधरं । आ
मानं पिबुति ॥ सार्द्धं तनूयै द्वे सर्वं पदं ॥ उन्नमो वासुदेवाय नमऽसं कर्षणाय च । यद्युन्नायानि बुद्धाय स्त्रीधराय विष्णवे । पश्चतीर्थी
नरऽस्नात्वा वस्त्रलो वनियेति च ॥ अमृतः पश्चात्तिऽस्नानं पुष्यवशाच्च लंघ्यते । न कुप्याद्योगदापाणे स्तस्य त्याज्यमपार्थकं ।
नगाच्छुण्डा वृक्षद्विष्णोन्तरमानसात् ॥ एतकुप्यान्तापोर्न फल्गुतीर्थे तदुत्तरं । मुण्डपृष्ठे नगाधस्तात्फ
ल्गुतीर्थे मनुजैः ॥ अत्रत्याद्यादिना सर्वे पितरो माद्रुमापुषु ॥ आद्याविति पश्चतीर्थी कर्मणि आद्यावुत्तर
मानसविधिः ॥ मन्त्रेति उन्नरमानसद्व्यादि सर्वं यकृतस्नानीयमन्त्रान्नरं पतिवामकृतकर्त्तव्यऽयक
ततर्थाणान्नरं, आखलं भवेत्यादि सत्रेण देवविधिना एकोऽतिर्देवः ॥ पित्रादिमातामह्यादिमातामह्यादिनां पार्थिवानां कृत्वाये
तन्मितावदक्यापिादेयदात् ॥ अष्टकालवेति ॥ अष्टकाक्षर्ये कक्ष्यारुके गयापुत्रं, समूषुत्रीणां पृथक् कक्ष्यादः । वृद्धी
ति श्राव्युदयिकं सावुपक्रमकं । गयाय पित्रुपक्रमकं, त्याज्यवरणमित्यर्थः ॥ अत्रवत्याद्येत्याद्येष्ट्यानां शाश्वतवस्त्र

ध
नी

प्राप्तिः फलं । उत्तरमानसस्य गयान्तिसेनान्वरत्नात्तत्र वशमी पत्रप्रसादो न धिउदद्यामया शिरे ॥ यन्मात्रायातयेत्येह
 तन्मयेद्वन्मन्त्रास्तं ॥ एषामक्षय्यद्विचोर्फलं पुष्करेषु क्षय्यशास्त्रमित्युक्तम्य एवमेव गयान्तिसेनदेवते प्रभुतीर्थ
 उत्तरमानसे मतंगयान्तिरे विष्णुपदे वेति विष्णुवचनात् ॥ सूर्यमिति पिष्टुणा सूर्यलोकतयन कामनया सूर्येन ते सूर्या
 ध्वनश्च काये मिति ॥ तत्र चोत्तयेन ॥ उत्तमो तानवेदयादिमन्त्रिद्वयार्थः ॥ तत्र दक्षिणमानसे त्रिधा
 वित्तं उत्तरताग उदीवी मध्यतागः ॥ कन खलदक्षिणतागे दक्षिणमानसे अत्र वतीर्थत्रये यत्वेकं ॥
 याद्वेत्तानेव पिष्टुमुक्तिः फली दक्षिणमा नरमानेव मुत्र ॥ ३० दक्षिणमानसे दद्यादि ॥ वक्ररु
 तेति श्लोकद्वयमधिकं ॥ नमामि सूर्यमित्यादि श्लोको दक्षिणा कंदरुनि मन्त्रद्वयवद्वलार्थः ॥ कथं बाल इति मन्त्र
 पठित्वा दक्षिणमानसात् प्रभुतीर्थं गन्तव्यं ॥ तत्र च देवाश्च मेधफलसमफलया प्रिकामनया स्नानं करिष्ये ॥ तत्फलं
 तीर्थमित्यादि मन्त्रः ॥ स्नानं तर्पणं कार्यं ॥ सुषोदीराणां नत्तरं वितरं यीण्यामीति ब्रूयाज्यं ॥ ततः पिष्टुमुक्ति

कामनया तत्र शार्द्धमर्कं करिष्येति कार्यमुदायार्थः ॥ तमेव येति एतदनन्तरं । मधुसूदा दक्षिणकुलर्कं पितामर्कं
 नमः शिवायत्यादि पठित्वा नमस्त ॥ पूजायत् ॥ फलुतीर्थेति । ततः पुनर्गदाधरं यायां फलुतीर्थे पित्रादिसहितात्
 विष्णुवपदतयन कामनया तत्र स्नानं बोधधरं यायत् ॥ गदाधरस्य यतिमास्तत्रापि तेन अधिकराणीत्तु तमुदयुष्ठा
 दिवेषित दुर्कं वायुपु ॥ अथ कुरुपीत्याद ता मुदयुष्ठादिरूपतः ॥ फलुतीर्थो दिव्येण नमस्यादिग
 दाधरमिति ॥ पर्वतफलत्वादिद्वयेणाथ किमादितः ॥ शिलापादादिद्वयेण यत्कोचकृतयाद्वितः ॥
 गदाधरादिद्वयाप्याय कुरुमादिगदाधरः ॥ दर्शनानन्तरं ॥ उत्तमो वासुदेवो यत्वादिना तन्नमस्कारिष्ये
 जनेष्टत्वा पिष्टुवद्वलं कगमनयेदित्यादि संकल्पवाक्यं कृत्वा उत्तरमानस उदीवी कनखलदक्षिणमान
 सफलुतीर्थे यथा कर्मसविधिस्तान्तर्गोष्ठवाततो दुग्धद्विष्टुत मधुखंडात्स केन यथा स्तनाष्टेन रयलमि
 तेन स्नपयित्वा पुष्पाफलवज्रालंकारैरर्चयेदित्यर्थः ॥ अथेतदनुष्ठानकर्म ॥ गयान्ति तीर्थादिनेष्ट

गया

नी

मृतीर्थस्नानादिदेवाद्यनार्त्तकर्मकृत्वा पवित्रोपग्रहपाणिशचमवारिणान्निरोच्य च । उत्तरमानसंगत्वा
ॐ ओं च पापद्वयकामउत्तरमानसेमानमरुद्धरिष्ये ॥ इति मन्त्रेण स्नानीयमन्त्रानुयतिवा ॐ उत्तरमान
सेस्नानकरोम्यामविशुद्धये ॥ सूर्यलोकादिसीसिद्धिः । सिद्धयेपिष्टमुक्तये ॥ यठिवा मन्त्रेण कार्यं ततस्तथेण ॥
तत्रचपित्राद्यजतिबुधस्तुवोदीरणाननुरं यीणयामीतिययोज्यं ततस्तथेणोषेदेवविधिना ॥ ॥
ॐ आवहमममययैर्न देवर्षिपिष्टमान वाः । पृथगुपितरः सर्वमाहृमातामरु ॥ दयइतियठिवा ॥ १२
एकोऽतिर्देयः ॐ अद्यामुकगोत्राणां पि त्वपितामरुयपितामरुनाममुकामुकशर्मणां ममुकगोत्रा
णां माहृपितामरुयापितामरुनाममुकामुकदेवीनाममुकगोत्राणां मातामरुयमातामरुवृद्धयमातामरुना
ममुकामुकशर्मणां ममुकगोत्राणां मातामातामरुवृद्धयमातामरुनाममुकामुकदेवीनां शाश्वतवृक्षयो
ऽपिकासाकयटपिकासावासादमरुकरिष्ये ॥ इति रिकव्या द्वादशदेवतयाद्वमाचरेत् ॥ मातामहोदि

१२

जिकवर्जमितिरेमादिशागयायांसर्वत्रैवमदुपुषवर्ज्य मितियाश्च शातत्रएसामन्यतमकुर्वं कृत्वा तद्वि
तादिष्युपविष्यममूलायाकुशानाम्नीय ॥ ॐ कव्यवालो नलः सोमो यमस्यैवायमा तथा । अग्निवा त्रावर्हि
षः सोमपाः पिष्टदेवताः आगच्छन्तु मरुता गा युवा । तीरक्षिताश्चिरा मदीयाः पितरो ये वकुले जाताः सनात
यः तेषां पिष्टयदानार्थमागतोऽसि गयासि मां ॥ ते सर्वे त्विमायाकुशार्द्धेनानेन शाश्वती । पठित्वा स
कृत्तिलोदकदानपूर्वकमावाहने कृत्वा एता नियाद्यादीनि ॐ पित्रादित्यो नमः पञ्चोपचारैः समीकृत्य
ॐ आवहमममययैर्न देवर्षिपिष्टमानवाः ॥ १॥ पृथगुपितरः सर्वमाहृमातामरु दयः अतीतकुलका
दीनां मयुदीपनिवासिनां । आवहन्तु वनालोकाद् दमस्तु तिलोदकमिति तिलोदकदानपूर्वमावाहने पुनः
ॐ पितामातामरुस्त्वैव तथेव्यपितामरुः मातापितामरुः चैव तथेव्यपितामरुः । मातामरुस्तपिताव्यमातामरु
कादयः ॥ तेषां ॥ तिनष्टतदाधिमधुजनयुतं मुष्टिमितशक्नु कृतमकपिडं मिलितेनोद्वा दशेनोदद्यात् ॥ ॐ ॥

गया
ती

पिष्टसूर्यालाकतयनकामउन्नराक्त्यनतिमरुकरिष्ये ॥ पूजायामथेव ॥ उन्नमोत्तानवेत्तत्रै सोमसोमज्ञाय
मो जीवताग्रवशनेश्वर राहुवेनुस्वत्रुपिण ॥ इतिमन्त्रेणततिपूजा ॥ मोनेनदक्षिणामानसंगवा ततोउदीचा
उन्नमद्यपिष्टमुक्ति कामउदीवीतीर्थस्तानमरुकरिष्ये ॥ स्नात्वातथोपिष्टत्वा ॥ पूर्ववदेवद्वा दन्नादेवतं नवदेवतं
षट्देवतं वा पावर्णाष्टिवा मथमकनखलंग वा ॥ तत्र उन्नमद्यपिष्टमुक्ति काम ४ कनखलतीर्थस्तानमरु ॥
स्नात्वातथोपिष्टत्वा ततः पिष्टमुक्ति कामन याथाद्वैकत्वा ॥ ३ पिष्टमुक्ति कामोदक्षिणामानसेस्तान ७३
मरु ॥ स्नानीयसर्वमंत्रान्ते ॥ उन्नमद्यपिष्टत्वा ततः पिष्टमुक्ति कामन सेस्तानं करोम्यात्मविशुद्धये ॥ सूर्यलोकादिसिद्धि
सिद्धयेपिष्टमुक्तये ॥ वक्रादुत्पादिपापोद्ययातनायविमुक्तये ॥ दिवाकरकरामीरु स्नानं दक्षिणामानसे
पवित्रासङ्गयत ॥ पूर्ववत्तर्पणं ॥ पिष्टमुक्ति कामनयाथाद्वैकत्वा ॥ उन्नमामिसूर्ययुगार्थं पिष्टुपांतराणाय
चापुत्रयोत्रधनेश्वर्य आयुरारोग्यवृद्धये ॥ इतिमन्त्रेणदक्षिणाकर्त्तव्यदर्शनं ॥ पूजावतक्कर्ममोनेनवक

कर्त्तव्यं ॥ समोनाकर्त्तव्यं ॥ उन्नमद्यवालो नल सोमायमथैवार्थमातथा ॥ अग्निध्यात्तवर्हिसिद्धसोमपाठपिष्टदेवता ॥
आगच्छुमरुतागायुष्मातीरक्षितास्त्रि ॥ मदीयाभपितरोयवकुलेजाताः सनातय ४ तेषां पिडय दानार्थमागता
सिमगयासिमां ॥ इतिदक्षिणामानसेपवित्रा गदाधरपूर्वदेवार्थं फलुतीर्थं तत्रव ॥ ३ दन्नाथमथयज्ञफलविलक्षण
फलयाप्तिकामः फलुतीर्थस्तानम ४ ॥ स्नानीय मंत्रान्ते ॥ उन्नमद्युत्पादनेकरोमिस्तानमादृतः ॥ पिष्ट
णां विष्णुलोकायुक्तेषुक्तियसिद्धये ॥ पवि त्वामहेतु ॥ पूर्ववत्तर्पणं ॥ पिष्टमुक्तये द्वादन्नादेवतं षट्
वर्तयाद्वैकयात ॥ मधुयवायदक्षिणावभृति पितामरु ॥ उन्नम ४ शिवायदेवाय दर्शनं युनुषायवाज
घोस्वामदेवाय सद्योजाताय न्रीतवे ॥ पितामरुयागमेत ॥ पुन ४ फलुमागत्य ॥ ३ पित्राद्यसहितात्मवैष्णवपदका
म ४ फलुतीर्थस्तान्वा गदाधरदन्तमरु ४ ॥ रागदाधरयतिमात्रयत्तु तदधिकरणी तत्तमुत्पृष्टादिनृपत्येति ॥
उन्नमोवास्तुदेवाय नमः संकर्षणाय च ॥ प्रद्युम्नायानिबुद्धाय श्रीधराय विष्णवे ॥ यणसेतूजन्त ॥ उन्नरमानसंगवा ॥ ३ पिष्ट

ध
नी

वदन्त्येकतयनकामः प्रथमीं स्नानमर्हं ॥ संकल्प्य उत्तरमानसे उदीच्यां कनरवलेदकिएमानसे फलुतीर्थे यथाक्रम
सविधियत्वे कस्तानते यत्ने कुर्यात् ॥ ततो गदाधरसमीपं गत्वा दुग्धादिपे वामुतेन अष्टोत्तरपमितेन गदाधरं स्नपयित्वा
पुष्पवस्त्रालंकारैरर्चयदिति ॥ एतेषां च कर्मणां मध्यं रात्रीं येषामुतेन स्नानायावश्यकमकरणं निश्चयं वाक्यम् ॥ यथा
शक्तिकायां एति ॥ पञ्चतीर्थोक्तम् ॥ ॥ पञ्चतीर्थी कस्यैकवायद्वितीयं दितीतकृत्यमाह ॥ वायो ॥
पुष्पमरुनिविधिः योक्तो द्वितीये द्विपमेव जेत ॥ ॥ धम्मरिणं तत्र धम्मोयिस्माद्यागमकारयेत् ॥ सततं वायं ॥ ७४
स्नानादुत्तरां एतादृशमाचरेत् ॥ गत्वा नवा मत्तं
थसादिस्य ॥ मया गत्य मत्तं गेस्मि नूपिष्टुणानि ॥ कृतिः कृता ॥ पूर्ववद्वृत्तीर्थे च कृपेयाद्यादिकारयेत् ॥ तत्कृपयुय
योर्मध्ये कुर्वन्नुत्रायतपिष्टुन ॥ धर्मधर्मेश्वरं नवा मरुवाधिपितुः नमेत् ॥ ॥ अयमत्रानुक्रमः ॥ स्नानात् ॥ ॥
मलाकगमनकांसाधम्मरिणगमनमर्हं ॥ संकल्प्य कृत्वा तत्र गत्वा मत्तं गवायां ॥ ॥ सर्वपापदयका मोमर्तगवायां स्नानमर्हं ॥

संकल्प्य स्नानार्थं ॥ पुष्करे स्नानमात्रं सर्वपापेभ्यः प्रतोतवतीत्युपक्रम्य एवमेवाफलुतीर्थे उत्तरमानसे मत्तं गवायां नि
तिविष्णुवचनात् ॥ स्नानार्थं एतद्वा ॥ ३ ॥ याद्वयपिष्टुपिकामो मत्तं गवायां एतादृशमर्हं ॥ प्रकृतपार्वणीं तत्र कृत्वा ॥ मत्त
नवायां मेवोत्तरदिगवस्त्रितीं ॥ मत्तं नेशं नवा ॥ अयमागं देवता ॥ सत्तुलोकपालश्च सा ॥ क्षिराशमया गत्य मत्तं गेस्मि नूपि
ष्टुणानि कृतिः कृता इति परिवा ॥ ३ ॥ पिष्टुपि
कृपयाय मत्तं द्वाया मेयकोणे क्षेत्रमध्ये
किंच ॥ तत्र गत्तं हृन्नुत्तरार्थं एतदेव
कर्मस्वर्गकोमो नमेदिति ॥ इति पञ्चतीर्थी दिनायि मदिनकृत्यं ॥ ॥ अथ पञ्चतीर्थी दिनात्तरत्तृतीयदिनकृ
त्यं ॥ वायुपुराणे ॥ तृतीये वदन्सरसिथाद्वद्वयसिपिण्डकं ॥ स्नानं करोमि तीर्थे स्मि नृण्यत्रयविमुक्तये ॥ आद्याय
पिण्डदानाय तथैषाया मरुद्वया ॥ तत्कृपयुपायामेयो कुर्वन्नुत्रायतपिष्टुन ॥ स्नानं कृत्वा कितोयुयो वलणे

गुया
ती

इष्टदत्तुत। कृत्वा वक्षसराः शार्द्धं वक्षसलोकं नयेत्येव नू॥ गोपवारसमीपत्वा आत्मा वक्षसकक्षिताथतेषीमे
वनमात्रेण पितरो मोक्षगामिनः॥ आम्रं वक्षसरोद्धूतं सर्वं वक्षस्य विभुम्॥ विष्णुद्वयं यसि श्रामि पितृणां श्रेयमु
क्तये॥ आमाश्च सिक्ताश्चितस्थं यथा एका किर्या चैव करिष्ये सिद्धा॥ आमस्य मूले सति तददना नोपनीया
विबुधमनुष्यः॥ यूर्यं यदक्रिणी कृत्यवा जपोया फलं लभेत्॥ वक्षोणं अन्नमच्छुत्वा पितृन् वक्ष
युरं नयेत्॥ उन्नमो वक्षो जाय जगद्गन्ता दिकारिणे॥ तन्नानां श्रुतिपुत्राणां श्रुतास्काय नमाने ७५
मः॥ ततो यमवलिनिष्क्रिप्ता मन्त्रेणानेन सय तः॥ यमवात्सरजो तो निश्चलार्थं हिसांभितो॥ ता
म्यां वलिं यमश्चामि पितृणां मुक्तिरुतेवे॥ ततः श्वानवलिं दद्यात्तन्त्रेणानेन नारद॥ देवस्वतकुलोद्धूतो द्वाश्चावश
वलोत्तुनो॥ तां वलिं यमश्चामि वक्षस्य पथि सर्वदा॥ ततः काकवलिं दद्यात्तुनः श्वानं समावेरत॥ ऐच्छेद्वाङ्मवाय
द्या॥ याम्नावेनैत्रोता मथा॥ वायसाऽप्यतिष्ठ कृत्स्नं भूमीपिण्डं मयो जितं॥ सपिण्डकमिति अक्रथापिण्डं सहितमि

त्यर्थः शतदिति स्नानं कृत्वा यूपपूजयामास्ये ततः शार्द्धं कुर्वन् पित्र्यं सारथ्यं तदत्यर्थं कृत्वा तिवक्षसरां सिसार्द्धं कृ
त्वा पितृन् वक्षसलोकं नयेदित्यर्थः॥ अतः योऽमुं फलं योऽसमुच्चय एकत्र वाम्नायात् गोपवारः॥ आमसित्यादि
रलोकं पतिवाङ्मात्रं केवकार्यं॥ सच निष्ठावारात्॥ वक्षसरोजलं नयत् नश्यत्॥ उन्नमो वक्षोणं इत्यादिव
क्षनमस्तारमन्त्रं॥ यमराजत्वादिरतद्वलि मन्त्रः॥ देवस्वतत्वादिः श्ववलिमन्त्रः॥ ऐच्छेत्पदि काक
वलिमन्त्रः॥ तदयं ययोगशापश्च तीर्थेदिनोत्तररुतीयादिनं फल्गुतीर्थे देवावतानन्तरं काम
कृत्वा वक्षसरां गत्वा उञ्जघपापक्रयका मां सिं वक्षसरां सित्वा नमस्कृत्य॥ उन्नमो वक्षोणं इति तीर्थे सि
द्धात्रयविमुक्तये॥ शार्द्धाद्यपिण्डदत्वा यतर्पणं यामलुद्वये॥ तर्पणी कृत्वा॥ अपिष्ट वक्षसलोकं नयनकामा
वक्षसकूपयूपयामास्ये शार्द्धं मरुं करिष्याद्वादशदेवैर्नवदेवैर्लक्षदेवैर्वा शार्द्धं कृत्वा॥ उत्तरमानस
देवक्रथपिण्डं दत्वा॥ अपिष्टमां कृत्वा मां वक्षसकक्षितां सवतमरुं करिष्या॥ उन्नमो वक्षसरोद्धूतं सर्वदेव

गया

गी

निरस्य युजातालनेत॥ शार्ङ्गकृत्वा गन्धपदेवस्मात्कार्कनयपिचुन॥ अन्येषां च पदेयाद्वीपिचुनखलपुंनयेत॥ सर्वेषां
काश्यपेशेषं विष्णुबुद्धस्यैवपदं॥ वस्त्राश्च पदं वापि स्रुतं तत्र प्रकीर्तितं॥ श्रीरंतेव समाप्तौ च तेषां मन्त्रं तस्मै॥ त्र्यम्बकं
सर्वत्र नृणां द्वैकं कर्तुं नारदा कथयन् पदं दिव्ये तारद्वानामुनिः पुरा॥ शार्ङ्गकृत्वा घाताद्वर्त्तपित्रादित्यस्य पिण्डकं॥ शु
क्लकृत्वा ततो रुक्ता पदमुष्टिं द्विजनिर्गतं॥ दृष्ट्वा रुक्मद्वयं तत्र पिचुनं शयमागतं शततश्च स्वमातरं शान्तां ता
रद्वान्मुपपृष्ट्वान्॥ कथयन् पदं कस्मिंश्च रुक्मकृत्वा पुराकरे॥ पिण्डो देयो मया मातृह्निमिपितरैव ह॥ ११
॥ शान्तावाच॥ तारद्वान्मरुता गपिण्डं कृत्वा यदहितं॥ तारद्वान्मृतं पिण्डं दार्ढ्यं कृत्वा यथा दत्तं शस्त्र
तो दृष्ट्वा ववीर्यपुत्रं देहि स त्वं समारसं कृत्वा ववीर्यं च जन्तुं ततो मे देहि पिण्डकं॥ शुक्लं ववीर्यं स्वरिणीययता
यत्नं समारसं॥ स्वरिणीं चाद्वयो वा दो कृत्रिणे वीजिनेततः॥ रुक्मयुक्तेन योनेन ब्रह्मलोकमुत्तारतां॥ तीष्ठा वि
ष्णोपदेशे षष्ठ्या द्रुयन्तं त्रिभुवनं कान्॥ शार्ङ्गकृत्वा विधानेन पिण्डदानाय चोद्यते॥ पिचुर्द्विनिर्गतं रुक्ता गया

निरसिन्नानुतो॥ तीष्ठा पिण्डं ददौ त्वमो गच्छि कारस्तु कारयेत्॥ शान्तनुष्यारुसन्नुष्टुः शार्ङ्गार्थेति खलोतवान्॥
त्रिकालदृष्टिं तव कुञ्जं विष्णुस्य गतिः॥ स्वेक्य मरणां वास्तु द्रुयन्ता मुक्तिमागतः॥ रामो बुद्धपदे रम्ये पिण्डार्थेण कृतो
द्यमः॥ पिता दत्तारथः स्वर्गात् यसा र्थं करमागतः॥ नादात्पिण्डं करं रामो ददौ बुद्धपदे ततश्च शार्ङ्गार्थेति विसाद्गीतो रामे दत्तार
था ववीर्यं॥ तारितो रुक्मया पुत्रं बुद्धलोकात्
त्रिरं कृत्वा पालयिन्वा प्रजादिकं॥ यशान्ता
र्वं कृत्वा मीकीटादिति रुक्मः॥ द्रुयन्ता दत्तारथः
श्रवामनं॥ रथमाग्रे स मन्त्रं च पिचुनं सर्वं शतारयेत्॥ गया निरसि यः पिण्डं यथा विना म्ना मुनिं द्रुयेत्॥ नरकं
दिव्यानि स्वर्गं च मोक्षमाप्नुयात्॥ गया निरसि यः पिण्डं नामीयत्र यमागतः॥ कथं मूलफलं दद्यात् दद्यात् नृण
नयेत्पिचुनं॥ पदानि यत्र दृश्यन्ते विष्णुदीनानि तद्वत्तः॥ शार्ङ्गकृत्वा तेषु पिण्डं स्तेषां लोकानयेत्पिचुनं॥ सर्वत्र मुंडपृ

गया

नी

वज्रोपमफलं ॥ गार्हपत्येष्ट्याद्यस्य रायस्य फलं ॥ आरुवनीयपदेशाद्यस्य मेधफलं ॥ सत्यपदेशाद्यस्य जोतिष्फलं ॥
 फलं ॥ आवसस्यपदेशाद्यस्य सोमलोकाफलं ॥ दूदपदेशाद्यस्य पिबुशकलोकनयनफलं ॥ सूर्यपदेशाद्यस्य पतित
 पिबुशकलोकनयनं ॥ कार्तिकेयपदेशाद्यस्य पिबुशकलोकनयनफलं ॥ अगस्त्यपदेशाद्यस्य पिबुशकलोकनय
 नफलं ॥ कौश्लपदेशाद्यस्य पिबुशकलोकनयनफलं ॥ कश्यपपदेशाद्यस्य पिबुशकलोकनयनफलं ॥ व्याहोयसं
 स्मृतकस्यपदेशाद्यस्य फलं ॥ ॥ अथ गया निरसि ॥ ॐ ध्यातुकामोऽस्य मुक्तशर्मणि ॥ स्वर्ग्याधिकामो ॥
 गया निरसि पिबुशकलोकनयनं ॥ ॥ इति सीकल्या स्वस्त्रोक्तवीत्याऽध्वने जलादिपिबुशकमुक्त्वा यनपर्यन्तं क
 मिक्रियात् ॥ तत्रैव ॐ ध्यातुकामोऽस्य मुक्तशर्मणि सोऽदयाधिकामो गया निरसि पिबुशकलोकनयनं
 ॥ सीकल्याध्वने जनीदिययन्तसमुक्त्वा यनपर्यन्तं कर्मकृत्वा एवैव पिबुशकपिबुशक ॥ अत्रचनसम्बद्धाद्यादरशाय
 नान्नायातयेति ॥ तत्रयेद्वक्त्राश्वती ॥ चक्रपुराणवाक्येन ॥ येषां नाम्नेतिसामान्यनाद्वचुरसात् ॥ एतच्च पिबु
 दानं जिह्वालोत मधुशय मूढपृष्ठदक्षिणामानसात्तत्रे ॥ गयाधरावासादियवेनोक्तापिनकर्तव्यं जोरुषा

तस्मिन्तीर्थयावत्साक्षात्कुर्यान्निरक्षतिवचनात् ॥ कौश्लपाद्वक्तुमुं डपृष्ठे ॥ ॥ यदाकिर्तोयेतशिलासविष्टाय ॥ वायुपु ॥
 तादृक्षासर्वलोकसुमरुपापोपियातकी ॥ यतश्चकमाधिकारीवत्याद्वक्तुमुं डपृष्ठे ॥ ॥ यदाकिर्तोयेतशिलासविष्टाय ॥ वायुपु ॥
 कृत्वाथतर्पणी ॥ सादसपिबुशकयेषां वस्तुलोकाययाति ॥ ॥ यदाकिर्तोयेतशिलासविष्टाय ॥ वायुपु ॥
 देवैकान्ताशिलापरिगच्छतिविष्णुसायुज्यं कु ॥ ॥ यदाकिर्तोयेतशिलासविष्टाय ॥ वायुपु ॥
 रुनिगदालोतत्वास्नानादिपूर्वकं ॥ सादस ॥ ॥ यदाकिर्तोयेतशिलासविष्टाय ॥ वायुपु ॥
 वस्तुपुरेनयेत् ॥ वस्तुवकल्यिताविद्याज्ञो जयेत् ॥ ॥ यदाकिर्तोयेतशिलासविष्टाय ॥ वायुपु ॥
 मय्युज्यवटेनश्च समाहितः ॥ पिबुशकयेद्वक्तुमुं डपृष्ठे ॥ ॥ यदाकिर्तोयेतशिलासविष्टाय ॥ वायुपु ॥
 कयवटेपिबुशकयत्तमं कुर्यात् ॥ गयालोतमेकतीर्थं गयाप्रकानेनवे ॥ स्नानं करोतिमुक्त्यर्थं सक्रियायत्तु रायुयो ॥ तदा
 तान्नपदकयाकयसर्गियापि ॥ फलं ॥ एका ॥ देवदस्याये यश्चेतयोगनिदया ॥ वालवधरस्तस्मै नमस्तु योग

गया
नी

न्यायितामंसारवृक्षशस्त्रयाशेषपापक्षयायव। अक्षयवक्ष्मदात्रेय नमोक्षयवदायवै ॥ कलौ साक्षरे खरे वालो काये
तस्माद्व्याधरः। लिगत्रयोद्वतश्च वक्ष्येथीयपितामरुम॥ नयेतिद्वुद्वपदं नवातंयपितामरुं ॥ गदालोलफल्मुय
वाले ॥ वायुपादेतेरमु स्यावन्निरोगदयावद्विधाकृती। यतःयुक्तालितातीथे गदालोलततश्मृत् ॥ रुतिनामकास्या
मुरस्यन्निराक्षिवागदाधरेणयत्रगदाधरेण यत्रगदाक्षालितातद्वदलोलनामकतीथमित्यर्थः। देत्यु
पाख्यानत्रुवायुपुराण ॥ रुतिरद्वोवक्ष्मयुत्रम पक्षेयेद्वुतमरुत। वक्ष्मादीमपसावुष्मा वरं वक्ष्वरश्चयान् ॥
देत्यादितेयश्च न्यायिद्विविधैर्मनुजैरपि कश्चनगालादिचकाद्ये रवधुश्चस्यमरुवतः। तथेत्युक्ता
नृरुतिनामरुतिदेत्यानयाजयत् ॥ इत्यवमकारोद्धेतिश्चमुरावक्ष्मरुरादयश्च। रुतिरेशराजिगुत्रुद्वरुतिंजहतीति
त्राहवेरुरिरवधौयं रुतिदेवाभुरेष्टमुराशावक्ष्माश्चमेषयक्ष्मरुतिरुन्यादियेनतं ॥ इत्युक्तामृततोदेवाविष्णु
वतागदायिद्वुश्च उपेक्ष्मजहतीतीर्थे रुतियोवुरजादयश्च। यक्षरतागदासादोदेवद्वेतागदाधरश्चगदयादेति

७२

सारुत्यदेवेत्यत्रिदिवंद्वौ ॥ गदालोस्तानं ॥ पक्षतपातान्नरं ॥ गदालोलद्व्यादिमंत्रं पतिवास्नायात् ॥ गदालोनेत्यादि
स्यापिण्डदानस्यापि वक्ष्मनयनफलं ॥ वक्ष्मतिअत्रादावक्ष्मयवदतठेत्यादि तस्यपिण्डाणामक्षयत् त्रिंशफलं। वास्नायातो
जने तस्यापिण्डवक्ष्मलोकनयनफलं ॥ ततोवदेनादन्नानतियुजा ॥ तत्रयत्तुर्कपिण्डवक्ष्मलोकनयनफलं ॥ एतन्नमस्कार
रेव ॥ एकास्मिन्निति मंत्रश्चाष्टतुस्कारश्च सारवृ
षदनयनं ॥ अस्यनमस्कारे कलौ साक्षरे खरे ताले
याक्षयस्वर्गमुक्त्वापिकासोगदालोलेस्तान
रे। स्नानं करोमिष्टु अर्थः सक्षयायमुवायये ॥ मक्षिवास्नायात्तुवा ॥ अथपिण्डवक्ष्मलोकनयनकासोगदालोले
त्यादिमरुं ॥ आर्द्रं कुर्यात् ॥ यदिपिण्डदानमात्रं कियते तदायवमेवमकव्यश्च ॥ पिण्डदानत्रुद्वमृत्रोक्तविधिना ॥
कार्यं तोक्षयवद्वेगत्वा तमूतमरुति तेभाहोवाक्ष्मायादुत्तरदिशागे ॥ ३ पिण्डाणामक्षयवृष्टिकासोऽक्षयवद्वेत्या

दमरुं करिष्ये ॥ इति दानं ॥ ॐ पिबुवस्त्रलोकनयनकामो ब्रह्मकलितो ब्रह्मणो जयिष्ये ॥ सौकल्या तानुत्री नूतो ज
 गया ये । तदलाते वास्त्राणां नरसपि ॥ ॐ ३ कोटि वास्त्राणां तो जन जन्म फल समफलया पिका सोऽक्षयवट एका वास्त्राणामरुं
 तो जिष्ये ॥ सौकल्या तत्रैक वास्त्राणि तो जयेत् ॥ वायुयुः ॥ एकस्मिन् तो जित विये काटित वतिला जितेति ॥ ३ पिबुवस्त्रलोक
 नयनकामो वट न्याय नमरुं करिष्ये ॥ सौक
 य्यात् ॥ न तो ॥ ३ एका एके वटस्यायेय ४ शते
 रट्टक श्रायाया शेष पाप कृया पव ॥ अक्षय
 त्वस्त्रपुरनयनकाम ४ य पिता मरुत मस्कार मरुं करिष्ये ॥ सौकल्या ॥ कनो मारुस्त्ररा लोका इति न मस्कारं कु
 यात् ॥ तथा ॥ त्रयोषितोथ गायत्री तीर्थे मरुत नदि स्थिते ॥ गायत्र्यां पुरतः स्नात ४ योत ४ संस्था सा माचरेत् ॥ एतद्
 सपिण्ड कं कृत्वा तये द्वास्त्राणां कुलं । तीर्थे समुद्यते स्नात्वा सा विद्या ४ पुरतो नर ४ सश्चो मुपास्य मश्चा क्रमेण

नये कुलशतं दिवं ॥ याची सरस्वती स्नात नरस्वत्या ततो यतः ४ संस्था मुपास्य साया क्रितये न सर्वज्ञतां कुलं ॥
 बद्धु जन्म हतान् सश्चालो पाप्मनः त्रिसंध्यं कृत ॥ विनालायां तस्ति रुने तीर्थे च तरेत ॥ एते पदार्था किं ते मुष्टे
 पुष्टे गदाधरसमीपत ॥ तीर्थे कानागं माया गिरिका मुखे बुव ॥ एतद्देवा पिण्ड देव ब्रह्मलोकां कुलशतं नये
 त्वा स्नातो गोदो वतराणां विसृष्ट कुलमुद्धरे
 रिणां द्यूत कुल्यां मधु कुल्यां तथैव च ॥ युक्
 कर्दडे पिण्ड दक्षस्त्राण्येत्येव न ॥ मा कर्दये
 स्त्रुत्या दृष्ट मात्रां सौतान नरकं च दिवं नयेत् ॥ दत्तु क्वाय ययो पाण्ड ४ न्नात्यंत पदमयं य ॥ द्यूत कुल्यां
 धु कुलां देविका व मरुत नदी ॥ निलायां स्रजता तत्र मधुयवायकी तिंता ॥ अयुतं ह्यश्वमेधनां स्नान कृत्वा त
 नर ४ ॥ तयोपि च पिष्टगां शार्द कृत्वा सपिण्ड कं । मरुसं कुलमुद्धृत नयेद्विष्णु पुरं नर ४ उद्दिष्टा ४ स्त्रे यजाव

गया
नी

पिष्टादनायेजरायुजाशासधुयवांसमासाद्यमृताविष्णुपुरंययुशदशाधमेधिकरुंसतीर्थयाद्रीदिवनेयेत॥
दनाथमधिकरुंसो नन्वानिवपुरंखजेत॥ मतनवायाश्चपरे त्याद्वकडुभतायवेत॥ निर्मथाग्रीनशमीगते
विधिविष्णु॥ देति॥ सरु॥ मथोयडीरिततीर्थ॥ पिष्टाणामुक्तिदायकं॥ तथ्यनातिपिण्डदानाच्च स्नानकमुक्तिमा
युयात्॥ पिष्टनस्वर्गनयेत्यीत्या रामेना करकेनावो॥ गयाकूपेपिण्डदानादथमेधफलंलतेत॥
तस्माकृपाइसनाथस्नानान्नारयतेपिष्ट न॥ धातयादेनि॥ दीराया॥ संगमेस्नानकृन्नरशथा ५१
धीरामयुक्करिण्यविष्णुलोकांनयेत्यिष्टन॥ सुषुम्नायामिरुकाश्या त्रिसप्तकुलमुद्धरेत्॥ स्नाता
नन्वावनिष्टनं तस्यतीर्थेश्वमेधनाक॥ पिण्डयोधेनुकारण्य कामधेनुपदमुवा स्नातानवाकामधेनुं व
क्षलोकांनयेत्यिष्टन॥ कदमेनगयानातो मुण्डयुष्ममीयत॥ स्नात्वात्याद्रीनयेन्स्वर्गं पिष्टनन्वाववाडि
काम॥ फलुवाणं शशांनारुखं संगसादीनामर्च्य च॥ गयागजोगयादित्यो गायत्रीवगदाधरशगयागमानि

रस्येव पक्षयामुक्तिदायका॥ गयायानुवृषोत्तमोत्रिसप्तकुलमुद्धरेत्॥ यत्रतत्राश्वितोविय उदितोविजितेन्द्रियश
आदोरादाधरधायनूयाद्विण्डादिकारयेत्॥ कुलानिनातमुद्धत्यवृक्षलोकांनयेत्यिष्टन॥ ततोदयोदनेनवदद्या
नैवेद्यमुत्तमम॥ जनादनाथदेवायसमर्प्यद्यो नयेत्यिष्टन॥ नमस्कारंयुजयिन्वातस्त्रावेवयथाविधि॥ दद्यान्निक्षि
यपिण्डांस्तुतच्छेषोवजीयतां॥ देत्यसामुण्डयु ष्टेयसमादीनामस्त्रिताशिला॥ तस्मान्नोमुण्डयुकोदि॥
पिष्टुणांविष्णुलोकादशरामंवनंगतेशेलमारत्य तरतश्चित्त॥ पित्रापिण्डोदकीदन्वा रामेशश्चायतत्रव॥
स्नात्वातन्वाथरामेनी रामसीतांसमाहितः॥ त्याद्वपिण्डयदानश्च कृत्वाविष्णुपुरंखजेत॥ पिष्टुमिस्स
रुधममाकुलानांवनशते॥ नीलादक्षिणरुमेवश्चापित॥ कुण्डपर्वत॥ तत्रत्याद्रीदितासर्वाच्यिष्टनवृक्ष
पुरंनयेत्॥ कुण्डनाथतपस्तप्यं सीताद्वेदक्षिणगिरो मार्तंगस्यपदेषुपिण्डय॥ स्वर्नयेत्यिष्टन॥ रामेरुमेनीला
याथस्वन्नकोविष्टतागिरि॥ उदयाद्विरिरानीतोच्चजस्तनमरुतमना॥ स्नापित॥ पिण्डयमत्रपिष्टनवृक्षपुरंनयेत्॥

ग

नी

कुण्डे चरत्तल्यकी तत्र स्वात्मानं तपसे कृतं । वस्त्रा तत्र वसा वित्री कुमारा चोद्धितस्त्रिंशः ॥ हारु हारु हारु यत्ततयोगीतनादं
 युचकिरे ॥ स्नातो गस्त्यन्यसम्प्राप्ते सावित्री समुपास्य च । कोटिजम्भतवे द्विप्रोधनाद्यो वेदपारगः ॥ १॥ अङ्गस्तस्य ये दे
 स्नातः पिण्डो वस्त्रलोकगः ॥ पिच्छति ॥ सरुक्षमात्मा युज्यमानो दिवौकसे ॥ वस्त्रयोर्नियुविश्यान्ननिर्गन्धस्तुमान
 वशापरं वस्त्रसयातीरुविमुक्तो यो निर्मलकटा ॥ नया गया कुमारश्च वस्त्रार्पणततेतरशसो मकुण्डोति ॥
 षेकाद्यैः ॥ सोमलोकं नयेत्यिच्छन् ॥ वलिः ॥ काक ॥ निलायश्च काकत्स्युणो मोक्षदः ॥ स्वर्गद्वारे श्वरं तत्वास्व
 ग्रीद्वक्ष्युर्नयेत् ॥ पिण्डो वस्त्रगंगायां नि ॥ मलिः ॥ सतेयत्यिच्छन् ॥ निलायां दक्षिणे रुमेतस्मकठम
 क्षरयत् ॥ धर्मजिह्वत्रचरु रसना मसमकारयेत् ॥ यदा सोतस्मकटादि तस्मिन्नाना ननु ताकदशावदेव देवस्मृत्रस्त्रि
 तस्य प्रपितामरु ॥ तदयेन किं पीडं पश्चिमैकपित्तानदी ॥ कपिले गो नदीतीरे ॥ उमा सोमसमागमे ॥ कपिला
 यां तरश्चान्वा कपिलेशं नमद्यजेत् ॥ त्याज्यदः स्वर्गता गीस्यात्तदेनी कुण्ड एव च ॥ गौरा च मंगला तत्र सर्व

सोताय दध्निदा ॥ ॥ जनाद नोत्तस्मकटे तस्मरुस्तेनुपिण्डः ॥ मञ्जुणा वात्मनो न्येषां सवे तापितिलैर्विना ॥
 पिण्डे वदधिसमिधं सवेति विष्णुलाकगः ॥ आत्मानं यिच्छति ॥ साद्वि विष्णुलोकं तयेन्नरः ॥ एष पिण्डो मया दत्तम्
 वरुमेजनादने ॥ गयाया दध्नि योदयं सद्यः पिण्डं मृते मयि ॥ यस्तु पिण्डो मया दत्तं तन्वा मुद्विश्य जनादने दिदि
 व गया श्रीपतिस्म तस्म मृतेतुर्त ॥ जनादने म ॥ मस्तेस्तु नमस्ते पिच्छ्रपिण्डो पिच्छ्रपात्रनमस्ते तु नमस्ते मुक्ति
 रुतवे ॥ गयाया पिच्छ्रपात्रस्त्रयमवजनाद ॥ नः ॥ तद्विद्यायादरी काक्षं मुच्यते समात्रयात् ॥ नमस्ते
 युगदरी काक्षमाणत्रयविभावकालक्ष्मीका ॥ नूनमस्तेस्तु नमस्ते पिच्छ्रपात्रदः ॥ युगदरी काक्षमय्योस्वयं
 गः ॥ स्याद्जनादने ॥ वामजा मुवसं पाद्यनुवा तीर्मजनादने ॥ त्याज्यं सपिण्डं कृत्वा ॥ तादृति विष्णुलोकताक ॥ निला
 यारामदा देवु प्रतक्कटागिरिदृता ॥ धर्मराजेन प्रापाद्या ॥ गिरियेत निलाययः ॥ पादे नदरे निक्षिप्त्वा ॥ निलाया ॥ १॥
 तत्तारतः ॥ येतता वस्त्रूपन करग्ररुनकारण ॥ धृष्टकिंतांश्च वरुवा विद्युकारिन एव च ॥ त्याजादिकरणं च ॥

यया
ता

पिच्छतीर्थे विमुक्तिर्दं ॥ गतश्च नीलादिसमाकाल्ये तक्कटश्च विवर्ततां ॥ येतक्कटश्च तत्रास्ते देवास्त्रये पेशश्चेताः ॥ आर्द्धपिण्ड
कृत्वा तश्चेतवा सो वृषे त्येद न ॥ कीकटेषु गया पुण्या युराणं राजगृहं वनं ॥ यवनस्यास्य सुष्ठु गणो नदीव्यापायुनश्च
ताः ॥ वेङ्कटो लोहदं दत्तगिरिक्कटश्च शो न ग ॥ आर्द्धपिण्डादिकं तत्र पिच्छं च ह्युरं नयेत् ॥ नीलादिकं पादे
कुट्टं च कटो गिरिधृतं ॥ धर्मराजेन स्वस्वैर्य
रुषयश्च ॥ अतो गिरिधृतं च कटं सुत्रं च ध्वजः ॥ करणाय ॥ शुभा वृत्तं ॥ शुभं च पतंसीं सिद्धास्तपश्च कृत्वा
तत्रं च ध्वजं गत्वा प्राप्नुवन्तः ॥ दिव्यं च जेतु ॥ निव ॥ दृष्ट्वा शुभं च रत्नावायाति शीतो ॥ युरं नरः ॥ ३
देत गिरिणा आकाशं तस्य नीलोदरं ॥ तत्रास्ते गजं च यथा विद्युन्ना विद्युन्ना नाना ॥ तद्दृष्ट्वा मुच्यते विद्युः ॥ पिच्छं च नी
वयुर्नयेत् ॥ गायत्री च गयादित्यं स्तोत्रं च दृष्ट्वा दिव्यं च जेतु ॥ ब्रह्माणीत्यादिपालं च दृष्ट्वा स्यात्पिच्छं च तारकं ॥ नातो
च पिण्डो यश्चो पिच्छं च ह्युरं नयेत् ॥ नितं विमुक्तं च दृष्ट्वा अरविं च वनं च तत्तत् ॥ मुंडं च ध्वजं च विद्याडी दृष्ट्वा पापं विना न

यत् ॥ क्रोश्वद्वापनहि मुनिमुंडप्राप्ततापाइ काराद ॥ तस्य पादं कितायस्मा क्रोश्वपादं इति स्मृतं ॥ स्नात्वा जलाशये तत्र न
 ये कुलनातत्रयं ॥ जपाखितति पूर्वदिन कृताय वासा ॥ गायत्र्या दूति ॥ गायत्री च गायत्र्या मसं धेत तस्मिन् मुखपादे नो मरु
 नद्या गायत्री तीर्थं तत्र स्नानायात् संध्यो पासने कार्यं ॥ सपिंडकमिति याद्वयुर्वोक्तं पिण्डदानं संहितं तत्र कार्यं ॥ कुलं
 ब्राह्मणात् नयनश्चात्र फलं ॥ दूद्वचुचिन्नात अ
 नं ॥ फलं च विश्वविद्यायां स्वर्ग इति ॥ तत्र च य
 ध्यां स्नानात् संध्यो पासने कुलशतं स्वर्गं नयनी फल
 सन्ध्या पासने कुलसंस्तुतं जतानयनी फलमिति यथं ॥ वदिति ॥ सन्ध्यात्रयवचने वदुर्जनं कृतं सन्ध्यालोपजनितं पापविमुक्तिः
 फलमिति यथं ॥ विशालाया मिति विशाला द्वितीये सप्तके इत्यंतरं ॥ सप्तकाद्विपिण्डदाने वा कुलसप्तवक्ष्यं लोकमिति य
 थं ॥ स्नान इति गोकार्या वैतरण्याश्च प्रात्यक्षमेकं विनाति ॥ कुलोद्धारः फलमिति यथं ॥ वैतरणी च तस्माद्दक्षित

देवतदीपवैतः अत्र च सप्तावरणे आचारप्रश्नोर्मत्रशयासोवैतरणीनामनदीत्रैलोक्यविद्युता। सा तृतीया मरुता गपि
 नृणां तारणाय वै॥ अत्र च पित्रादिनरकोच्चाणां कामनया गोदानमया चरन्ति॥ देवतद्यामिति॥ देवतद्यादिनरकोपिष्ठ
 दाने यत्कोपिष्ठं नयनी फलं॥ मां कृडयेति मां कृडियस्य कोटीशस्य च नमस्कारे यत्कोपिष्ठं तारणी फलमित्यर्थः
 ती दृष्टेति पांडुशिलादन्तेन नरकश्च पिष्टुतव स्तुर्नयनी फलं॥ इत्युक्तिरित्यत्राद्यस्य पाण्डिशूनाश्च ताव
 यपद्वयवशात्॥ पाण्डुशिलायाश्चेतादृशा फल मित्यर्थः॥ पाण्डुशिलानेयं पितामहसमीपं च वयं क
 तने॥ दृष्टकुल्येति एताश्च तत्रोमुष्टुष्टुदकि एतां गेनीलासंगतासंगतामधुस्यवापदवाद्यातवन्ति। त
 स्याश्च स्नानेऽस्य मेधायुती फलं तयसोसपिण्डकथाद्वेचप्रत्येकसप्तकुलोद्भवा कामविष्णुलोकनयनी फलं॥ उद्दिदा
 इति मधुस्यवायसि चने विष्णुपुरगमनं फलं॥ दशाश्वमेधिके रंसतीर्थचित्राद्वेयत्वे कीपिष्ठं नयनी। दशाश्वमे
 धस्य रंसस्य नमस्कारे यत्कोपिष्ठं वपुरगमनं॥ पितामहदक्षिणामरुतानद्यां दशाश्वमेधः॥ मर्त्यस्य पदे दशाश्व

वाक्त्रैलोक्यालाकतागिर्वंतवतीत्यर्थः॥ निमिषेति॥ मया कृडयेतानाकृडमुक्तिरेव तर्थात्तावपिष्टुणां तथापिष्टुदनाच्चेते
 र्वा मुक्तिरित्यर्थः॥ अत्र नृपर्वतसमीपे मथनं कृडयेति नृपतिरा मेश्वरस्यांगारके श्वरस्य च नमस्कारे यत्कोपि
 नृस्वर्गनयनं गयेति। गयाकूटोपिष्टुदनुस्त्वमेधफलयापिः॥ अत्र यथमवर्षात्तरपतितादीनां च पित्रादीनां
 पिष्टुदानं तद्गतस्वर्गनयनं कामनया क त्वेवं॥ कियते पतितानां च गते समस्तरेकवित्। देना धर्म
 यमाणा मया कृणु वृत्तिपामात्रे ए पादकृये वायाद्वरुरिरुसरनू॥ वरुण॥ ॥ शृंगि
 दृष्टिनखयाहविषवद्विस्त्रियाजले॥ अ इरात्यरिरुर्त्तवा॥ कुर्वन् कीर्तिमृतस्य यथानागानां विधि
 र्गं कुर्वन् रुतस्यायथविद्युता॥ निष्टुहीतः स्वयं राजा वीर्यदोषेण कुत्रचित्। परदारात्रमन्त्रश्च द्वेषात्तत्पतिनि
 र्हताः॥ असमानेयसकीर्तिश्चाण्डालाद्ये विग्रहः॥ कृत्वा ते निर्हतास्ताश्च वाण्डालादीन् समाधितापान् नाराधिति
 पदाश्चैव पाण्डा कूरुद्वयम्॥ क्रोधात्पापं विषं वदन्ति शत्रुयुग्मं न जलं॥ गिरिष्ठकृपया तत्र ये कुर्वन्ति नराधमाः॥

गया
ती

कुशिल्यजीविनोयेवमूलालंकारधारिणाः॥ मुखे तगाथयेके विक्लीवपायातपुंसकाभवस्तदादुरुतायेतुयेवापि
वास्त्राणेरुताशामरुपातकिनोयेवपतितप्रेयकीर्तिताशार्ष्ट्यादिति॥ क्रीडय्येणद्याडपिषात्प्रीडाजगलि
कचातिमानेन वृद्धिनाममत्रिकवानिमानेन प्रियायावनमदेन जनेचक्रिसत्ररणादिना विद्युतेति शोकादेश्विद्यु
त्पातसंगीकृत्यतद्देशगतेरुताविद्युद्धतः॥ शरो नारिकेलजलकैर्युरचटितपानकविशेषो विषयति
मः॥ पार्षडोन्नयीवाद्याकुरबुद्धिः यावङ्गी तपरा निष्कृति का॥ कुशिल्यजावास्त्राणादयशांसन्तत्यमा
दिनिन्यजीविकाः॥ मूलाक्षधारिणाः॥ वाक्त्रादयशा एवसन्तोवधस्तानविद्वतादिति॥ तस्मादिति तत्
कूपनस्मान्नानेपिष्टाणानरकातावर्णन॥ धौतपादद्विति धौतपादेनिदीरायाः संगमेव। सपुष्करिणीनाम
केस्तावापित्रादिश्याद्धकरणविशिष्टएवपित्रादिश्याद्धकरणविशिष्टएवपित्रादिश्वस्तो कनयनफलं॥
सुसुप्तायां श्याद्धस्यत्रिसप्तकुलोद्धारशफलं। सुसुप्तागयायामसमर्थे स्नातदतितस्य वनिष्ठस्य तीर्थे तेन वनि

2

शुक्रादेस्तावावसिष्ठेनमस्कारेअथमेधनुर्वा॥ यक्षवदोत्तरेवसिष्ठस्यमः॥ वसिष्ठकुण्डेवंसिष्ठेसुरो। पिण्डद
तिधनुकाराणेपिण्डदानस्य। कामधेनुपदेषुपिण्डदानस्य। कामधेनुनमस्कारस्यवयत्येकं पिण्डलोकनयनं
फलमित्यर्थः॥ कर्दमानेगयानातो तथापुण्ड्रसमीपेस्तानपूर्वकथाद्विष्टस्वर्गनयनं। चण्डिकानम
स्कारे तथेवफलं॥ फल्गुशस्यवाडीनास्य संगमेनास्यपत्येकं स्वर्गनयनफलं॥ गजागजद्विति एतेष
द्वयायां विमुक्तिदायकाः॥ पूजापरवर्षे परणात्॥ गयाबुमहानदीदत्तनदीउदीचीकनखतनद्या
मथसर्वतीर्थनिस्तराः॥ गयात्रिरस्तुनग कूटयक्षकुण्डोत्तरमानसमथगतं। गयायात्रुवधोवसर्गस्य
कविशक्तिकुलोद्धारः॥ गयायांयत्रकुत्रचित्यदेनोत्पादपिण्डदानेपत्येकं कुलशतस्योद्धारपूर्वकस्वर्गनयन
फलं। तरताथमेमरुनद्यास्तावा रामनीरामसीताश्चदृष्टानवावो रामराममरुवाह्यतादिपतेतिपिण्डदाने
वपिष्टाणां वरुणिनं॥ शिलेति शिलादक्षिणरुमेकुण्डेनामापर्वतः। तत्रथाद्विपिण्डदानेवपिष्टाणां वरुणपुरन

यनंतवतीत्यर्थः॥ मतंगस्येति सीताद्विद्विणे गिरौ मतङ्गपदे पिण्डदानात्॥ पिच्छस्वर्गनेयनंतवेदित्यर्थः॥ वा
 गया मरुमृदतिशिताया वा मरुस्तेजश्च पर्वते पिण्डदानात्॥ पिच्छस्वर्गपुरनयनंतवतीत्यर्थः॥ कुण्डमुच्यते कदति
 तत्र उच्यते कुण्डसंस्थां क्रान्तां सावित्रीनामकं मध्यां क्रान्तिं कृत्वा कौटिल्यनामकं नभनाद्ये वेदपारंग
 वियर्चनफलमित्यर्थः॥ अगस्त्यस्येति स्ना
 तवस्त्रलोका गमनफलमित्यर्थः॥ सो
 कनयनंतवतीत्यर्थः॥ वाविरिति का
 स्वर्गद्वारे स्वरत्नमस्कारात्॥ स्वर्गद्वारं स्वस्त्रलोकाया धितवतीत्यर्थः॥ पिण्डददति॥ आकाशगर्गाया
 पिण्डदानेन पुनर्मन्यपिच्छस्वर्गनेयनेतरतः॥ शितायामिति येत शितायाद्विणे गिरौ मरुतस्म कृत्वा मा
 पर्वतः॥ तत्र तस्मान्मानात्॥ स्वर्गनेति वतीत्यर्थः॥ तददति त्वेवात्रोन्नतयवद्वेष्ट्यरूपपितम्

६६

द्वायेनुकीणीकुण्डात्ततः॥ पश्चिमकपितानाम्नी नदीतन्तीरे कपिलेश्वरः॥ तमेतितस्यां नद्यं॥ ५॥ सा सोमसमागमे स्नाना
 कपिलेश्वरमस्कारात्॥ सच विश्वजिन्नायान् स्वर्गदत्त्यर्थः॥ श्याद्वदति माद्वेश्वरीकुण्डे चकाराङ्कुकीणीकुण्डे च श्या
 द्वा कर्तुं स्वर्गनेति वतीत्यर्थः॥ गौरीवितितत्र माद्वेश्वरीकुण्डे मंगलात्तत्र पूजनात्॥ सर्वसोताया धितवतीत्यर्थः॥
 ॥ द्वातितीर्थविन्नामणोचतुर्थो गययकारः॥ ॥ ६॥ ३० ॥ ॥ उन्नतमथीश्वराय॥ सर्वसारिणी
 नरकपावकदह्यमाना मालोक्य मौलिनि
 रासा मन्त्रीकनगरीमनिशं सरासि॥ ॥
 तोरम्यासदाममयुरीगिरिराजयुत्रि॥ अत्रागता विविधदुःकृतकारिणोऽपि पापकरो विरजसः॥ यतिताम्रि
 त्वाः॥ शार्दूलगुह्यतमं क्षेत्रं सदा वाराणसीमम॥ सर्वेषामेव जन्तूनां रूढं मां हि सा सर्वदा॥ ॥ सुन्दर्यु॥ उन्न
 द्युगोद्युगुत्तम्यगतिन वृत्तं न्यासापहारिकुरुकादिनिषिद्धद्वान्तिः॥ सर्वसात्त्विकपाशविमुक्तदेहो वाराण

का
नी

सीमसपुरीसमुपैतिलोकः॥ द्वेत्रंममेदं सुरसिद्धं संयायामत्यं मुक्ततयतावात ॥ रयातोतवेत्सर्वस्व
वासुराणां मृत्ययायात्यरमं पदं सुशां द्वेत्रं सिनिवसन्ति यस्मिन् नोत्तमासदामानवाः पश्यतो च रुमाय
रनश्रुतयः सन्नासदासमयाते मत्यं तव दुःख पाशरहिताः संशुद्धकर्मक्रियातिवासं तव कर्मजालगहनं विच
निमोक्षं परी ॥ द्वेत्रं मानमा मन्त्रायुः ॥ द्वियोजनमथाद्वैतपूर्वपक्रिमताश्चित् ॥ अद्वैतयोजनविस्तीर्णद्वि
तात्ररतः स्मृतः ॥ वरणाशीनदीयाव साचल्य
तया ॥ द्वियोजनश्रुतं द्वेत्रं पूर्वपक्रिमतः ॥ द्वि
तामिनदीयावयाचल्युक्तनदीतथा ॥ तीमचण्डीकसारत्यपर्वतेश्वरमूर्तिके ॥ वक्रं पु ॥ वरणावायसिधेवदेन
द्योसुरवृत्ते ॥ योजनं विद्विवावृद्धिमुत्प्रेवमृतपुदः ॥ अत्ररालतयोः द्वेत्रं तृसावायविशान्ततः ॥ पञ्चक्रोश
प्रमारादु द्वेत्रं दत्तं मयातव ॥ स्तत्रयु ॥ वक्रः क्रोशं चतुर्द्वि द्वेत्रं मेतत्यकीर्तितमा योजनं विद्विवावृद्धिमुत्प्रेवका

६६

लः स्मृतं यदं ॥ कथ्यते दत्तपरिमानतदं ॥ असीवरणयोर्मध्ये वाराणासी द्वेत्रं नियमएव तेनासीतः पूर्ववरणातः
प्रत्याक्षरणासीमन्त्रयः ॥ अपनन्नृत्तं रक्षयं डिसिचोडितरमसा दक्षिणं शंक्रु कर्णोत्तुं कारन्तृत्तरीमसा दक्षको
दोस्तुतीश्रान्तिं सवित्रा मन्त्रपञ्चणि ॥ लिङ्गपु ॥ पिङ्गलानां मया धाडी आग्नेयी सायकीर्तिता ॥ शुक्लासरिच साक्ष
यां लालाक्केयि श्रुतिरुति ॥ द्वाडानां मनीषुया नाडी सा सोम्यासीयकीर्तिता ॥ वरणा नामसाक्षया केशवा
यत्रतिष्ठति ॥ आर्त्या मध्ये उयानाडी सुशुम्ना सायकीर्तिता ॥ मन्त्रोदरी वसाक्षेया ॥ विश्वेवतत्पुकीर्ति
ता ॥ वाराणास्यां पूर्वदिशि द्वारदे सित्रावबुण काना मर्लिङ्गद्वयं ॥ सित्रावबुण नामानो धुवद्वारे च वसुधिता
विति ॥ लिङ्गपु ॥ ॥ एवं लालाक्केयवयोः शुक्लतदी वरणा तीरमयोर्मध्ये मन्त्रोदरी विद्विर्ते ॥ असीवरणयो
र्मध्ये वाराणासी द्वेत्रं वर्डलाथः ॥ मन्त्रो ॥ विमुक्तीनमयायस्मा मोक्षतेन कदाचन ॥ मरुक्के च सिद्धयस्मादविमुक्त
निति स्मृतं ॥ ययागादपि तीर्थयादिद्यामवमरुम्भर्ते ॥ अलयायासनचवात्र मोक्षयाप्तिः प्रजायते ॥ नानावर्णावि

का
नी

वर्णोद्यं डा चार्थे जुगुप्सितशक्तिविषेऽयुर्वदेराययकृष्टेऽपाते केन तथा ते यजं परमं ते सामविमुक्तं विदुर्वे वाऽडुष्टा
धादीनकपणान्यायानंदुःकृतकारिणो देवो नृकी पद्मासवन्नियत्याशुपरंगतिं ॥ वरुण्यु ॥ क्षेत्रमथाद्यदार्गमगति
श्रुतिसरित्यति ॥ तेन सामरुती युष्मायु रात्रुदुत विद्यति ॥ युष्मावोदद्वरवी गंगा यावी च वसरस्वती ॥ उदद्वरवी या
जनद्वे गकृते जाद्रवी यदा ॥ तत्र ते विवुधांस
य ॥ स्तस्मिन्नुत्थिते ये गन्तुमिच्छन्ति तेषां लोकोत्तमो दिवि ॥ अत्र
क्षेत्रमथादिति वचनाद्यद्यपि वाराणसी म
वद्वेन चोत्तरनिर्मिते ॥ अनुसलेतयो क्षेत्रमिति पूर्वलिखितं तद्वचनपथो लोचनया ॥ सी वाद्यस्य वाराणसी शक्तिः ॥
मावेसिद्धे क्षेत्रमथ यदक्षेत्रप्रदस्युर्मात्रपर्यो मा मध्येन गतं इति ॥ ॥ कान्ती श्रवणा ॥ लिङ्गे ॥ वरुण्यु
तिगकृतं अविमुक्तं कदाचन ॥ तस्य क्षेत्रस्य मरुत्मा द्वारुत्मानिवर्त्तते ॥ अविमुक्तं गतो ये तु मरुत्मा पुण्यकृतो न

नराः ॥ अक्रयायुजवाश्वेव मयदाश्रयवन्ति ते ॥ मूकानां कानतावापि श्रियावायुत्रयं वा ॥ यत्किञ्चिदशुभं वा
मैकतमी नूयवद्धिता ॥ अविमुक्तं पविष्टं यत्तमर्द्धं रम्यं ॥ त्वं वा मरुत्मी ॥ लिङ्गे ॥ सदा जयति यत्कृतं सदा दार्ढ्यं
ययकृति ॥ सदा तयस्वी रुवति ॥ अविमुक्तं कृतं तानव ॥ तमा गतिकृत्कृतं गंगा द्वावनयकृतं ॥ यत्किञ्चिदशुभं वा
सामविमुक्तं निवासिनाः ॥ मर्द्धं स तातय ॥ मर्द्धं
नरः ॥ अविमुक्तं तमेव त्वमृतायतामसांतरा ॥
तानित्यं पाशुतिव्योयुतं धीतिः ॥ स्पृष्टा दुःकृतक
तात्मा समाहितः ॥ त्रैकालमपि तु जानो वायुतश्च ॥ सदा तवेव ॥ तत्र मासं वसेद्दीरो लब्ध्वा रोजितद्विय ॥ सत्मा
मेतवर्तवी ॥ दुर्दिवा पाशुपती मरुत ॥ जन्ममृत्युं तयती वा स याति परमगतिम् ॥ सत्येयसी गतिं पुण्यं तथा योग
गतिं लेतेव ॥ तद्विद्या गगतिर्ज्ञा जन्मांतरं सुतेरपि ॥ प्राप्य तद्वेत्रमरुत्मा ल्यना वाक्क रस्य ॥ एका ररस्तु

दा

ती

मन्त्रिष्ठेतासमात्रं वरातेने॥ यावद्भीवद्वतं पायं मासेनैव विनश्यति॥ ॥ वाराणसी सदावास॥ आदेरुपतनाद्याव
 ल्केत्रं यो न विमुञ्चति॥ वक्ष्येयं वितेष्टसम्यक् सम्यग्निष्टस्यैव शिवादेरुपतनाद्यावल्केत्रं यो न विमुञ्चति॥
 वक्ष्येयं वितेष्टसम्यक् सम्यग्निष्टस्यैव त॥ आदेरुपतनाद्यावल्केत्रं यो न विमुञ्चति॥ न केवलं वक्ष्येयं यो न विमुञ्चति॥
 वनेत॥ यादृशं संसारवन्ध॥ विद्वेद्यलोदसा नोपि यो विमुक्तं न मुञ्चति॥ विमुञ्चति जरा मृत्युं जन्म च
 तदसात्यं॥ वाक्॥ आदेरुपतनाद्यावल्केत्रं यो न विमुञ्चति॥ तस्मात्तु स्यात्तद्विद्यया नृकुतो
 भया॥ दिव्यं देवपदं॥ ॥ मरणफलं॥ विषया सक्तवित्रोपि चान्तिमतिनर॥ द्रुक्केत्रमृतं सोपि
 संसारं न युनक्ति नोत्त॥ स्वर्गापि वग्नयोक्तु वेतनीयं वस्तुवि॥ यस्तत्र पंचतयाति सोऽर्हयाति न संशयः॥
 जन्मान्तरं सुरुषुषु न योगीयका मुयात्॥ तत्रैव च परमांशं मरणादधिगच्छति॥ द्रुक्केत्रमृतं सोपि
 आद्वित्रियावेत्याश्च द्यावेव शिखराशेऽस्मिन्मुक्ताख्येयोन्यं संकीर्णं पापयानं यश्च कोटिः पिपीडिकाख्यः

वयेवान्येष्टुगपद्विगाः।। कालेननिर्धनं पाप्माअविमुक्तेष्टावधिये।। चन्द्राद्वैमौनयः सर्वेजलाद्यद्वाष्टपतधजाः॥
 निरोममयुरद्विजायनेतत्रमानवाः।। यानांस्त्वन्नियेतत्रपाणिततत्तत्रतथा।। दुर्धर्तेसमासाद्यकीडतेचवग
 सरु।। अकामोवासकामोवाअपितीर्थेनेतोपिवा।। अविमुक्तेत्यजन्त्याणानममनोकेमहीयते॥ ममत्तन्निपरान्त्य
 नान्यतक्राह्येनरा।। तस्मिन्याणान्यरित्यज गच्छन्निपरमांति।। ममताममत्तक्राह्यमयिसर्वायितंकि
 यथायथरुमोक्षमाप्नोतिअन्यत्रनतथा।। कवित॥ अग्निपवेशयेकुशुर्विमुक्तिविवारतः।। अविश
 निसुखन्नेषामपुनर्तोविनाजनाः।। कुर्व न्नशर्नयेचुमत्तक्राः।। कृतनित्ययाः।। नतर्षायुनराष्ट्रनिः
 कन्याकाटिनातेरपि।। अपिमुक्तेद्यत्रकालेनतक्रानामीत्यरः।। स्वयम॥ कामतिः।। यथमाणाणां कणुजायंययु
 ति॥ श्रीरामप्रतिरामवाक्यं॥ मुमुक्षुर्द्विद्विण्णकणयस्यकस्यापिवास्त्वयम॥ उपदेक्षुसिमासंन्रं सयुक्तांतिवि
 तान्निवे॥ अमकालेमुमुक्षुणां।। द्विद्विमानेषुममयुवायुनाययमाणाणां स्मृतिनैवापजायते॥ येविमुक्ते

का

ती ६२

द्विता बुधातक्रानां यीतिदायकाशकलुजापंथयक्रमिडिमिवाउत्तरादयः॥ कर्णजापंतरकस्योपदेशवृत्तचलातः
 अत्रमरणस्य यद्यपि परममुक्ति सायुज्य सात्त्विकालोक्यतिष्ठफलवेन ह्युच्यते । तथापि शुद्धीर्ता परमात्मतत्त्वानां तदर्थं
 तत्कर्मणां परममुक्तिः । ततोपक्रमानां मन्त्रियवशाद्विद्वत्तानां सायुज्यं । तिर्यक्चतुर्तीनां अत्यन्तपापीयसां सात्त्विकं ततो
 यद्यमानां प्रतितादीनां सालोक्यमिति द्रष्टुं ॥ तथैव पूर्वलिखितानां वचनमुरसान् ॥ केचित्तु बहुविध
 परिमाणाय काश्या यथा योगपीताद्विषयक ॥ यस्तथा । मरणफलाप्रकर्मद्वयाद्गुणमरणो नरकगमनात् ॥
 वस्तुसर्वेषां ॥ निगे ॥ नाविमुक्ते मृतश्च कश्चि ॥ नरकं याति किंचिद्विषीद्विषयानुगृहीतारिः सर्वेयादिपरीगतिः ।
 उद्येष्टमात्रं कथिता अविमुक्तं गुणमवाप्तं समुद्रस्य वरत्नातामविमुक्तस्य विस्तरः । ज्ञानविज्ञाननिष्ठानां परमानं समिद्ध
 तासायागतिर्विद्विताद्गुणाः स्वस्तीनेतुमृतस्य सा । स्वस्तीनेतुमृतस्य सा । याणां निरुपावत्यक्तानयुतज्ञोयतेकावतः ॥
 अतन्नासागतिस्तस्य योगिनामेव सा मृता ॥ हिरण्यगर्तस्थरयाद्येष्टरयोऽसमीये स्वस्तीनेष्टरथा तथा विस्वताथ

श्रुते अविमुक्त इतरमहात्मनानां योगधीतिनामत्रयवाच्ये । तत्र मृतस्य मुक्तिरित्यप्युच्यते ॥ मणिकण्डि
 कायामृतस्य विशेषतो मुक्तिरिति तापनी ॥ अथाश्चानादि ॥ तत्रैव ॥ दशानामष्टमेधानां यज्ञानां यत्फलं
 स्मृते । तदवाप्नोति धर्मात्मानां ज्ञानात्तत्र वरानने ॥ स्वल्पमथ त्रयोदश्याद्वाहणे वेदपारणे । श्रुतांगतिमवाप्नोति ।
 अग्निवच्चैव दीयते ॥ उपवासनुयाः कृत्वा विद्यामन्त्रयैरेदुधशंसमोत्रमणियज्ञाफलं यथाप्नोति नि
 स्थितम् ॥ विद्यानिति वक्तव्यं न केपिशुल न्यायान्निवपरी ॥ वाह्यायुः काश्यादीपयदानेन ज्ञान
 च स्फुरतीन्द्रियमायाप्रातिष्ठपदानेन श्रान्तं बुद्धनिषेवितं ॥ दृष्टं तत्तुर्लभं सौम्यं बहुर्वत्सतरीयुतं ।
 पत्न्याक्षयिन्वा मुञ्चति स याति परमाद्भुतिम् ॥ पिष्टमिः स कृतो मोक्षं गच्छत्यत्र नरीश्वरः ॥ अक्षयवक्त्रा त्रिहलाभ्यां
 दक्षिणे वासयाश्च यो मन्यत्र तथा दर्शनात् ॥ एतदेवेति कर्तव्यं तस्मै ॥ नवाक्षयिवेति विशेषो यदेषा दयवाधः
 सर्वशखायै तयमेव कर्मिति न्यायादद्यासां मपि दृष्टो नृगतिवर्तयतानां मन्यत्रात्तानां सिद्धं नृगात् । नापि

का

ती

तद्विदुतत्तेत्रगवोऽसुविशेषोपदेशादर्थोदयत्रवाधशातेनसहस्ययकृतिविकृतितावात॥नदितर्द्धमोत्रा
तिदिश्यतेनिषिध्यतेवायेनतथास्यात्॥किञ्चकर्मोदस्तत्रमेवविधीयते॥गोदानादिवन्मयतिपरमंगतिमि
ति॥स्वरयुवाचुवादएकदृष्टीतिद्वौदृष्टीतद्वातिवत्॥किमत्रवदुक्तोक्तेनयद्वानुकिपतेनरेतुधर्मकामार्थमु
द्विष्यतदतस्तत्फलंनतेत॥अत्रयेद्यथ
प्रोतिमानव॥दशसोवाणकंपुष्पयोविमु
मिदातेनतत्तुल्यगोदानेनाफलंस्मृतम्॥
सद्वुअनर्तगतिवादितेदशेति॥एकासीनूपुष्पेदशसोवाणदानफलं॥मातायगोलददानजन्यफलं॥गी
तवाद्येअतस्तगोदानजन्यफलं॥सद्वुअददत्तत्राविशेषितसद्वुअपदस्यगोसद्वुअददतिकल्पतरोवाख्याना
त्॥पिद्विःसद्वुमोर्दयाप्रोतीत्येफलनिदेशात्॥लिगाधने॥अविमुक्तेमरुदेवमर्चयतिस्त्ववतिवे॥

सर्वपापविमुक्ताप्तेसन्निष्ठज्जरासरा॥अविमुक्तसमासाद्यजिगमर्चयतेनरशकल्पकोटिनीतैश्चापितस्यना
तियुनर्तवश॥अमरोद्यक्षयश्चेवकीडतेतवसन्निधौ॥येनुष्ठानसमासाद्यमुक्तात्मानं॥समाहिताशसन्निय
म्यद्वियमार्जुपत्तिनातद्विद्विर्ग॥अविमुक्तेष्टितानित्यंक्तार्थोत्प्रेदिजोन्नता॥एकाहमुपवासयःकारिष्यतिय
शस्त्रिनिफलवर्षशतान्यस्यलततेयत्य
रनुसंवेद्यंगगावरणसंगमं॥श्रवाणद्वा
सान्निरुत्याफलंलतत॥श्राद्धंकरोतिय
लाकंसंग्रहति॥सन्निरुत्याकुतुक्त्रमूनदी॥मन्ये॥वराणसीजाक्रवीत्यासंगमलोकविश्रुते॥दत्त्वा
नत्रविधानेननसत्तयातिजायते॥असियुक्ताश्रवराणावाराणसी॥स्कान्धे॥नदीवराणसीवर्षजाक्रवा
सरुसंगता॥संगमदेवनंथाश्रयः॥स्नानामनुजः॥अत्रयेर्षंगमनानंतस्यजन्मतयंकृतेशसंग

का
ती

शत्रुकेशवतायाद्योयेदेशरस्ययुर्वेणस्वयन्निष्ठतिशेवता। केशवस्ययुर्वेणसंगमेश्वरद्वितीवारणसमीनान
कोपावर्णनलिगयुराणात॥ ॥मान्य॥वायव्येतिशोतागेतस्यपीरुस्यसुन्दरि॥लिगसम्पत्तित्रसागरेण
वहुमूर्खी॥पीर्योगसागराद्यायवेतागेतत्रदेहसंस्मृतीगवादीरेणसंज्ञातीसर्वपातकानामन॥कश्चित्तान
सरुनस्यसम्यग्दत्तस्ययत्कली॥तत्कलीनत
सीयदातवेत॥तदायुषतम४कालोयथा
चण्डिकासि॥मान्य॥यत्रसादृश्यदेवीती
दा।अनेकेश्वरयुर्वेणशर्वेश्वरद॥द्विणमातलीश्वरोत्तरेश्वरिवासेश्वरंलिगितदुप्रकम्यलिङ्गेवाराणस्या
यमुच्यतेयेजनामत्रसंज्ञिता॥कृत्तिकीटा४यमुच्यतेमहापातकिनिश्रय॥तथाकृत्तिकीसेश्वरंलिग
येवजानिष्ठुतार्थित॥येतुदस्यनारीरेतुयविष्टात्वायुतर्तवा॥अनेनचनारीरेतपापानिद्विणमुत्तमीदश

कोटिसंख्यातीर्थीनांयत्रविद्युता॥कृत्तिकीसेश्वरोयत्रतत्रसर्वेयवस्त्रिता॥तस्मिन्निष्ठुतानिश्चित्रैलाकं
नात्रसंज्ञाय॥जनान्तरसरुमेणमोक्षोलन्तेतवानवा॥एकेनजननातत्रकृत्तिकीसेबुलन्ते॥युर्वेजनाकृतंपापं
तपसापिविद्युद्यति॥तद्गुणान्तर्यतेपापंतस्यालिगस्यदन्नात॥कृतेनुग्रहकीयोर्नत्रेतायीकृत्तिकीसेममेश्वर
रुद्रदेवस्यद्वारेनामगीयते॥कृत्तिकीसे
पुनःपुनः॥यद्येकितारकाज्ञानंशास्वर्तवा
युजनेवेतसर्वयज्ञफललतत॥यद्ययाप
वसमाहित॥युयो४फलेस्तथानेयतद्वेबुद्धाववेमृथा।दीरेणसधुनावेततोयेनसरुसाधितपापयतिपरि
लिगंमर्चयन्निनिर्वेशुर्त॥इंदुकारनमस्कारेनृत्तगीतस्तथेव॥मुखवाद्यरनकेश्वरमात्रेनत्रेवव॥उपा
यारजनीमेका१तस्मात्परमपादुरं।तेयानिपरमस्मानंसदाशिवमनामयी॥तुता॥किंचेनमासस्ययुजयेत्परमेस्व

का
ती

रं। सवुविनेश्वरं पाय कीडातयद्वराडिव ॥ वैशाखस्य चतुर्दश्यां योर्ध्वयेत्ययतः शिवां वैशाखलोका मासा प्रतस्त्वे वा
नुचरोतवेत ॥ ज्येष्ठ मासे चतुर्दश्यां योर्ध्वयेत्ययतः शिवां वैशाखलोका मासा प्रतस्त्वे वा
चौ मासे योर्ध्वयेत्ययतः शिवां वैशाखलोका मासा प्रतस्त्वे वा
ती। ददाति वा नुर्णीला कीडाते वा मरोगणैः ॥ मासिता द्विपदे युक्तमर्ध्वयिवा नुर्णीकरं पुष्पाः फलैश्च विवि
वे सिद्धस्यैव सलोकाता ॥ पित्र्यपक्षे चतुर्दश्यां पूजयिवा तथेश्वरं स्याद्यपि च लोका नु कीडाते पूजिते शु
तः ॥ यवाध मासे देवेश सर्वयिवा मरुत्तरी स वन्द्यलोका मासा द्वि कीडाते यावदीप्तिर्त ॥ वृद्धले माग्नीध्रस्य
पूजयिवा पिता किर्त ॥ विष्णुलोक मवाप्नोति कीडाते कालमर्क्य ॥ अर्धयिवा तथा पुष्पाद्यानु हृष्टं नवेत साया
प्राति नेमर्तं नृनं तनेव मरुमादते ॥ माघ समर्धयिवा वेपुष्पमूला फले श्रुतेऽया प्राति निदलोका नु तय
क्वासीसारसागरं ॥ कीर्त्तिवासे श्वरं लिङ्गं पूजयेत्तं ययन्नतः ॥ अविमुक्ते वसुधायं यदीक्षे मासं विपदी कृष्ण

२२

दिक्रमेण कृष्ण चतुर्दशी ॥ धिमानि कर्माणि निवरात्रि मुपक्रम्य फलान्नादौ कथनोत्तर ॥ ॥ वासे श्वरपक्षि मेधाणा काण्डिक
दसत्रलिङ्गान्वाती ॥ तस्मिन् वासे शस्य दर्शनात् ॥ स्नानं कृत्वा क्रदे तस्मिन् वासे शस्य च दर्शनात् ॥ यत्र ता मृता देवि वारा
णस्या मृता नवेत ॥ दंडास्वाते नरः स्नात्वा तथयिवा स्वका चिद्धन ॥ नरकस्वास्त्रुये देवि पिष्टलोके वसन्ति ॥ पिशाचैर्ब
गता ये वे नराः शयायेन कर्माणा ॥ तेषां पिंड
त्या निजायते ॥ तत्रैव ललिता मुपक्रम्य ॥ यद्यनेन देहस्योद्धरणं स्मृतं ॥ तस्य दर्शनं मात्रा एतच्छ्रु
धाम्ना गान्भीयदास्य सिमानदे ॥ जागरयेथ ये वत्सा पूजयिष्यान्ति तस्मिन् खाने स्विताः श्वर्य ॥ तेषां विवि
ध्या सिता विनि ॥ आलययेथ कुर्वन्ति तू मिसमा र्जयन्ति ॥ तेषां मष्टमरुत्तस्य भवणस्य फलं लभते ॥ त्वामुद्दिश्य व
यो देवि वास्वाणी वास्वतथा जोजयिष्याति देवनि तस्य पुण्या फलं शृणु ॥ तव लोके वसे कल्प मिरुवा कृतं पुनः ।
नरा वाय दिवानारी सर्वतो गसमन्वित ॥ धनधान्य समायुक्तो जायते मरुती कुले ॥ सुत गोदन्तीती ॥ वत्सपया

का
न

वनदण्डितौ। तवेतामीदृशौ देवि सर्वसौख्यास्य तज्जनौ। मानुष्यं दुर्लभं तं याय विद्युर्मपातवश्च लोपेन। स्यात्सिमुञ्च
णितस्य जन्मानयं कृता। पृथ्वा यदक्षिणी कृतं यत्कलिलं ततो नरः। तत्कलिलं ललितायाश्च वाराणस्यानि। शयशमाद्ये सा
सिचतुर्दश्यातासि कालेन पश्चित्। अर्चयिन्वा तु यो देवि जगत्तत्र कारयेत्। तस्यार्द्धं मम कर्तुं देवि त्रैलोक्याति दुर्लभं।
नलकृत्वरे श्वरं लिङ्गं सर्वसिद्धिप्रदायकं। तस्यैव दक्षिणे देवि मानवकृतं विष्णुतम। तस्य चायं मरुती
र्थः सर्वपातकनाशनः। मणिकर्णोत्तरं लिङ्गं कुण्डस्येति श्रुतिः। अनेनैव कुण्डेन तसिद्ध्या तस्य दर्शनात्
त्वा तस्य दक्षिणपाशे तु गङ्गायाश्चापितं पुरः। गङ्गा श्वरेति नामानं सुखलोकनमस्तुतः। अन्यदा यतनं वद्वेवा
राण्यस्तारश्चरि। यत्रावेदेव दक्ष्यस्व विरं त्वानमीक्षितं। नीयमानं पुरा देवि तस्मिन् लिङ्गे गङ्गा निमालिनः शराक्षरैरत्नरीक्ष
स्वैर्जमानैस्तु सत्वरं। तस्मिन् देशे यथा यातास्तदा देवेन चित्रितं। अविमुक्तैस्तो कस्तु कथं मे न च विषयः। इदमर्थं श्रुत्वा
वेशोपावक्षिन्त्यते यच्छताव कुकुदशब्दमुत्तमिन्द्रेण समुच्चितं। शब्दं श्रुत्वा कुतः देवि राक्षसास्तत्र वेतसः शलिगण

मृज्यतीतास्ते यत्तात समये गताः। गतैस्तुराक्षरैर्देवलिङ्गं तत्रैव तं शिवः। मूनेतु विरेत्युत्तरे देवा दक्षिणं पुरुषं अविमुक्तं
तत्र मध्ये अविमुक्तं तं स्मृतम्। तदा विमुक्तं तिष्ठुरेह रस्यं नाम स्मृतं युष्मत्तमाक्षराद्यं। तदा कथं दक्षिणं वराणि गमानां ये यानि
पैव तां तत्र याति। कुकुदश्चापि देवेति तस्मिन् स्थाने शिवः। सदा अद्यापि तत्र दृश्यते पूजामानाः श्रुताः धीनिः। अविमुक्तं स
दा देवियात्राया दक्ष्या नरः। न तस्य पुनरावृत्तिः कलाकोटिशतैरपि। दक्ष्या दक्षिणया दक्षणात् शरण्या
विमुक्तं न खवेन श्रुपयेति यावत्। देवस्य दक्षिणतो गेवापीति श्रुतिः शोतनो। तस्यास्तथोदकीपीवो पुनरा
वृत्तिर्न विद्यते। पीतमात्रेण तेनैव उदकेन सुरैः श्वरि। त्रीणि लिङ्गातिवर्द्धं त्रैलोक्ये पुरुषस्यपि। ये स्मृतं तत्र जलं
पीते ते कृतायास्तु मानवाः। तेषां तु तारकज्ञानमुत्पद्यति न संशयः। बापी जलेन वस्त्रा वा दृष्ट्वा वदं न ता यकाः। अविमुक्तं
ततो दृष्ट्वा केवलं जलं तदक्षणात्। ततः सञ्चामुपासित्वा वाह्या ४ सङ्कदेवतु। सञ्चामुपास्य वाह्यात्वा ४ सङ्कदेवतु। सञ्चामुपास्य वाह्यात्वा ४ सङ्कदेवतु। सञ्चामुपास्य वाह्यात्वा ४ सङ्कदेवतु।
पुरी वाराणसी त्रिपुरा नश्च विमुक्तकाः। अविमुक्तं श्वरं चैव दृष्ट्वा गणपतिं तवेत। अविमुक्तं श्वरं लिङ्गं मम वदं रुमानव

सद्यः पापविनिर्मुक्तिं यथाशेषं विमुच्यते ॥ अविमुक्तेश्वरस्यैव शानमिति संज्ञातुर ॥ लिंगे ॥ अविमुक्तेश्वरस्यैव शानमिति संज्ञातुर ॥ लिंगे ॥ अविमुक्तेश्वरस्यैव शानमिति संज्ञातुर ॥ लिंगे ॥
 पश्चान्मुखी धृतमासीति केशरनामानं पीतियकेशरनामा अविमुक्तेश्वरस्यैव शानमिति संज्ञातुर ॥ लिंगे ॥ अविमुक्तेश्वरस्यैव शानमिति संज्ञातुर ॥ लिंगे ॥
 निनाम्ना वेलकणेश्वरमातेन बुद्धेन देवे निज्ञातवान् जायात नरः ॥ तस्योत्तरतो देविलिङ्गं वैवर्तुमुखं ॥ चतुर्थे स्थ
 रनामानं पायातातयमाचनमास्तु ॥ केनैवारापशीयुष्मा मुक्तिद्वत्ता विष्णुति ॥ अविमुक्तेश्वरमा २४
 त्रयोत्रदक्षतिमानवः ॥ गणपतौ गतिस्तस्य
 मा ॥ तदर्थं संक्षेपः ॥ अविमुक्तेश्वरमाचनमास्तु ॥ केनैवारापशीयुष्मा मुक्तिद्वत्ता विष्णुति ॥ अविमुक्तेश्वरमा २४
 कपसिद्धं ॥ तदेव बुद्धेन देवे निज्ञातवान् जायात नरः ॥ तस्योत्तरतो देविलिङ्गं वैवर्तुमुखं ॥ चतुर्थे स्थ
 जलवादिज्ञातवापी चनेयसिद्धा तस्यास्तु जलपानाद्दृष्टेन त्विन्नत्रायादयकारकज्ञा ॥ तस्योत्तरतो देविलिङ्गं वैवर्तुमुखं ॥ चतुर्थे स्थ
 सविमुक्तनाम अविष्णुनाथश्च रुद्रैश्च ॥ विष्णुनाथश्च दृष्ट्वा गणपतिर्भवति ॥ एतच्छेत्तस्यैव शानमिति संज्ञातुर ॥ लिंगे ॥ अविमुक्तेश्वर

नामकं पश्चिमातिमुखं लिंगं उत्तरस्यां पश्चिमातिमुखं सेवलकणेश्वरनामकं लिंगं वायव्ये मगधेश्वरं दक्षिणास्यां वि
 ज्ञानवायीतदक्षिणास्यां कामेश्वरं लिंगं ॥ एतदक्षयने केवे मृतस्य परममुक्तिर्भवति ॥ द्वितीयावरणे प्राच्यां पश्चिमातिमुखं उत्तर
 स्याच्चतुर्थेश्वरं ॥ तथामगधकोट्यस्तु लिङ्गं निअस्मिन् मुक्तेश्वरस्यैव शानमिति संज्ञातुर ॥ लिंगे ॥ अविमुक्तेश्वरस्यैव शानमिति संज्ञातुर ॥ लिंगे ॥
 एतानि सिद्धिनिष्पन्निष्कृयाः पुण्या क्रमात्त
 वयश्च स्नानं करिष्यति समाहितः ॥ लिंगानि
 उत्तरं दक्षिणं चानिवातेषां मगधेश्वरस्यैव शानमिति संज्ञातुर ॥ लिंगे ॥ अविमुक्तेश्वरस्यैव शानमिति संज्ञातुर ॥ लिंगे ॥
 नानिती ॥ येतयेषां कृतादृष्टा सापि वै मुक्तितायवेत् ॥ तथाविमुक्तेश्वरस्यैव शानमिति संज्ञातुर ॥ लिंगे ॥ अविमुक्तेश्वरस्यैव शानमिति संज्ञातुर ॥ लिंगे ॥
 वीनाममृत्युकालः मृत्युपदं ॥ अतश्च परं प्रवक्ष्यामि यात्राकालं तु सर्वशः ॥ चैत्रमासं बुद्धेन देवे निज्ञातवान् जायात नरः ॥ तस्योत्तरतो देविलिङ्गं वैवर्तुमुखं ॥ चतुर्थे स्थ
 घरा ॥ तत्रैव कामर्तुदेषु स्नानं कृत्वा नततपरं ॥ ज्येष्ठमासं बुद्धेन देवे निज्ञातवान् जायात नरः ॥ तस्योत्तरतो देविलिङ्गं वैवर्तुमुखं ॥ चतुर्थे स्थ

का

ती

उत्तानयुजनतत्परैः॥आषाढेवापिगन्धर्वेयात्रेयश्चकृतायुराशियादेव्यास्तुकुंडलैः॥स्तानयुजनतत्परैः॥विद्याधरैस्तु
यात्रेयस्यावाणमासितत्परैः॥लक्ष्मीकुंडलसंस्तुस्तानयुजनतत्परैः॥पिष्टित्वापियात्रेयमाश्विनेमासितत्परैः॥साक
द्वयकृद्वैस्तुस्तानयुजनतत्परैः॥विद्याधरैस्तुयात्रेयमासिमाग्निरैकतः॥कपालमोचनेस्तुस्तानयुजनतत्
परैः॥गुह्यकैश्चापियात्रेयपुष्यमासिवरा
त्रेयमासिमासितत्परैः॥कोटितीर्थेउत्तमै
उद्दृष्टीतेनसायोज्यतेदेविपिशाचीनामविष्णु
तास्तुदातव्यामिष्णुनेनसमन्विताः॥तेनदेवीतदायार्थंपूर्वैर्क्तीफलमेवतत्॥अतःपरंप्रवक्ष्यामियात्रायाश्चवरातने
एकपक्षेतीयायांतवन्नामालफला॥तत्रगौरीकुडद्वयाताशृणुस्ववरानने॥स्तानेकत्वाप्यनवागोपेकेतुयरा
श्रिती॥सुखालिकालिकादेवि॥अर्चितव्याययन्नतः॥ज्येष्ठमनेततो गौरी॥अर्चितव्याययन्नतः॥तस्मान्मन्त्रानेकानि

२५

चंसविमुक्तस्यचौतरे॥तत्रदेविसदगौरीपुजितव्याययन्नतः॥अन्यावापियराधाक्ता॥सत्त्वत्रात्तिलिताशुना॥दष्टव्याचै
वसादेवी॥सर्वकामफलप्रदा॥सर्वान्कामानवाप्नोति॥यदिआयेतमानवः॥ततस्तुतोजयेद्विप्रान्ग्रावत्कान्छुविचर
न॥वाससेद्विष्णुश्चैक्यथारुमतिपुष्करे॥प्रश्नगौरीस्तुयः॥कृत्वा नक्षत्रादेविसमाहितः॥सर्वोत्थैवरसान्नान्नगौरीमु
दिश्यवक्ष्यामि॥उत्तमंशेयआयोतिमोत्तायनस
येनसमन्वितः॥होतिस्तुयथमदृष्टातथाकाल
यर्कतथेवान्यसिद्धियन्नामविश्रुतः॥वदुथा
मुदिश्यवक्ष्यामि॥एतेनैवधर्मोणसिद्धिमानूजायतेनरः॥अतःपरंप्रवक्ष्यामिचण्डिकाः॥केत्ररक्षिताः॥यद्विष्णोरक
तेडुगानेकतेवात्रेखरी॥अंगवेशीपक्रिमेतुवापेयतदकालिका॥उत्तरेतीमवद्विचमरुमन्त्राः॥एतानतः॥उद्द
केशीसमायुक्तायाकरीपूर्वतः॥सुतः॥अधः॥केशीतथाश्वेया॥वित्रद्वारुचमथतः॥एतास्तुवर्षिपदेवीया

का

दी

वेदव्यतिमानवशातस्यबुद्ध्याद्यताः सर्वाः कर्त्ररक्षितत्यराः ॥ विष्णुं कुर्वन्मिसततं पापानां देविसर्वदा ॥ तस्मादेवेति सदायु
जा ॥ अडिकासविनायका ॥ अर्चयेत्ततं देवि वाराणस्यां शुताथिनि ॥ अन्यत्र ते यवक्ष्यामि तस्मिन् केचन सुखे वरातिशानय
तत्र च बहुत्रितुलादका ॥ तस्माद्विश्वनात्रेन वक्ष्यामि निवर्तते ॥ एकापितत्र तिष्ठता मद्याकिनी विष्णुता ॥ मन्त्रोद
रीचतीयावपतामि तन्मुपुण्यदागमद्याकिनी तथा
तुपुण्यदा ॥ मन्त्रोदरीकुं अकारे सर्वदायुण्यदे
ण्यवमः कालो देवानामति दुर्लभः ॥ वरसासिक्त
शावसि ॥ तस्मिन्कालेनुतत्रेवस्ताने देवि मया कृतं ॥ मम हस्ततलाद्वि कपालं पतितं दृष्ट्वा ॥ कपालं मोचनं नाम तत्रेव
सुसंरक्षितं ॥ पावनं सर्वसत्त्वानां पुण्यं सर्वदेहिणी ॥ मन्त्रोदरीयदागंगा अकारेश्वरसन्निवा ॥ तदा तस्मिन्नेतस्माच्छा
स्त्रावाक्षारसीधर ॥ शार्ङ्गजरा मृत्युवर्जं ततानस्य नोते नरशतसिन्धुयः ॥ शिवः साक्षाद्वाक्षरेश्वरसंज्ञितः एतद्वद

स्य नारायणं स्मरन्तव वरा नने ॥ अकारश्च उकारश्च मकारश्च यकीर्तितं ॥ अकारं तत्र विज्ञेयो विष्णुर्वाक्येति यदः ॥ तस्य द
क्षिणपाशे तु उकारः परिकीर्तितः ॥ तत्र सिद्धिं परां याप्नो देवा वायुश्चिह्नस्यति ॥ उकारं तत्र विज्ञेयं ॥ वक्ष्यामि यदा पुनः यथा
स्तथा तत्र तां मकारं विदुः संयुतं ॥ तस्मिन् हि गपरां सिद्धिः ॥ कपिलं चिह्नं मकारं मुनिः ॥ तस्मात्तु मपि गंगेयमनस्येयं यदीकसि
लिंगस्याधर्नयन्त्रं कुबुधनियतवतः ॥ निमामो
तममुत्तमं ॥ आराधनां नोदवरीतस्मिन् स्थाने
यद्वद्वद्विख्यातः ॥ सत्पुतः सर्वदेवते ॥ गाय
त्रमथैव विमुच्यते ॥ ततस्तद्वद्वद्वमानात्पुसकः सुरतीरपि ॥ अदत्तस्मिन् गवात्पुसकः शम्भुः शायं पुनः दत्तः ॥ कपिला
द्वद्वद्वद्वतः ॥ ततः पुनः तिकेशवः ॥ अत्रापि स्त्रियमवाहं दृष्ट्वा ध्वजं दत्तस्मृतः ॥ सान्निध्यं कृतवाच्यं किं सदायं दृश्यते
स्थितः ॥ कपिलाद्वद्वद्वती धिस्मिन् रत्नावासीयतमानसः ॥ दृष्ट्वा ध्वजं निमिदं दृष्ट्वा सर्वयज्ञफलं लभते ॥ स्वर्गादिकं तं मृतं दत्तं

वा
ती

प्रिअर्चयित्वा तु मा मिह ॥ लतते ते ते देहे न गणं वं वापि दुर्लभं । अस्मिन्नवप्रदेनो दु गा वो वैव श्रणा स्वयं । नान्नार्थं सर्व
लाकातां सर्वे दुःखा यथा मुखं ॥ तद्वदोर्दं स रसु सु पुण्य पाप हरं शुभं । निवोत्तुवा रु स त्रस्तु १ स्वर्गो मद्भर्ता ज्ञेयः । अत्र
हं वक्ष्यामि तीय स्थापितः परमेषु ता । वक्ष्यामि सी गृह्य विष्णु ना स्थापितः पुनः ॥ हिरण्यगर्त इत्येतत्तत्राहं समवस्थि
ता ॥ पुनश्चापि ततो वक्ष्यामि स्वस्ती नेश्वरसंज्ञकी । स्थापयतां सवेर्लिङ्गं स्वस्तिने को न के मम ॥ इमं वक्ष्यामि तीर्लिङ्गं २
शैलेश्वरमिति स्मृतं ॥ दृष्ट्वैव मनुजो देवि न दुर्ग
अनन्ता सा गतिस्तस्य योगिनाम वसा स्मृता । अस्मि
तो दपि ति वलि । व्याख्येश्वर इति स्थापितो नित्यमत्रा रु मा धितः ॥ न पुन दुर्गति या नि दृष्ट्वैव नमः परेश्वरं । उपेतो विदल श्वे वयो
देवो वक्ष्यामि वरात् ॥ श्रीवन्मो दपि ति दृष्ट्वा न्वय व निरुतो शुभे । सावर्जं कद्रु क नत्र तस्य दर्शिकु मा धितं । दृष्ट्वैव नम
लिङ्गं चोष्ठस्थान समायितं । न शोचति पुनर्मत्वा । सिद्धो जन्म निजन्मनि ॥ समन्ता वव देवैर्म लिङ्गा भू स्थापितानि रु ।

दृष्ट्वा नित्यमतो मत्यो दिदं दे दे गणो ज्ञेयः ॥ तदी वाराणसी वैर्यं पुण्य पाप यणा शिनी ॥ द्वे त्रमेतद्वं कत्य जा द्रव्या सर
संगता । स्थापितं संगमे वा सि ब्रह्मणा लिङ्गमुत्तमं । संगमेश्वर इत्यवस्था तं जगति दुर्लभं । संगमं देव नद्या न्नु य भूत्वा
वामनुजो तु वि । अर्चयेत्संगमेश्वरं तस्य जन्म तयं कुतः ॥ स्थापितं लिङ्गमेतत्तु शुकेन तव स्रुनुना । नाम्ना शुक्रेश्वरं लि
गं सर्वे सिद्धा मरा चितं ॥ दृष्ट्वैव मानवः सद्यो मुक्तं स्यात्सर्वं किञ्चिदपि । मृतस्तु न पुनर्जन्म संसारं तुलते न
रः । जन्तु को नरुतो देवो मया ता जन्तु का हर १ ॥ तमे नै मा श्व दृष्ट्वैव सर्वं कामानवाप्नुयात् ॥ देव शं कपुरा
गै स्यात्ता नि स्थापितानि रु ॥ यस्य लिङ्गानि पुण्या नि सर्वं काम य दानि च ॥ एवमेतानि पुण्या नि सन्निवासानि
याच्यते ॥ मरुतलय गिरि स्थीर्मा के दारे व वा स्त्रितं । गण वं लतते दृष्ट्वा द्वे त्र सि मुक्तिं पुनः ॥ गणपत्य सि द्धे तस्मा
दतः सा तु वि मुक्ति द्या । अवि मुक्ते श्वरं लिङ्गं मम दृष्ट्वैव मानवः । सद्यः पाप विनिर्मुक्तं भव शुभान्ने च्छि मुच्यते ॥
शैलेश्वरं सप्तमं श्वस्वस्ती नं मथ मेश्वरं । हिरण्यगर्तं ती शानं गोपे का षष्ठं चर्जं । उपशान्तिं निवसे व ज्येष्ठं स्वान नि

का

वासिनां लुके श्वरश्च विख्यातं वाद्येशं जम्बुकेश्वरं । दृष्ट्वा न जायते मर्त्यः संसारे दुःखसागरे ॥ इति कथ्यते ॥
 स्कन्दपुराणे अविमुक्तवसात्रनुतदयक्रयतां स्वजेव । अविमुक्तगतः कस्मिन्नरके नैव किञ्चिदपी । अविमुक्तचर्तया
 यं वजीतवतीति निश्चितं ॥ न विद्या ॥ त्रैलोक्यानि तीर्थानि मोक्षदानि वदन्तु शः ॥ सेवने सततं गंगाकाश्यामुत्तरवा
 हिनीं । दशाक्षमेवेयं स्नात्वा दृष्ट्वा विश्वेश्वरीं ॥ सद्यः पापैर्द्धिमुक्तोऽसौ मुच्यते तव वदन्तात ॥ गंगारिस
 वेतं पुण्यावस्तु कृत्या प्रहारिणी ॥ वाराणस्यां वि ॥ नो मरणत्रयान्नरवाहिनी ॥ वराणस्यास्तथास्यास्तथा जायते ॥ २६
 सद्गतेन वा ॥ स्नानमात्रेण सर्वत्र पातके चक्षुः ॥ मुच्यते ॥ काश्यामुत्तरवादिन्यां गंगार्यां कार्तिके तथा ॥ स्नात्वा
 विमुच्यते च मरुपापादि पातके ॥ सर्वलोकेषु तीर्थानि यानि विख्यातानि तानि च ॥ सन्निहितानि च शेषाणि वाराणस्यां कुजा
 क्रवीं ॥ उत्तरातिमुखी पुण्या गच्छति दिने दिने ॥ निर्द्वयं च सुसंवेद्यं पुण्यं राघवतनयं सरु ॥ मरुपातकदोषादिदु
 हानं स्यात्संस्तवम् ॥ यो हि बुद्ध्या यश्च जनया पापमुत्तये ॥ जन्मात्तरशतेनापि सत्कर्मनिरतस्य वा ॥ अन्यत्र मु

नी

विधत्वापि मोक्षं लब्धवान्वा ॥ एकेन जन्मना चात्र गंगार्यां मरणेन च ॥ मोक्षं लब्ध्वा तत्काश्यां नरेण च लितात्मना ॥
 पञ्चनदसा ॥ काशीखण्डे ॥ तदारभ्य मुने काश्यां स्नात्वा तत्तममिदं कथं ॥ धर्मद्वयं तत्र पुण्यमाह पातकनाशनं ॥ किरण
 धृतपापासा सर्वतीर्थसंगीश्रुता ॥ स्नानात्पापानि नश्यन्ति संस्थाता नृकुलजानि व ॥ किरणा धृतपापावपुण्यतोयासरिद्व
 ती ॥ गंगानयनमुना च वपश्च नद्योत्र कीर्त्तितः ॥ अतः परं च नदं नाम तीर्थं त्रैलोक्यविश्रुतं ॥ तत्राश्रुतो नष्टक्री
 याद्वहितापाश्च तौतिकाः ॥ अस्मिन् च नदीनां ॥ अस्मिन् देपापनाशिनि ॥ स्नानमात्रात्पुण्यात्वेव तित्वावहन्मा
 त्तमं डपं ॥ यथा गंगायां सद्यः संसृज्य कस्तान ॥ स्य यत्फलं ॥ तत्फलं स्याद्विने केन काश्यापि च नदेषु वै
 स्नानं पञ्चनदे तीर्थे कृत्वा च पिबुतपणी ॥ विष्णुमाधवमत्यर्च्य नृपैः ॥ जन्मतां स वेत्ति ॥ यावत्संस्थाति तत्राद्यवा ॥ पितृ
 न्योजनकर्मणि ॥ पुण्यं परं च नदतीर्थं स्युः स्यात्तत्राद्यवा ॥ यावत्संस्थाति तत्राद्यवा ॥ तीर्थे पञ्चनदे स्नाने
 र्वापिता मरुमुक्ता ॥ नाना योनिगता अपि ॥ यमलोकां पिबुगणं ज्ञाथेयं परिगीयते ॥ महीमानं पञ्चनदं दृष्ट्वा तथा

द्विविधानगशस्माकमपि वंश्यान् कश्चिदुर्ध्वकविश्रुति ॥ कांथां यश्च न दंष्ट्राश्च यत्नमूया मुद्वयराग
 यश्च न दंष्ट्रां (थयत किञ्चिद्भीयतवम् । कल्याणयेपिनतवेत्तस्य पुण्यस्य संक्षयः ॥ कल्याणिवर्षेण शर्त्तुं ज्ञात्वा
 पशुनदेकदे । समेद्यमिगलागौरी पुत्रं जनयति ध्रुवं ॥ जलेऽप्याश्वनदेऽप्युष्णं दद्यात्समापरितो धितेऽमरुफल
 मवाप्नोति स्नापयित्वा देवतां । पंचाष्टतानां कलशे रक्षेत्तारशताधिकं शुभं लितो धिकतो याज्ञोविन्दु
 पशुनदात्तिसां ॥ तवेदवत्तयस्नानादाजम् यास्वमेधयोऽयच्छर्त्तुं तच्छतगुणी स्नानात् पशुनदात्तिसां रत्न
 राजसूयास्वमेधो वत्तवेतां स्वर्गसाधनोऽपि आव लघटिकाद्वन्द्वमुक्ते पशुनदात्तिसां स्वर्गसाधनोऽपि
 काया न तथा समातः सताम ॥ अतिषेकऽप्याश्वनदो यथान्त्यमुख्यदशशतं समाप्नोति द्वाष्टतेयव्यायते फली इहा
 पूर्णेषु धर्मेषु यावद्गन्तव्यं तेषु यत् ॥ अन्यस्यान्तर्फलं तस्माद्दुर्ध्वं धर्मं न द्यायुयात् । न धृतपापसदृशं तीर्थं कापिम
 हीतले ॥ यदेकस्नानात्तानत्यत्र दधं जन्मत्रयार्जितं । द्वाते धर्मं न दं नाम त्रेतायां धृतपापकं । द्वापरे विदुतीर्थेऽश्व

कालोपश्च न दंस्मृतं ॥ विदुतीर्थे नरो दत्वा काश्च नं दृष्टुं लोमितमानदरिद्रोत्तवत्कापिनस्तु वर्णे न त्यज्यात् ॥ गोतृति न हि
 राणाश्च वासान्नमपि तृषणं । यकिञ्चिद्विदुतीर्थे दत्वा द्रव्यमवाप्नुयात् ॥ एकामथा कुर्त्तुं दत्वा समिद्धे गोविधानतः पुण्ये
 पशुनदे तीर्थे दत्वा द्रव्यमवाप्नुयात् ॥ न पशुनदे तीर्थे समहिमानमनन्नको कोपि वारुणिकं शक्यं नु दधं न्युत्तोकसः ॥
 इति स्थी सङ्गपाश्चायसी वाचस्पतिनित्यविरचि तायां तीर्थे चित्तामणौ च तीर्थकाशीयकाशं ॥ ३ ॥

का. नि. व. व. व. व.

का. सि.

का. नि.

नि.

का.

✓

१००

आ. नि. व. व. व. व.

2.209

I

ASHA ARCHIVES